

**Предлог Стратегија со акциски план за развој на
културата на Град Скопје за период 2021-2030
година**

Август 2021

Скопје

Содржина

Регистар на кратенки	4
Резиме	5
Вовед	7
Мисија	9
Визија	10
Вредности и принципи	11
1 Методолошки пристап.....	14
2 Правна и институционална рамка за изработка и донесување на Стратегијата.....	16
2.1 Организациска поставеност и капацитети.....	16
3 Анализа на состојбите во културата во град Скопје	18
3.1 Реализација на претходни стратегии	18
3.2 Реализација на Програмите за финансирање на активности од областа на културата од интерес на Градот Скопје.....	18
3.2.1 Финансирање на програмата.....	19
4 Постојна состојба и потенцијал за развој на културата во Град Скопје	23
4.1 Културно наследство	23
4.2 Музејска и галериска дејност	26
4.3 Културно и уметничко творештво	26
4.3.1 Изведувачки уметности.....	26
4.3.2 Креативни индустрии	27
4.3.3 Издаваштво	28
4.3.4 Независна културна сцена/ вонинституционален сектор	29
4.3.5 Аудио визуелна култура	30
4.3.6 Култура во општините	31
4.3.7 Културни манифестации.....	31
4.3.8 Културни институции на град Скопје.....	34
4.3.9 Културни институции на општините на град Скопје	36
4.3.10 Граѓански сектор	36
4.4 Меѓународна културна соработка.....	38
4.4.1 Меѓународна соработка и мобилност на културниот и креативниот сектор	38
4.4.2 Европска престолнина на културата 2028	38
4.4.3 Неколку тековни примери за соработка и учество во програмите на Европската Унија	40

4.4.4	Национална стратегија за развој на културата 2018 - 2022.....	42
4.5	Меѓусекторска соработка.....	44
4.5.1	Туризам.....	44
4.5.2	Заштита на животната средина и климатски промени	48
4.5.3	Просторен и урбан развој	50
4.5.4	Економски развој	53
4.5.5	Образование и мултикултурализам.....	55
4.5.6	Создавање на единствен информационален систем со геореференцирани податоци во сите области од значење за развојот на Градот.....	56
4.6	Засегнати страни	57
4.7	PEST анализа.....	59
4.8	SWOT анализа.....	61
5	СТРАТЕШКИ СТОЛБОВИ, ЦЕЛИ И МЕРКИ.....	63
6	АКЦИСКИ ПЛАН - ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА.....	74
7	УПРАВУВАЊЕ СО СТРАТЕГИЈАТА	93
7.1	Финансирање на Акцискиот план	94
7.2	Следење и евалуација	95
7.3	Управување со ризици	97
8	ПРИЛОЗИ.....	102
	ПРИЛОГ 1 – Референци.....	103
	ПРИЛОГ 2 - Вредносни параметри, посебности, развојни придобивки и претпоставки на културните вредности на Град Скопје во функција на туризмот	105
	ПРИЛОГ 3 - Листа на засегнати страни	108
	ПРИЛОГ 4 - Фокус групи	112
	ПРИЛОГ 5 – Дебати.....	118
	ПРИЛОГ 6 – Расходи култура	122
	ПРИЛОГ 7 - Регистар на Ризици.....	123
	ПРИЛОГ 8 Листа на тековни европски проекти	124

Регистар на кратенки

АП	Акционен план
ККС	Културно Креативен Сектор
МКЦ	Младински културен центар
ЕПК	Европска престолнина на културата
PEST	Анализа на надворешни фактори (Политички, Економски, Социјални и Технолошки)
SWOT	Анализа на внатрешни и надворешни фактори (Јаки страни, Слаби страни, Можности и Закани)
ЛЕАП	Локален еколошки акционен план
НОБ	Народно ослободителна борба
КПЈ	Комунистичка Партија на Југославија
НУ	Национална установа
ИТ	Информациски технологии
ООН	Организација на обединетите нации
УНИЦЕФ	Детски фонд на Обединетите нации
УНЕСКО	Организација за образование, наука и култура на ООН
ГСАР	Акционен план за справување со еколошките предизвици
ЕБОР	Европска банка за обнова и развој
IPCC	Меѓудржавен панел за климатски промени
ГУП	Генерален урбанистички план
SDG	Цели за одржлив развој
MPTV	Македонска радио телевизија
ЛЕР	Локален економски развој
МСП	Мали и средни претпријатија
РСМ	Република Северна Македонија
ГИС	Географски информатички систем
СОКОМ	Асоцијација на композитори на Македонија
ДЛУМ	Друштво на ликовни уметници на Македонија
СО	Стратешка област
СЦ	Стратешка цел
MAthUP	Проект за „паметен град“
ROCK	Проектот фокусиран на историските центри во градовите
CREATE	Проект за намалување на сообраќајниот метеж во Европа – постигнување на транспортна ефикасност
EPICURO NT	Проект за подобрување на способноста за одговор на последиците настанати од климатските промени
EUCANET	Проект фокусиран на активно граѓанство
SINERGI	Проект за социјална интеграција преку стратегии за урбан раст
BIN2GRID	Проект за промоција на одделно собирање на отпадоци
Ele.C.Tra	Проект за Електричен градски превоз
CASCADE	Проект за размена на искуства и добри практики помеѓу градовите за енергетска ефикасност
FUPOL	Проект за Интелигентни алатки за креирање на политики
STREETLIGHT - EPC	Проект за улично осветлување

„Градот е пред сè состојба на духот, збир на обичаи, традиција и утврдени ставови и чувства, кои се неделиво поврзани со овие обичаи и се пренесуваат со традицијата.“

Роберт Езра Парк (Park, 1988:115)

Резиме

Работата на оваа стратегија беше креирана според методологија која ќе овозможи пристап на сите засегнати страни, нивно директно учество и заедничко нејзино формулирање. Процесот на изработка се одвиваше во соработка со тимот на Скопје ЕПК 2028 и беа консултувани голем број на независни соработници и експерти.

Предлог Стратегијата со акциски план за развој на култура на Град Скопје за периодот 2021 – 2030 година во себе го содржи концептот на „солидарен децентрализиран развој“ кој е идејна основа на развој на оваа стратегија.

Солидарноста во себе го содржи наративот на грижа, а таа нам, на граѓаните на Скопје ни помогна да го изградиме овој град. Солидарноста го дефинираше новиот идентитет на градот како дел од еден поширок меѓународен контекст, со што денес во услови на глобална пандемска криза ја зајакна определбата да биде главниот принцип на кој ќе се основа оваа стратегија. Исто така, солидарноста е еден од основните принципи на кои се гради и кандидатурата на Скопје за титулата Европска престолнина на културата 2028 година (во натамошниот текст: ЕПК 2028) а е една од целите на оваа стратегија.

Стратегијата тежнее да постигне територијално базиран развој, да изгради кохезивен и инклузивен град, една целина, која преку демократизација на своите културни ресурси,¹ и преку непосредното учество на граѓаните ќе се стреми да ја поддржи социјалната кохезија, да ја поддржува креативноста и изразот на различните заедници во општеството кои се дисперзирани во секоја точка на градот. Скопје соединува различности - различни заедници и етникуми со своја традиција, кои имаат специфичности, а сите заедно го градат Скопското културно јадро. Испреплетените различности креираат интеркултурен дијалог² кој е основа на соживот и иднина на солидарното интеркултурно Скопје.

Така, оваа стратегија се заснова на пошироко, интеркултурно, но и интерресорно и разбирање на културата, што ги надминува традиционалните (административни) поделби на културните активности (и медиуми) во уметноста, културното наследство, библиотекарство, креативни индустрии, живата култура итн., како и на етнички распределени ресурси, установи и визии, туку се стреми да ги вмрежи сите сектори, ресурси, визии и традиции во креирање на нова, жива и развојна интеркултурна креативна средина.

Развојот на креативните индустрии е една од клучните цели на оваа стратегија. Како економски мотор на целата земја, Градот Скопје има обврска да обезбеди вклучување на културата во економските и социјалните политики, да го искористи креативниот и иновативниот потенцијал

1 Повеќе информации околу термините и концептите територијално базиран развој, инклузивен град, демократизација на културата во:

Dragicevic Sestic Milena and Dragojevic Sanjin, 'Imagined or Real Divides?', January 2006, in Transcultural Europe (pp.43-56); и Anttiroiko, Ari-Veikko, de Jong, W. Martin The Inclusive City, The Theory and Practice of Creating Shared Urban Prosperity, Palgrave Macmillan

² Стратегијата за едно општество и интеркултурализам (<https://vlada.mk/nacionalni-strategii>)

на уметниците и културните професионалци, да го создаде и да го промовира Скопје, како креативно место кое ги негува талентите, и со тоа да помогне во привлекувањето на странски инвестиции и меѓународни компании и организации.

Оваа стратегија ја разбира културата како простор во кој ќе се среќаваат разликите и потребите на жителите, на градот и особеностите на неговите делови во одредени, општини и маала. Тоа е простор во која се вплетуваат современото и традицијата на Скопје во кое, преку креативните, културните и образовните потенцијали, заедно, граѓаните, професионалците во културата, институциите и посетителите ќе ја обликуваат културната иднина на градот.

Култура во Скопје ја создаваат разновидни актери кои доаѓаат од институционалниот сектор, независниот сектор, поединци, колективи, културни групи итн. кои се изразуваат на различен начин, и имаат различни стилови, изразности, управувачки, естетски и програмски потенцијали и профили. Сите тие заедно го поттикнуваат културниот развој на градот, животот во него, а го претставуваат потенцијалот за неговиот социо-економски развој.

Скопје како град на културата е град кој се темели на грижа за културниот сектор, инфраструктурата, екологијата, младите, образованието, заедниците, институциите, јавниот простор, граѓаните и обезбедува услови за одржлив развој на креативноста, изразноста и творештвото во уметноста.

Пандемијата ковид 19 го погоди и културниот и креативен сектор во земјата и во градот Скопје. Таа ги покажа сите предизвици што современата пост-индустриска стварност може да ги донесе и ги откри сите слабости на актуелниот културен систем, со неговата административна, управна и технолошка инфраструктура. Градот Скопје, со својот брз одговор на кризата преку иницирањето помош за загрозените градски уметници и создавањето карантински културни содржини, покажа дека е активен чинител во севкупните културни политики на земјата.

Со приоритизацијата на процесот на кандидирање и реализација на активностите поврзани со ЕПК 2028, како една од стратешките цели на оваа стратегија, се очекува не само да се помогне во подготовка и имплементација на главните програмски и инфраструктурни проекти во следниот период, туку и да се подигне свеста дека градот може да го забрза својот економски и социјален развој и преку културата.

Тргнувајќи од сознанието дека е напредна само културната политика која е во состојба постојано да се прилагодува и да одговара на предизвиците и на културниот и креативниот сектор, на промените, која може да одговори на ризиците пред нас, во контекстот, но и во општеството како целина ние ја поставуваме оваа стратегија како стратегија која е адаптивна и флексибилна, односно, стратегија со „отворен крај“. Нејзиниот „отворен крај“ е дел од основата на овој концепт (целина), а се стреми да одговори на потребите во овие кризни и турбулентни времиња, со тоа што ќе ги преиспитува своите цели на секои три години, а исто така, ќе ги формулира своите активности во однос на начелата, вредностите и концептот.

А концептот на „солидарен децентрализиран развој“ во, и преку културата се темели на основните принципи на оваа стратегија:

Солидарност, еднаквост, инклузивност, партиципативност, демократизација, пристап, слобода на изразување, унапредување на професионалните услови за работа и развој на креативните и социо-економски потенцијали преку културата.

Слободата да се градиме и обновуваме себеси и нашите градови е, како што би сакал овде да истакнам, едно од најдрагоцените а повторно едно од најзанемарените наши човечки права. Како на најдобар можен начин да го изразиме тоа право?

– Дејвид Харви

Вовед

Да се работи на десетгодишна стратегија е предизвик, земајќи ја пред се' во предвид кризата предизвикана со пандемијата, која имаше не само економски, политички и социјални последици, туку во полето на културата направи сериозен престврт, не само на локално и национално ниво, туку меѓународно, и тоа во концептите на одржливост, партиципација, развој на публика, културна демократија како и меѓународна соработка меѓу другите. Промислувањето на овие теми како и нивната ко-релација со глобално приоритетните теми како животна средина, економија, технологија, едукација и социјален развој, внесуваат уште поголема тежина, но и задача. Задачата е да се испреплетат темите преку прегледување на минатото, она што е постигнато, но и увидување на заедничките грешки, како и предизвици и потенцијали. Оваа стратегија е план за заедничка визија базирана на анализи на минатото, прегледи на ризиците кои ги носи денешницата, но и предизвиците кои како научени лекции треба да ги развиеме во иднината на градот Скопје. Сето тоа е можно со директно вклучување на сите чинители и засегнати страни, како и граѓаните и посетителите на градот. Оваа стратегија затоа е збир на искуства, визији, планови на сите, и во таа смисла предизвикот да се прави стратегијата на Град Скопје за периодот 2021 – 2030 година претставува голема одговорност. Одговорност да се постави стратегијата на столбови кои ќе бидат база за градење на мостови кон надминување на исклучивоста, поделеноста, нееднаквоста, ксенофобијата, и другите подели по род, пол, етнитет, старост итн.

Одговорноста исто е поврзана со прашањето, - како преку полето на културата (и нејзината врска со други дејности во општеството) одново да се воспостави врската на граѓанинот со градот и на градот со граѓаните и посетителите во него? Како скопските маала и градските и приградските населби да добијат рамноправен статус во идниот развој на културниот идентитет на градот, и нивните содржини да бидат дел од културната понуда на посетителите во градот? Како залагањето за слободно користење на јавен простор и јавните добра да стане едно од вредносните начела на идната стратегија? Како и преку кои мерки и вклучени страни да си ја замислиме мисијата и визијата на градот на солидарноста кој треба денес, да се реизградува и одржува во тој дух, и во ова современо живеење да прерасне во европска престолнина на културата? Како да се унапреди разбирањето за важноста на културата во севкупното живеење и како „да се отклучи“ нејзиниот потенцијал да придонесе за социо-економски и креативен развој на градот³?

Ова се некои од прашањата кои се обидовме преку методологијата и пристапот на изработка на оваа стратегија да ги разработиме и опфатиме со една заедничка цел, преку полето на култура, градот да го направиме достапен за граѓаните и посетителите во градот.

³ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1cb6f484-074b-4913-87b3-344ccf020eef/language-en>

Оваа стратегија за култура со својот „отворен крај“ ги зема во предвид предизвиците пред нас, и тоа, пред се' децентрализацијата која е во тек, но и COVID 19 и другите ризици кои доаѓаат како последица на пандемијата, како и пошироката гео-политичка ситуација (економски, социјални, политички, емигрантски кризи...). Стратегијата развојот на културата на Градот Скопје го базира на досегашните достигнувања и постојните потенцијали во секторот култура, како и врз интересорската поврзаност. Врз оваа основа се предлагаат четири стратешки столба кои се надградуваат со цели, мерки и активности, кои со текот на времето може да се адаптираат. Тимот за изработка на Стратегијата врз основа на анализите од предлозите од прашалниците, фокус групите и дебатите, смета дека ваквата поставеност на стратегијата ќе овозможи одговор на предизвиците кои се пред нас, ќе може да овозможи учеството (партиципацијата) да претставува континуиран процес, а не само еднократен настан.

„Отворениот крај“ на оваа стратегија дава можност да се ревидираат целите, мерките и активностите на секои три години, затоа што, според нашите анализи, кризите, како и децентрализацијата ќе донесат непредвидени промени кои ќе ги редефинираат потребите во секторот, па така ревидирањето на стратешките цели и мерки на секои три години ќе одговори на промените и потребите кои ќе се јават како резултат на тие промени. Ова е препорака на тимот на стратегијата, кој е цврсто убеден дека ваквиот пристап ќе ја направи оваа стратегија „жива“, односно таа нема да биде само уште еден документ, но ќе биде основа и водич во работата во културниот сектор при креирањето на содржини за граѓаните и посетителите во градот. Со ваков пристап, преку можност за нејзино адаптирање, стратегијата се стреми да направи промени во секторот култура во градот, во институциите, но и во Културно Креативниот Сектор (ККС), како и во општините и во секој дел од градот, преку вклучување и соработка со сите засегнати страни, не само преку изработката на оваа стратегија, но и во нејзино имплементирање, следење и оценување.

Тимот на изработка на стратегијата предлага надворешен експертски тим да биде ангажиран од градот за следење и оценување на стратегијата, но и за нејзино адаптирање како што е предложено.

Мисија

Мисијата на Градот Скопје за развој на културата е:

Преку своето работење Град Скопје обезбедува солидарен, инклузивен, рамномерен и одржлив развој на културата и развива автентичен и европски културен идентитет на градот и околината.

Во спроведувањето на својата мисија за развој на културата во наредната деценија градот Скопје ќе се потпира на наследството на Скопје како град на солидарноста. Меѓународно признат идентитет на кој се градеше постземјотресно Скопје од пред половина век, и кој продолжува да се гради преку интеграција на различностите на граѓаните водени од европската перспектива и вредности за развој на културата. Во тој контекст градот Скопје ја развива културата во соработка со компетентниот и меѓународно вклучен културен сектор, како и сите други засегнати страни во полето на културата преку: воспоставување на меѓусекторски јавни политики и интерсекторска соработка со останатите јавни дејности; воведување на нови форми на управување и продукција на културата и уметноста; развој на нови механизми и инструменти за поддршка на културата, и зголемување на буџетот за култура; стимулирање на развојот на културно креативниот сектор; развој на меѓу-институционалната соработка во едукацијата на младите и креирање на нова публика која е активно вклучена во создавањето и восприемањето на културата на градот; развој на економијата преку креативноста и културата; и заштита на животната средина преку културата.

Град Скопје на ваков начин ќе создава услови за развој на културата како една од основните компоненти на одржливиот развој.

Визија

Визијата на Градот Скопје за развој на културата е:

Скопје е најпрепознатливиот солидарен и инклузивен културен хаб во регионот.

Вредности и принципи

Предлог Стратегијата со акциски план за развој на култура на Град Скопје за периодот 2021 – 2030 година во себе го содржи концептот на „солидарен децентрализиран развој“ и е идејна основа на развој на оваа стратегија која се заснова на пошироко разбирање на културата, што се стреми да ги надмине традиционалните (административни) поделби на културните активности во уметноста, како културно наследство, библиотекарство, креативни индустрии итн., и да внесе дух на соработка, синергија, намалување на бирократската крутост и зачмаеност. Оваа стратегија тежнее да постигне територијално базиран порамномерен развој, да изгради кохезивен и инклузивен град, една разнолика целина кој преку демократизација на своите културни ресурси, и културна партиципација ќе се стреми да ја поддржи социјалната кохезија, да ја поддржува креативноста и изразот на различните заедници во општеството кои се дисперзирани во секоја точка на градот. Нејзиниот „отворен крај“, односно флексибилно и адаптивно стратешко планирање, е основа на овој концепт, а се стреми да одговори на потребите во овие кризни и турбулентни времиња, со тоа што ќе ги преиспитува своите цели на секои три години, а исто така, ќе ги формулира своите активности во однос на начелата, вредностите и концептот.

Концептот на „солидарен децентрализиран развој“ претставува концепт кој сака да потенцира дека без заедницата и заедничката поддршка нема да сведочиме значајни промени, што се потенцираше во кризата на пандемијата, а и во претходни кризни времиња. А, тие промени не може, и не треба да се случуваат во еден дел, во една точка, туку насекаде, во секоја точка од градот. Пред нас е предизвикот на нова фаза во процесот на децентрализација во чии рамки повеќе културни институции ќе се префрлат од централно на локално ниво, но предизвикот стои пред нас за создавање услови за програмско и оперативно работење на овие институции, по завршувањето на процесите на префрлање на ингеренциите, потребна е и адекватна финансиска децентрализација и финансиска поддршка. Улогата на институциите ќе остане јавна, но нивната содржина како и севкупните културни содржини ќе треба да се градат заедно со локалната заедница, преку потребите на сите заедници, и каде ќе се негуваат идентитетските различности кои се однесуваат на многу категории во современоста: пол, род, класа, социјален статус, образовни, здравствени избори итн., односно тие нема да се нормираат, туку ќе се негуваат во својата различност.

Солидарноста во себе го содржи наративот на грижа, која ни помогна да го изградиме овој град, а солидарноста и грижата се базата на изградбата на јавното, на јавната сфера и простор каде културата и уметноста играат важна улога во нивното формулирање, изградба и одржување.

Свесни сме дека навидум безопасниот и позитивен збор, „грижа“ е извор на критичка тензија во тековната општествена теорија, политика и практика.⁴ помеѓу концептуализацијата на грижата како труд од љубов и како економска активност (платен труд), односно идентификувањето на грижата како непризнаен и неплатен домашен труд. Сепак овде ја

⁴ Според истражувањата на теориските и нормативните рамки на, и околу грижата, првично од страна на феминистички теоретичари во поле на општествените науки 1980 -тите, грижата беше релативно неистражен феномен. Таа како емоција и како труд се сметаше за приватна сфера и женски труд, и во голема мера беше скриена од академскиот свет и креаторите на политики. Ова, се разбира, драматично се промени во изминатите години, и сега сме сведоци на бројни теориски и емпириски истражувања кои се бават со темата преку перспективи на социо-економските, демографските и политичките случувања.

опфаќаме грижата како социјална активност, односно дел од поделен и заеднички однос кон средината, околината, заедничкото и јавното, како Бдефиниција која се обидува да го разграничи, а не да го ограничи концептот. Тензичноста помеѓу двата пристапи – односно - фокусот на тесно дефинирање на грижата како сопственост или доблест на одредена група, или во голема мера како распространета и неопходна „активност на сите видови“ - лежи во основата на конфликтите и споровите што ја опкружуваат употребата на концептот бидејќи грижата за првпат се појави како политичко прашање и теориски предлог во последните децении на дваесеттиот век.

Знаејќи дека ова е комплексна тема подложна на теориска и политичка расправа, ние овде ја земаме како што образложивме, **како дел од солидарноста, односно гледање на грижата како дел од социјалните релации или градење на општествен однос.**

Сепак како дел од концептот ја третираме и како тема преку која може да се отвори критичка дебата за општеството, средината, заедницата, јавното и др. теми, додека се зема во предвид и како општествен феномен кој нуди заедничка одговорност во градењето на заедницата и средината.

Скопје преку оваа стратегија сметаме дека ќе формира и одржува како град на културата е град кој се темели на грижа за културниот сектор, инфраструктурата, животната средина, младите, образованието, заедниците, институциите, јавниот простор, граѓаните и обезбедува услови за одржлив развој на креативноста и на изразноста, творештвото во уметноста.

А концептот на „солидарен децентрализиран развој“ во, и преку културата се темели на основните **принципи** на оваа стратегија:

Солидарност – основен темел за градење на јавното добро преку взаемна соработка помеѓу политичките фактори, институциите, креаторите на културни политики, граѓаните и сите заедници;

Еднаквост – еднакви права, застапеност и еднакви можности на сите граѓани и заедници на територија на Скопје;

Инклузивност – вклучување на сите групи на граѓани без разлика на старосна група, род, сексуална определба, етничка група, социјален статус, степен на образование, религиска припадност, и/или заедница на која и припаѓаат;

Партиципативност - вклучување на културниот сектор во одлуките, креирање на политиките и нивна имплементација и следење;

Демократизација – достапност до културата и уметноста до сите граѓани на тло на Скопје;

⁵ Затоа и го земаме цитатот од Џоан Тронто од 1993 каде тој вели:

„На најопшто ниво, предлагаме грижата да се гледа како активност на сите видови која вклучува се' што правиме за одржување, продолжување и поправка на нашиот „свет“ за да можеме да живееме во него што е можно подобро. Тој свет ги вклучува нашите тела, нашето јас и нашата околина, сето тоа кое ние се обидуваме да го испреплетеме во сложена мрежа, која го одржува животот.“ (Тронто 1993: 103) -Tronto, J. (1993), *Moral Boundaries: A Political Argument for an Ethic of Care*, New York, NY: Routledge.

Пристап – обезбедување на пристап и можност за учество на секој жител на градот до културните содржини⁶,

Слобода на изразувањето – слобода на говор и изразување во полето, градење на култура на критичко размислување и рефлексивност.

Унапредување на професионалните услови за работа и развој на креативните и социоекономски потенцијали преку културата – обезбедување на основни работнички права на сите професионални работници во културата;

Децентрализацијата, влијанието на дигиталната технологија, новите културни практики, глобализацијата и растот на културните и креативните индустрии бараат радикално размислување за начинот на управување со културната политика, и со таа цел предлагаме можни начела на стратегијата:

Предлог Стратегијата за култура на Град Скопје 2021 – 2030 година:

- ги рефлектира вредностите на градот кои се спротивни на ксенофобијата, национализмот, личниот и корпоративен интерес како опасна закана врз развојот на градот;
- се потпира на наследството на солидарно пост-земјотресно Скопје, како вредност, а не како романтика или чиста носталгија;
- го стимулира учеството/партиципативноста, пристапот, инклузијата наспроти исклучување на граѓанинот и централизираното одлучување, и во себе ја одразува моќта на граѓанинот;
- насочена е кон одбрана (отпор) на градот (јавниот простор) како важна основа на новата културна стратегија;
- се бори против дискриминација;
- ја одразува идејата на правото и слобода на изразување, градење на доверба и транспарентност;
- го стимулира граѓанинот да комуницира и придонесува за развој кон својата заедница и опкружување;
- ги поддржува новите културни практики, дигитализацијата и реформите;
- го инволвира во целост ККС и го поттикнува неговиот претприемнички дух;
- стимулира продукција и промоција на современата уметност и култура која е социјално и општествено ангажирана;
- ги стимулира посетителите да се вклучат во продукцијата и восприемањето на културата на градот;
- ја става културата во фокусот на развојот на градот;
- создава средина за развој на креативните индустрии;
- го поттикнува и поддржува вклучувањето на бизнис секторот во културата;
- ја промовира и гради регионалната и меѓународната соработка во културата.

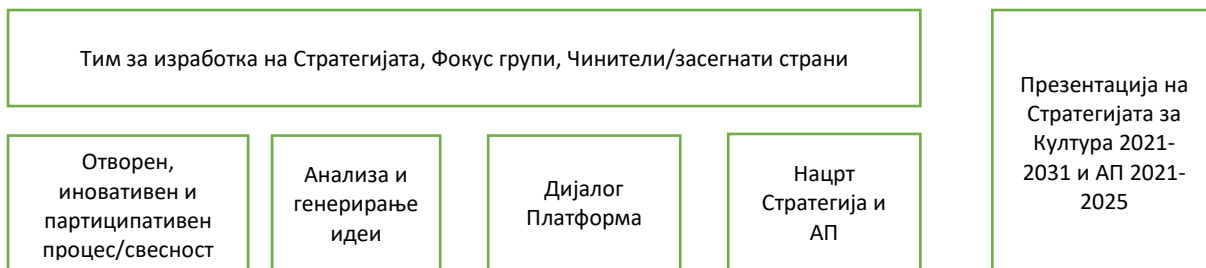
⁶ Член 27 од Универзалната декларација за човекови права вели дека „секој има право слободно да учествува во културниот живот на заедницата, да ужива во уметноста и да учествува во научниот напредок и неговите придобивки“

1 Методолошки пристап

Подолу е претставена Методологијата за изработка на Стратегијата со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година. Истата го следи понудениот пристап, кој е во склад со барањата за процесот на изработка на Стратегијата и е усогласена со Градот и Тимот на Скопје ЕПК 2028 на заеднички состанок.

Методологијата се заснова на отворен иновативен и партиципативен пристап:

Слика 1-1

- 1) Тим за изработка на стратегијата** – беше создаден мултидисциплинарен тим со претставници од: Градот Скопје; тимот на Скопје ЕПК 2028 и тимот на консултантот⁷.
- 2) Чинители/Засегнати страни** – во процесот беа вклучени низа на засегнати страни идентификувани од страна на Градот и консултантот (Листата на засегнати страни за развој на културата во град Скопје е дадена во Прилог 3 - Листа на засегнати страни).
- 3) Отворен, иновативен и партиципативен процес/свесност** - во соработка со Градот Скопје, засегнатите страни беа информирани и поканети да се вклучат во процесот на изработка на Стратегијата, преку учество во фокус групи и дебати и преку пополнување на прашалници. Информирање и свесност кај општините и културните институции за учество во процесот на изработка на стратегијата (во соработка со Град Скопје)
- 4) Анализа и генерирање идеи**
 - 1. Анализата на постојната состојба (ситуациска анализа) во себе вклучуваше:*
 - Преглед на стратешки документи доставени од Град Скопје
 - Изработка и анализа на одговорите на Прашалник за Анализа на засегнати страни
 - Изработка и анализа на одговорите на Прашалник за SWOT Анализа и ПЕСТ анализа
 - Изработка и анализа на одговорите на Прашалник за оценка на состојбите со културата и нејзината поврзаност со другите развојни области
 - Анализа на буџетот за култура за периодот 2018 – 2021 година преку анализа на соодветните буџети и извештаите за реализација на буџетот
 - Анализа на реализацијата на годишните програми за култура на Град Скопје за периодот 2018 – 2021 година
 - Анализа на програмите за култура на општините од Градот Скопје 2018-2021
 - 2. Генерирање на идеи*
 - Изработка и анализа на одговорите на Прашалник за Стратешките цели за развојот на културата во Град Скопје 2021-2030

⁷ Балкан девелопмент солутсионс БДС, Скопје

- Анализа на одговорите на Прашалник за културните потреби на жителите на Град Скопје (користени резултатите од веќе спроведеното истражување од страна на тимот на Скопје ЕПК 2028)

5) Дијалог Платформа

- Фокус групи – организирање на три Фокус групи
- Дебати – организирање на две дебати
- Консултации и работни состаноци со тимот на Скопје ЕПК 2028 – генерирање идеи

6) Предлог Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година⁸

- Презентација на финалната работна верзија на Предлог Стратегијата со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година⁹
- Дискусија и коментари за Предлог Стратегијата со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година
- Финализирање на Предлог Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година

⁸ Акцискиот план се однесува на 3 години

⁹ пред претставници од Одделението за култура и Тимот на Скопје ЕПК 2028

2 Правна и институционална рамка за изработка и донесување на Стратегијата

Процесот на планирање, донесување и спроведување на Стратегијата со акциски план за развој на култура на град Скопје за периодот 2021 – 2030 година својата правна и институционална рамка ја наоѓа во законската регулатива и обврските на градот да има стратешки пристап кон развојот на градот и во тој контекст и кон развојот на културата. Во овој поглед правната рамка се однесува на општите уредби на статусот на градот и надлежностите кои од неа произлегуваат а се определени во член 22 од Законот за локална самоуправа¹⁰. Законската институционална рамка на град Скопје е поврзана со Законот за територијална организација на локалната самоуправа во РМ¹¹. Во овој закон јасно се определени надлежностите на Град Скопје во просторна смисла, со што јасно е определен територијалниот опфат без кој не е можно да се донесе развоен документ од стратешко значење.

Законските надлежности на град Скопје во област на културата се прецизирани во Законот за градот Скопје¹². Членот 10 од овој закон ги определува надлежностите на градот, а во точка 5 се дадени надлежностите на град Скопје во областа на културата: институционална и финансиска поддршка на културните установи и проекти од значење за градот Скопје; негување на фолклорот, обичаите, старите занаети и слични културни вредности; организирање културни манифестации; поттикнување на разновидни специфични форми на творештво и одбележување на настани и личности од значење за градот Скопје;

Законските надлежности на општините во град Скопје во област на културата се прецизирани во Законот за градот Скопје¹³. Во член 15 кој ги определува надлежностите на општините во градот Скопје, точка 5, општините во областа на културата имаат надлежност за: институционална и финансиска поддршка на културните установи и проекти од значење за општината; негување на фолклорот, обичаите, старите занаети и слични културни вредности; организирање културни манифестации, поттикнување на разновидни специфични форми на творештво и одбележување на настани и личности од значење за општината.

2.1 Организациска поставеност и капацитети

Во рамките на организациската поставеност на администрацијата на град Скопје, културата е во делокругот на Одделението за култура кое е дел од Секторот за јавни дејности¹⁴.

Секторот за јавни дејности помеѓу другото врши работи поврзани со: институционална и финансиска поддршка на културните установи и проекти од значење за градот Скопје, негување на фолклорот, обичаите, старите занаети и други културни вредности, организирање културни манифестации, поттикнување на разновидни специфични форми на творештво, и одбележување на настани и личности од значење за градот Скопје со спомен обележја.

Одделението за култура од своја страна:

¹⁰ Сл. Весник на Р.М. бр.5/02

¹¹ Сл. Весник на Р.М. бр. 55/04

¹² Сл. Весник на Р.М. бр. 55/04

¹³ Сл. Весник на Р.М. бр. 55/04

¹⁴ <https://skopje.gov.mk/mk/skopje/administracija/sektor-javni-dejnosti/>

- подготвува програма за институционална и финансиска поддршка на културните установи и проекти од значење за градот Скопје;
- подготвува програма за организирање на манифестации од областа на културата од интерес на Град Скопје, предлага активности во доменот на професионалното, аматерското и младинското делување во следните области:
 - Изведбени уметности
 - Музички уметности
 - Визуелни уметности и уметност на новите медиуми
 - Издавачка и библиотечна дејност
 - Музејска дејност и промоција на културното наследство
 - Меѓународна соработка
- поднесува предлог-проекти за учество на меѓународни јавни повици од областа на културата, организира и реализира меѓународни проекти во надлежност на Градот Скопје;
- предлага и подготвува програма за одбележување на настани и личности од значење за градот Скопје;
- ја подготвува одлуката за подигање, чување и заштита на спомен обележја и другите прописи од надлежност на Град Скопје;
- иницира и ја спроведува постапката за основање на установи од областа на културата;

Комисијата за култура е една од постојаните комисији кои ги формира Советот на град Скопје¹⁵ која во својата надлежност:

- разгледува прашања во врска со организацијата, развојот и унапредувањето на културата;
- развојот на мрежата на установи;
- поттикнувањето на творештвото;
- заштитата и користењето на културното богатство;
- музејската и библиотекарската дејност;
- остварувањето на програмски дефинираните активности;
- одбележувањето настани и личности од значење за Град Скопје и други прашања од значење за културата и
- утврдува предлози за членови на одбори формирани за одделни спомен-обележја и предлози за членови на органите на управување во јавните установи од областа на културата.

Со Правилникот за систематизација на работните места во Град Скопје¹⁶ утврдени се и опишани вкупно 648 систематизирани извршители на административни службеници, помошно технички лица и инспектори. распоредени по организациони единици согласно Одлуката за внатрешна организацијана Град Скопје. Од вкупниот број на систематизирани работни места вкупно се пополнети 589. Во одделението за култура во 2020 година има систематизирани 9 работни места.

¹⁵ член 49 од Статутот на град Скопје

¹⁶ Правилник за систематизација на работни места

3 Анализа на состојбите во културата во град Скопје

3.1 Реализација на претходни стратегии

Градот Скопје, досега има досега усвоено една стратегија за култура *Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за периодот 2012 – 2015 година*. Истата нема дефинирано Визија и Мисија на градот Скопје за развој на културата. Со стратегијата се идентификувани 9 стратешки цели и 101 активност. Во акциониот план на стратегијата не се дефинирани поодделни индикатори на успешноста и нема проценка на потребниот буџет за имплементација на активностите. Исто така не е правен мониторинг на имплементацијата на Стратегијата ниту евалуација на истата по истекот на нејзината важност. Фактот дека важноста на истата не е продолжена и во изминатиот период не е донесена нова стратегија за развој на културата¹⁷, во процесот на изработка на овој документ¹⁸, беше анализиран степенот на реализација на активностите и нивната актуелност за новиот период на планирање 2021-2030 година.

Оваа стратегија ги зема во предвид заложбите на градот во претходниот период за развој на културата, но оди чекор понатаму со тоа што го планира културниот развој во наредните 10 години преку утврдени цели, мерки и активности на градот Скопје во областа култура.

3.2 Реализација на Програмите за финансирање на активности од областа на културата од интерес на Градот Скопје

Со оглед дека од 2016 година Градот Скопје нема актуелна стратегија за развој на културата, во изминатите неколку години најзначајни документи за планирање и управување со областа на културата се Годишните Програми за финансирање на активностите од областа на културата од интерес на Градот Скопје. Анализата на истите за 2018, 2019 и 2020 година е направена преку преглед на нивната структура и начинот на финансирање на програмите. При анализата е опфатен и планот за финансирање за 2021 година.

Годишната Програма за финансирање на активностите од областа на културата од интерес на Градот Скопје ги опфаќа активностите преку кои се имплементираат надлежностите на Градот Скопје во областа на културата и се дефинира локалниот интерес во културата. Со Програмата е опфатено финансирањето и работата на јавните установи од областа на културата чиј основач е Град Скопје, како и реализација на проекти што ќе бидат реализирани од страна на други физички и правни лица од областа на културата кои што делуваат на подрачјето на Град Скопје, а кои се избрани по пат на јавни повици или постапка за јавни набавки.

Последните години главната цел на Програмата за финансирање на активностите од областа на културата од интерес на Градот Скопје е да го дефинира локалниот интерес во културата преку: а) поддршка на современи и нови форми на делување во областа на културата и уметноста; б) поддршка на веќе потврдените вредности во културата и уметноста; в) поддршка и поттикнување на различните форми на традиционални изразувања на граѓаните на град Скопје; г) промоцијата на културното наследство, д) работата на јавните установи во надлежност на Град

¹⁷ Постои работна верзија на Стратегија за развој на културата во град Скопје изработен во 2017 година, но истиот не е усвоен од страна на Советот на град Скопје

¹⁸ Стратегијата со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година

Скопје; г) обезбедување на институционална и логистичка поддршка на активностите кои поттикнуваат меѓународна и меѓуопштинска соработка во областа на културата; е) обезбедување на логистичка и институционална поддршка на проекти и активности на други чинители од областа на културата кои не се финансирани преку Буџетот на Град Скопје, доколку се утврди дека се од посебен интерес и значење за градот Скопје; ж) споделување на просторот во 8-те установи од областа на културата во сопственост на Град Скопје.

3.2.1 Финансирање на програмата

Анализата на финансирањето на програмите е направено преку споредба на планираните и реализираните расходи во Буџетите на Градот Скопје за 2018, 2019, 2020 и 2021 година.

Финансирањето на локалниот интерес во културата се врши од: Буџетот на Град Скопје, итота преку Основниот буџет, Буџетот за самофинансирачки активности, Буџетот за донации и Буџетот за кредити, како и од Буџетот на Република Северна Македонија преку Буџетот на Град Скопје и тоа преку наменска блок-дотација во која се вклучени платите, тековните трошоци и програмите.

Табела 3-1: Расходи, Програма К и Вкупни расходи за 2018, 2019, 2020 и план за 2021

	Назив на програма	ВКУПНИ РАСХОДИ		% на реализација	% на учество на Програма К во Вкупните расходи	
		План	Реализација	Реализација	План	Реализација
К 2018	<u>Култура 2018</u>	391.995.000	293.088.208	74,8%	6,6%	6,9%
Буџет 2018	Вкупни Расходи 2018	5.915.200.000	4.246.499.012	71,8%		
К 2019	<u>Култура 2019</u>	502.931.000	353.954.480	70,4%	7,7%	6,6%
Буџет 2019	Вкупни Расходи 2019	6.550.980.000	5.347.673.273	81,6%		
К 2020	<u>Култура 2020</u>	558.317.000	327.224.670	58,6%	7,1%	5,5%
Буџет 2020	Вкупни Расходи 2020	7.884.642.000	5.902.865.372	74,9%		
К 2021	<u>Култура 2021</u>	619.769.000		0,0%	7,9%	0,0%
Буџет 2021	Вкупни Расходи 2021	7.207.490.000		0,0%		

Од Табела 1 се гледа дека во периодот 2018-2021 година има тренд на зголемување на планираните расходи за Програматите К-Култура во Вкупните планирани расходи на Буџетот на Град Скопје од 6,6% на 7,9%, како и нивно значајно зголемување во апсолутен износ за 28% во 2019, 41% во 2020 и 80% во 2021 година во однос на 2018 година или 28%, 11% и 11% во однос на претходната година соодветно. Меѓутоа кога ќе се погледне реализацијата на расходите, учеството на Програмите К во Вкупните реализирани расходи постојано се намалува од 6,9% во 2018 до 5,5% во 2020 година, при тоа со константно намалување на % на нејзината реализација од 74,8% во 2018 до 58,6% во 2020 година. Од аспект на реализацијата апсолутниот износ на зголемување на расходите во 2020 година во однос на 2018 година е 21% во 2019 и 12% во 2020 година или зголемување од 21% во 2019 во однос на 2018 и намалување од 8% во 2020 во однос на 2019 година. Кога се анализираат податоците за 2020 година треба да се има во предвид влијанието на тековната глобална пандемија на COVID 19, која ќе има свое влијание и врз реализацијата на расходите во 2021 година.

Финансирањето на локалниот интерес во културата на Град Скопје, и реализацијата на програмите за 2018, 2019, 2020 и 2021 година се одвива преку поодделните Програми за култура: K1 – Библиотекарство; K2 – Уметничка дејност; K3 - Музичка и кинотечна дејност; K4 - Културни манифестации и творештво; и KA - Културни манифестации и творештво (капитални трошоци). Покрај овие програми минимални средства се планирани и реализирани преку програмите ЈО и ЈМ¹⁹.

Финансирањето на реализира преку три (3) програмски сегменти:

А) *Финансирање на јавните установи од областа на културата* го опфаќа финансирањето на осумте јавни установи од областа на културата чиј основач е Град Скопје, и вклучува средства за платите, тековните трошоци и програмите. Делот за тековните трошоци и програмите се однесува на подмирување на тековно - оперативните расходи на установите (парно греење, електрична енергија, вода, трошоци за комуникација, транспорт и друго) и за реализација на дел од планираните програмски активности. Овие средства се рапределена во програмите K1, K2 и K3.

Б) *Финансирање на манифестации, проекти и творештво преку кои што се остварува локалниот интерес во културата* опфаќа активности, манифестации, творештво, фестивали и проекти од областа на културата како дел од програмските активности што ќе се реализираат од страна на јавните установите од областа на културата, чиј основач е Град Скопје, но и програми чие остварување ќе биде во надлежност на Секторот за јавни дејности - Одделение за култура, а се реализирани од страна на други чинители избрани по пат на соодветна постапка. Оваа програма се финансира преку Програмите K4 и K2.

В) *Финансирање на капитални инвестиции во културата* опфаќа реализација на капиталните инвестиции на Град Скопје во културата, градежни и инфраструктурни активности и набавка на опрема во јавните установи од областа на културата чиј основач е Град Скопје, но и капитални инвестиции во културата чие што остварување ќе биде во надлежност на Одделението за култура при Секторот за јавни дејности, а ќе се реализираат од страна на економски оператори избрани со соодветна постапка. Оваа програма се финансира преку Програмите KA0 (Капитални расходи).

Анализата на планираните и реализираните расходи во однос на изворите на финансирање

Планираните средства од Основниот буџет како извор за покривање на расходите во периодот 2018-2020 учествуваат во вкупните планирани расходи со 33,8% во 2018, 39,7% во 2019 и 36,6% во 2020 година (за 2021 година неговото учество е планирано на 38,6% од вкупните расходи). Во однос на реализираните расходи Основниот буџет учествува со 34,7% во 2018, 39,2% во 2019 и 37,08% во 2020 година споредено со вкупните реализирани расходи. Меѓутоа процентот на реализација бележи континуирано намалување во однос на планот и изнесува 76,7% во 2018, 69,4% во 2019 и 59,3% во 2020 година.

Буџетот на самофинансирачки активности е трет по значење за секторот култура на Град Скопје со оглед дека планираните расходи споредено со вкупните планирани расходи за периодот 2018-2020 изнесуваат 27,8% во 2018, 27,6% во 2019 и 26,5% во 2020 година (за 2021 година

¹⁹ За 2020 година околу 1,4% од вкупните реализирани расходи

неговото учество е планирано на 24,9% од вкупните расходи). Реализираните расходи од Буџетот на самофинансирачки активности споредено со вкупните реализирани расходи изнесуваат 21,3% во 2018, 37,9% во 2019 и 12,7% во 2020 година. Процентот на реализацијата на расходите во однос на планот е со значајни отстапувања од година во година така да во 2018 е 57,3%, во 2019 е 96,5% и во 2020 година изнесува 28,1%. Реализацијата на Буџетот на самофинансирачки активности најдобро го отсликува влијанието на пандемијата врз секторот култура.

Буџетот на дотации е дел од Буџетот на Република Северна Македонија кој се реализира преку Буџетот на Град Скопје и тоа преку наменска блок-дотација во која се вклучени платите, тековните трошоци и програмите за јавните установи од областа на културата формирани од Град Скопје. Планираните расходи споредено со вкупните планирани расходи за периодот 2018-2020 изнесуваат 32,9% во 2018, 25,3% во 2019 и 29,2% во 2020 година (за 2021 година неговото учество е планирано на 28,9% од вкупните расходи). Реализираните расходи од Буџетот на дотации споредено со вкупните реализирани расходи изнесуваат 41,0% во 2018, 20,2% во 2019 и 47,7% во 2020 година. Процентот на реализацијата на расходите во однос на планот е со значајни отстапувања од година во година така да во 2018 е 93,1%, во 2019 е 56,1% и во 2020 година изнесува 95,7%.

Буџетот на донации во периодот 2018-2020 година има континуарно зголемување на планираните расходи како дел од вкупните расходи, при тоа неговото учество во вкупните планирани расходи е: 5,5% во 2018, 7,4% во 2019 и 7,8% во 2020 година (за 2021 година неговото учество е планирано на 7,7% од вкупните расходи). Меѓутоа процентот на реализирани расходи е значително низок: 41,7% во 2018, 26,7% во 2019 и 19,9% во 2020 година. Со тоа се намалува и неговото % учество вкупните реализирани расходи 3,1% во 2018, 2,8 % во 2019 и 2,6% во 2020 година.

Според Завршните сметки во периодот 2018-2020 година не се планирани и реализирани расходи за областа култура.

Преглед на планираните и реализираните расходи (во денари) на поодделните Програми за култура K1, K2, K3, K4 и KA во релација за 2019 и 2020 година е даден во табелата подолу.

Табела 3-2: Распределба на расходите по Програми

ПРОГРАМА		Вкупно 2019		Вкупно 2020	
Бр.	Дејност	План	Реализација	План	Реализација
K1	Библиотекарство	51.876.000	47.610.949	58.038.000	50.755.981
K2	Уметничка дејност	148.674.000	100.390.811	169.503.000	84.165.578
K3	Музичка и кинотечна дејност	91.687.000	73.143.572	112.584.000	74.924.390
K4	Културни манифестации и творештво	105.010.000	91.657.781	93.072.000	77.584.368
KA	Културни манифестации и творештво (капитални трошоци)	105.684.000	41.151.367	125.120.000	39.794.353
	Вкупно	502.931.000	353.954.480	558.317.000	327.224.670

Во Табела 3 е даден преглед на реализираните расходи на поодделните Програми за култура K1, K2, K3, K4 и KA во релација за 2019 и 2020 година се дадени во табелата подолу.

Табела 3-3: Процент на реализација на расходите по поодделните програми за култура

ПРОГРАМА		2019	2020
Бр.	Дејност	Реализација	Реализација
K1	Библиотекарство	91,8%	87,5%
K2	Уметничка дејност	67,5%	49,7%
K3	Музичка и кинотечна дејност	79,8%	66,5%
K4	Културни манифестации и творештво	87,3%	83,4%
KA	Културни манифестации и творештво (капитални трошоци)	38,9%	31,8%
	Вкупно	70,4%	58,6%

Најмала реализација има кај Програмата KA – Капитални трошоци и K2 – Уметничка дејност, а најголема кај Програмата K1 – Библиотекарство. На намалувањето на расходите во Програмата K2 се должи на намалените самофинансирачки активности и во намалените донации.

Реализираните вкупни расходи во однос на планираните за програмите за култура од 70,4% во 2019 и 58,6% во 2020 година, јасно и недвосмислено сигнализираат дека треба да се посвети поголемо внимание при планирањето на Буџетот на Град Скопје, пред се во планирање на активности и проекти кои ќе бидат поотпорни на ризиците со кои се соочува реализацијата на Буџетот.

4 Постојна состојба и потенцијал за развој на културата во Град Скопје

4.1 Културно наследство

Во делот кој е посветен на клучните столбови на развојот на туризмот во Стратегијата за развој на туризмот на град Скопје 2020-2023²⁰, културното наследство и културата се вклучени како важни содржински елементи на туристичкиот развој на Град Скопје. Според Студијата за обезбедување на податоци од областа на туризмот и подготовка на модел за проекција на идни показатели (2017)²¹, културниот туризам во Скопскиот регион има особено значење во туристичкиот развој со оглед дека 66.7% проценти од испитаниците се определиле дека го посетиле Скопскиот регион поради „одмор и посета на културно наследство“, со акцент дека најголемиот дел од испитаниците кои го дале овој одговор биле странци. Од ваквите податоци може да се заклучи дека ова е главниот вид на туризам во овој момент на подрачјето на градот Скопје.

Градот Скопје располага со повеќе објекти од културно, верско и друго јавно значење. Локалниот еколошки акционен план ЛЕАП 3 (2020-2026)²² го класифицира недвижното културно наследство во две основни групи: споменични подрачја и поединечни споменици. Како споменично подрачје се смета: историско и меморијално подрачје, населба или дел од населба, комплекс или група историски градби како споменични целини, подрачје од научен интерес и подрачје со мешовити вредности. Во таа група на културното наследство се вбројува и Скопската Тврдина, црквата Свети Спас во Скопје; текиите во стар дел во Центар-Скопје.

Бројот на културно- историското наследство на Град Скопје е презентирани во табела 16.

Табела 4-1: Број на објекти по општини во Град Скопје кои се заштитени како културно наследство (Извор: Студија за прикажување на културното и природното наследство во Скопскиот регион, 2012)

Општина	Верски објекти (цркви, џамии, манастири, гробници)	Споменици	Археолошки наоѓалишта	Други објекти и површини од јавно значење и природно наследство
Аеродром	-	1	-	3
Бутел	5	3	3	-
Гази Баба	6	3	17	3
Ѓорче Петров	1	5	7	2
Карпош	1	-	15	9
Кисела Вода	-	-	7	-
Сарај	5	3	20	5
Центар	4	43	1	19
Чаир	12	2	-	12
Шуто Оризари	1	-	2	-
ВКУПНО:	35	60	72	53

Како поединечни споменици се сметаат поединечни објекти со карактеристична цивилна, воена, стопанска и верска архитектура со особено културно значење. Во оваа група спаѓаат над

²⁰ <https://skopje.gov.mk/media/6425/стратегија-за-туризам-на-град-скопје-2020-2023.pdf>

²¹ Andreeski C., Study on the Provision of data in the field of tourism and preparation of a model for projection of future indicators, Ministry of Economy of the Republic of N. Macedonia, Faculty of Tourism and Hospitality – Ohrid, 2017

²² <https://skopje.gov.mk/media/6058/leap-2020-2026.pdf>

500 поединечни архитектонски дела, од кои над 261 куќи, 112 цркви, 20 џамии, 20 згради, 9 мостови, 9 саат кули, 8 кули, 7 бањи; повеќе амами, валавици, анови и конаци. Во секој случај, градот Скопје има огромно културно и историско наследство кое претставува основа за развој на туризмот.

Некои позначајни објекти наведени во Стратегијата за развој на туризмот на град Скопје 2020-2023 се:

Старата скопска чаршија, која е еден од најважните културни елементи на туристичката понуда на градот. Јадрото на чаршијата се развива околу првите објекти подигнати на почетокот на XV век: Лигит пашината џамија – денес не постои, Араста џамијата и нешто подоцна изградените Безистен и Сули ан (околу 1439 г.). Вака дефинираното јадро комуникациски се поврзувало со Камениот мост (1421-1451 г.). Втората половина на XV век е време на интензивно проширување со маркантните објекти како: Мурат пашината џамија, Чифте амам и Капан ан. Со тоа, се оформила и нејзината улична мрежа, како и врските со периферните објекти изградени на крајот на векот: Мустафа пашината џамија, Даут пашиниот амам, Куршумли ан, како и со постарите Султан Муратова џамија, Исхак беговата џамија и Гази-Иса беговата џамија. Може да се каже дека Старата скопска чаршија како централно градско јадро веќе била дефинирана во првата половина на XVI век со градењето на Куршумли ан, Ѓурчилер амам и Казанџиската џамија. Станува збор за комплекс кон кој може да се припише терминот „живо наследство“ со богат спектар на содржини во функција на туризмот. Спојот на традицијата и новите потреби во чаршијата овозможува бројни забавни и трговски содржини кои можат да бидат од интерес на туристите. Карактеристичната мрежа на пешачки улици нуди можност за прошетки и разгледување на старото средиште на градот.

Развојот на Скопје од времето помеѓу двете Светски војни и понатаму, до Скопскиот земјотрес и обновата, го поместува **централното градско јадро** на десната страна на реката Вардар. Како и секој центар на еден современ град во себе носи културни вредности од периодите кога се оформувал, а Скопје во поширокото централно подрачје содржи градби на познати архитекти од пошироките балкански и европски простори (Иван Артемушкин, Драго Иблер, Милан Злоковиќ, Василиј Баумгартен, Велимир Гавриловиќ, Виктор Худак, Кензо Танге и др.). Градскиот центар и поширокото централно подрачје содржат делови кои можат да бидат од интерес за туристите, сместување во добро опремени бутик хотели, бројни ресторани со диверзифицирана понуда и забавни содржини.

Исклучително важна групација на споменици на културата е онаа лоцирана на поширокото подрачје на **кањонот на реката Треска во Матка**. Тука во целост или делумно се сочувале неколку *средновековни цркви и манастири од XI – XVII век*, како сведоци на исклучителната важност на пределот, кој како и сега, така и порано низ историјата поради геостратешката положба но и исклучителниот природен амбиент, бил во фокусот на ктиторите од познатите благороднички фамилии. Најважната е секако црквата Св. Андреја, ктиторско дело на принцот Андреаш, помладиот брат на кралот Марко. Во скромната градба, сликарството од крајот на XIV век е дело на митрополитот Јован, кој претходно работел и во главниот манастир на фамилијата Мрњавчевиќ, во Марковиот манастир во с. Сушица, Скопско. Како сведок на последните години пред турските освојувања, денес е разрушената тврдина Марков град, од другата страна на реката Треска, каде што се неколку средновековни цркви (Св. Недела, Св. Никола Шишевски, Св.

Архангел Михаил и Св. Спас на Петров Камен). На приодот кон кањонот, во близина на селото Матка е активниот манастир Св. Богородица.

Во еден ваков преглед на споменици од културата кои вклучуваат цркви и манастири, не смее да се изостави Св. Пантелејмон во Нерези, синонимот за средновековно Скопје. Ктиторот на црквата, византискиот принц Алексеј, преку градителот и големиот сликарски мајстор на нерешките фрески, успеал да ни ги претстави врвните уметнички, научни и интелектуални дострели на неговото време (XII век). Тој создал ликовен ансамбл кој долго ќе биде инспирација за бројните мајстори после него, па затоа, ни една антологија на византиската културна и уметничка ризница, не може да се замисли без презентација на сликарството и архитектурата на Св. Пантелејмон во Нерези²³.

Сите споменати споменици треба да бидат вклопени во мапата на културно-туристичката понуда, а она што е важно за посетителите на градот е дека тие имаат можност на еден релативно мал простор да посетат и видат ремек-дела од старо античко Скупи, до византиската и османлиска култура, како и модернизмот како неизоставен дел на пост-земјотресно Скопје. Дел од артефактите се претставени и во музеите, но тие покриваат широк спектар на теми кои се презентираат како и уметнички дела.

Скопје е еден од најпрепознатливите градови во Европа по бројот на архитектонски објекти изградени во период од околу две децении после земјотресот во 1963 година и кои припаѓаат на стиловите на европскиот модернизам, функционализмот и интернационалниот стил.

Во деценијата после земјотресот проектирани се и изградени некои исклучително квалитетни градби според проекти на архитекти од Словенија: Македонскиот народен театар (1972-1981; архитекти: Штефан Кацин, Јуриј Принцес, Бигдан Шпиндлер и Маријан Уршиќ), Универзитетот Св. Кирил и Методиј (1970-1974; архитект: Марко Мушиќ). Полската архитектонска тројка „Тигри“, која ја сочинуваа Вацлав Клишевски, Јержи Мокржински и Евгениј Ушвјержбицки, победи на конкурсот за зградата на Музејот на современата уметност.²⁴

Објектот на градскиот трговски центар на архитектот Живко Поповски; објектот на зградата на ЦК СКМ, денес Влада на Република Северна Македонија на архитектот Петар Муличковски; објектот на Телекомуникацискиот центар на архитектот Јанко Константинов, меѓу другите.

Постземјотресното Скопје е изградено со донации и поддршка од различни држави од светот кои на таков начин изразија солидарност после земјотресот, па така познатиот швајцарски архитект Алфред Рот го проектираше основното училиште „Јохан Хајнрих Песталоци“ кое беше швајцарски подарок, како еден од позначајните примери на овој тип на архитектура во градот.

Токму овие архитектонски градби се дел од наследството кое го втемели идентитетот на град Скопје како град на солидарноста, и го поставуваат Скопје на мапата на современото културно архитектонски наследство. Големите архитектонски зафати изминатата деценија преку проектот Скопје 2014 кои предвидоа уништување на фасади на постоечки објекти од тој период, е само доказ дека заштитата на објектите од овој период е еден од приоритетите кое треба да се реализираат во иднина.

²³ Коруновски С. (2011). Културно наследство, Факултет за туризам и угостителство – Охрид, Универзитет “Климент Охридски“

²⁴ Архитектурата на Скопје – архитектонска интернационализација во времето на Студената војна
Милан Илиќ. Извор: <https://pulse.rs> и <https://okno.mk/node/72741>

4.2 Музејска и галериска дејност

Во Скопје се наоѓаат неколку музеи кои се значење и кои располагаат со колекции, постојани поставки, и/или организираат изложби и настани поврзани со нивната музејска дејност. Тоа се: НУ Археолошки музеј на Република Северна Македонија, НУ Музеј на Северна Република Македонија, Меморијален центар на холокаустот на Евреите од Македонија, Музеј на Град Скопје, Музеј на современата уметност, НУ Музеј на македонската борба, Музеј на кинотека на Северна Македонија и Природно-научниот музеј.

Што се однесува до галериската дејност, во градот Скопје има повеќе приватни галерии, но и галериски простори легати, како што е галеријата на Лазар Личеновски, а во Музејот на современата уметност има галерија, како и што треба да се споменат галериските простори на Националната галерија како што се Даут Пашин Амам, Чифте Амам и мултимедијалниот простор Мала Станица. Во Младинскиот Културен Центар се наоѓа исто така галериски простор каде се изложуваат бројни современи уметници од кај нас и од странство.

4.3 Културно и уметничко творештво

4.3.1 Изведувачки уметности

4.3.1.1 Театар

Во Скопје постојат неколку јавни национални установи - театри, и тоа НУ Македонскиот народен театар, НУ Драмскиот театар, НУ Албанскиот театар, НУ Турскиот театар, НУ Театар за деца и младинци и театарот, НУ Албански театар за деца и младинци, НУ Театар комедија кои со новиот закон за децентрализација ќе станат дел од градските јавни институции.

Освен нив, како современата театарска сцена, односно сцената за изведувачки уметности делуваат и независните театарски компании и продукции (АРТОПИЈА, Театар на Навигаторот Цветко, Театар на земјата на чудата и др.) и тие ги вршат своите дејности во некои од институциите како што е Младинскиот културен центар, или до 2020 година во проектниот простор Кино Култура.

Освен во полето на драмскиот театар, повеќе граѓански организации кои делуваат интердисциплинарно, работат во полето на пост-драмскиот театар или перформансот, односно продуцираат и презентираат дела на нови автори, а меѓу нив се организациите како Локомотива, ТиитТ (фестивалот Прво па Женско), Факултет за работи што не се учат, Фестивалот „Викенд на гордоста“ и др.

4.3.1.2 Танц

Во Скопје се наоѓаат танцовите институции каде се негуваат традиционалните танци, како Танец и различни културно уметнички фолклорни друштва, но и НУ Опера и Балет.

Освен овие национални институции, за жал нема локална или национална танцова институција која го негува модерниот и современиот танцов израз. Со ова поле се бават две граѓански организации, Локомотива и Интерартс, а неколку локални студија ги развиваат и негуваат урбаните танци.

Интерартс ги формираше Скопје Танцов Театар како и фестивалот за современ танц Танц Фест, чии активности се одвиваат во градот и низ државата. Интерартс го развива и проектот Инкубатор фокусиран на генерирање на млади танцови уметници.

Локомотива одржува резиденции за кореографи, изведувачи, теоретичари и куратори во полето на танцот, продуцира, организира бројни едукативни и дискурзивни програми во полето на танцот и изведувачките уметности (перформанс, театар) а беше и еден од ко-основачите на Кино Култура- проектен простор за современи изведувачки уметности и култура каде се продуцираа и изведуваа бројни дела на македонски и странски автори. Локомотива е активна во интердисциплинарниот пристап на танцот, и е претставничка во Европската мрежа – ЕДН (Европска мрежа на танцови куќи).

4.3.1.3 Музичка Сцена

Музичката сцена во Скопје е вибрантна, и покрај националната установа Филхармонија на РСМ, постои македонска Опера како дел од НУ Опера и Балет. Во рамки на некои установи како МКЦ постојат оркестри, како на пример Мандолинскиот оркестар, а функционира и женскиот млаиднски хор, кои се дел од активностите на установата. Но, вибрантната сцена ја сочинуваат незацисните музичари, и таа се движи од рок, поп-рок, алтернативна, електронска, џез, современа, класична сцена, и музичарите кои дејствуваат на сцената се главно самоодржливи, односно ги покриваат трошоците за целокупниот процес на музичка продукција (вклучувајќи простори и студија за проба и снимање). Националната радио-телевизија има оддел што треба да ја поддржува националната музичка продукција, издавање и дистрибуција, но со децении воопшто не работи. Но, постојат мали но многу значајни независни издавачи кои поддржуваат домашни автори. Еден од позначајните независни издавачи е ПМГ Рекордигнс со повеќе од 200 изданија на домашна музика, но и на странски музички автори на различни носач на звук (ЦД, дигитални изданија и винил).

Од јавните установи, најинтензивно работи МКЦ во делот на промоција на музика и музички настани. Тој стана и дел од Европската мрежа на концертни сали Liveuore, а во рамки на МКЦ функционира и Градскиот Дувачки оркестар.

Исто така Универзалната сала во својата дејност содржи промоција на музички настани, но поради моменталната состојба, односно недостаток на инфраструктура, музичките настани се одржуваат на отворено и тие се значајно помалку, од тоа што би требало да бидат доколку постои простор.

Постојат повеќе музички фестивали кои се дел од градските содржини, а кои подолу ги набројуваме, а некои од нив се Скопскиот џез фестивал, Оффест, Таксират, Здраво Млади и др. помали фестивали кои се дел од градскиот имиџ. Градот Скопје има вибранта клубска сцена, диџеи, како и квалитетни независни продуценти на електронска музика.

4.3.2 Креативни индустрии

Како дел од културниот сектор се јавуваат креативните индустрии, а како дел од нив може да се сметаат претпријатијата (големи и мали) кои работат во ИТ секторот, дизајн, 3D моделирање, визуелни ефекти, анимација, игри (развој и тестирање).

Во овој сектор се развива и едукација која е наменета на градење на капацитети во полето, односно стекнување со креативни вештини и знаења, што го нудат приватните академии за дизајн, развој на софтвер, игри, собирање податоци и анализа, дигитален маркетинг, итн. (Академија M3DS, Brainster, Центар за образование и развој Сивус). Тие нудат образование за преквалификација, но исто така многу млади одлучуваат да не одат на факултет, туку да завршат една од овие академии и полесно да најдат работа во овој сектор на востание. Најшироките области во креативните индустрии што можат да создадат економска вредност во земјата се дизајнот (мода, графика, мебел, веб, накит ...), ИТ, 3D моделирање, аудиовизуелни производи и рекламирање.

Во аудиовизуелната индустрија, постојат компании, како што е FX3, специјализирани за визуелни ефекти и анимации, кои работат на странски филмови и ТВ -продукции (комерцијални филмови и блокбастери).

ИТ секторот има корист од квалификувана работна сила и неколку компании за развој на софтвер создаваат апликации за западните пазари. Тие вклучуваат банкарство, контрола на летање, дигитална анимација и развој на веб-страни. Овие сектори (ИТ, аудиовизуелни услуги) во голема мера се прошируваат и вработуваат, исто така, поради квалификуваната и евтина работна сила.

Една од најпознатите апликации развиена од македонски софтверски инженер е апликација за следење на загадувањето на воздухот наречена „AirCare“. Во 2020 година, колективната е-бионика на млади иноватори разви евтина бионска протетичка рака со отворен код, со 3D печатење, која беше една од победниците на натпреварот на УНИЦЕФ. Исто така во 2020 година македонското студио за игри Fourios Avocado ја издаде павата игра за мобилни уреди Tie Dye со огромен интерес и превземање на светскиот пазар на индустријата за игри.

Кога се зборува за креативни индустрии, во Северна Македонија, често се гледа дека тие се сметаат за традиционални уметности и занаети, како што се рачно изработено накит, облека, украси на домови итн. Тие редовно се прикажуваат во рор-уп настани и чаршии, самоорганизирани од занаетчиите или од трговски центри. Некои традиционални занаетчии се организирани во Занаетчиската комора во Скопје.

4.3.3 Издаваштво

Секторот кој се наоѓа помеѓу креативните индустрии и независната уметничка сцена – се издаваштвото, музиката и филмот. Скопје се’ повеќе има издавачи, но и книжарници, а повеќето од нашите млади автори, како и светските наслови и автори се поддржани преку субвенции од Министерството за култура. Иако во издавачкиот сектор доминираат приватни претпријатија, најголемиот дел од нивната годишна поддршка доаѓа од Министерството за култура. Се’ повеќе издавачки куќи се успешни во добивањето средства од програмата на ЕУ Креативна Европа, од програмата за литература/превод. Профитни се неколку книжарници кои имаат свој синџир на простори, и заработуваат главно од продажба на странска литература, канцелариски материјал, играчки и игри, подароци, и тоа се Академска книга, ИКОНА, Литература Мк., и други, додека повеќето мали книжарници на помали издавачи кои поддржуваат домашни автори се едвај самоодржливи (ИЛИ-ИЛИ, Антолог, Бегемот). Во последниве години, се чини дека онлајн книжарниците се во пораст, но тие продаваат речиси исклучиво печатени книги. Има само неколку активни онлајн книжарници на електронски изданија, е-книги на македонски јазик

(Книжарница Блесок, Книготека). Исто така, неодамна проектот базиран на претплата, наречен Самоглас, за производство и дистрибуција на аудио книги на македонски јазик, доби голема популарност. Значи, во пракса, објавувањето на книги на македонски автори е субвенционирано и зависи од поддршката од националните или европските фондови.

Музичкото издаваштво е повеќе значајно во контекст на креирање на институционална меморија и оставање на музички запис на изданијата на домашните автори бидејќи непостои музички пазар и продажбата на изданијата е незначителна. Онлјан дигиталните платформи отвораат нови можности за промоција и продажбан на меѓународен пазар. Можноста за заработка е мала бидејќи цените се многу ниски, но досегот до можна публика е поголем. Продукцијата на филмови е речиси целосно субсидирана преку поддршката на НУ Агенција за филм и преку филмски ко-продукции со други земји.

4.3.4 Независна културна сцена/ вонинституционален сектор

Независната културна сцена, е посебен и специфичен сегмент од културната сцена на градот. Таа вбројува организации од граѓанскиот сектор, но и приватни организации, како и лица чија дејност е самостојна и која разработува свои посебни модели на управување и финансирање на активностите. Односно независната сцена во културата, правно, е дел од приватниот сектор и ја извршува својата работа преку форми на организирање во - Здружение на граѓани (организации); Здруженија (мрежи, асоцијации, платформи) и фондации; Друштво со ограничена одговорност (на едно или повеќе лица) - обично во областа на театарот, издаваштвото и музичката продукција; трговец поединец или самовработен хонорарен уметник; и Нерегистрирани хонорарни уметници и културни работници, кои дејствуваат како физички лица, ангажирани со договор на дело. Нема официјални податоци за нивниот број²⁵. Исто така, нема официјална статистика за тоа колку невладини организации и невработени хонорарни уметници активно работат во областа на уметноста и културата, колку од нив се вработени, кои работат хонорарно итн. Појавата на „Ковид-19“ го стави овој “кршлив” сектор пред уште поголеми предизвици, а мерките за поддршка на овој сектор развиени од владата не беа соодветни, дел од нив поради недостаток на статистика и официјални податоци за работниците во овој сектор.

Независната културна сцена, како што споменавме е многу важен сегмент во културниот и уметничкиот живот во градот, и истата е субвенционирана од градот, од Министерството за култура, а некои од поразвиените организации добиваат субвенции и поддршка од различни меѓународни донатори. Општините исто така субвенционираат некои од овие организации, но освен во општина Центар нема развиено соодветни стратегии, ниту пак планови и инструменти за поддршка на овој сектор.

Она што исто така е важно да се спомене за овој сектор е дека повеќето од работниците се невработени и добиваат хонорари за нивниот професионален ангажман или се самовработени во некои од споменатите организациски форми на приватни субјекти.

²⁵ И покрај тековни иницијативи од граѓанскиот сектор за да се обезбедат овие податоци заедно со Министерството за култура и други релевантни институции (Биро за статистика, Канцеларија за јавни приходи, регистри на општините, теренски истражувања...), сеуште има недостаток на релевантни информации.

Иако некои од нив се дел од самостојните уметници кои ги субвенционира министерството за култура, тие не можат да влезат во системот на поддршка²⁶ на Министерството за култура доколку не се регистрирани како трговци поединци и доколку ги исполнуваат критериумите на отворениот повик објавен секоја година.

За жал правилниците во Министерството за култура не се ажурирани, па затоа многу од релевантните културни работници кои работат на сцената не се опфатени, како оние работници кои вршат професионални научно-истражувачки, теориски, критички, образовни, кураторски, продукциски, уметнички-колаборативни, менаџерски, специјалистичко-технички или организациски работи во областа на културата. Иако уште од 2016 година група на лица работела на вклучување хонорарни работници во културата во овој систем на придобивки, преку развивање критериуми и процедури, сеуште нема практични резултати, а истите проблеми се детектираа како исклучително релевантни при истражувањата за стратегијата. Немањето на инструменти за оперативна поддршка во секторот е детектирано како еден од најголемите проблеми.

Во државата постојат различни формални и неформални здружувања на вон-институционалниот културен сектор кои се залагаат за подобрување на условите за работа на независниот културен сектор.

Ќе споменеме еден позитивен пример на Јадро – асоцијацијата на независната културна сцена, која формираше и Социо-културен центар Јадро кој е институција на јавно-граѓанско партнерство при општина Центар. Овој центар реализира своја програма и делува како сервис за поддршка на секторот. Во овој вонинституционален сектор дејствуваат организации кои веќе подолго време се на сцената и се препознаени по своите активности. Повеќето делуваат интердисциплинарно, а тоа се Контрапункт, Локомотива, Центар за нови иницијативи во уметноста и културата, Факултет за Работи што не се учат, Тиит Инк., Прес ту Егзит, ПМЦ Рекордингс, Коалиција Маргини, Темплум.

4.3.5 Аудио визуелна култура

Филмската индустрија се третира посебно од другите области на уметноста преку работата на Националната агенција за филм. Филмската продукција е претежно субвенционирана и зависи од државното финансирање и од договорите за копродукција со други земји/фондови, како и од поддршката од ЕУ (програма МЕДИА). Постои обид за развој на индустрија за аудиовизуелни услуги преку понуда на поевтина работна сила, трошоци за производство, услуги за уредување и локации за снимање, но сепак не е развиена.

2019/20 година беше доста успешна за македонскиот филм, бидејќи документарниот филм „Медена земја“ освои главна награда за документарен филм на Санденс фестивалот, како и многу други меѓународни награди, а беше номиниран и за два Оскари. Други македонски филмови исто така постигнаа успех во минатото на различни филмски фестивали.

Во Скопје има две кино сали кои се управуваат од МКЦ, и тоа се кино Милениум и Фросина, а во МКЦ постои и мало џебно кино. Освен тоа постои и кино салата во Кинотеката на Македонија а останатите се кина од ланецот Синелекс, а се сместени во Сити мол трговски центар.. Кино

²⁶ Оваа поддршка ги опфаќа поддршка на здравствено и пензиско осигурување и персонален данок на доход на просечната плата, но не и нето платата (тие сами треба да ја генерираат преку нивната работа).

салите Милениум и оние од Синеплекс, имаат претежно репертоар од холивудски блокбастери. Фросина се користи на повеќенаменски начин, и покрај проекции на филмови и одржување на филмски фестивали таму се одржуваат и други не-филмски настани (концерти, театарски претстави, претстави).

4.3.6 Култура во општините

Повеќето општини немаат стратегија за културен развој, а со тоа и визија и мисија за развој на културата на општинско ниво, а ниту развојни приоритети. Во одделенијата работат во просек 2 до 3 лица, но не во сите општини тие се посветени на развој на културата. Програмата се потпира на општинските буџети, и тие се мали, а во истражувањата преку прашалниците и фокус групите, не се споменува ни една иницијатива за развој на проекти кои би се финансирале преку други извори на средства. Програмата за култура се гради внатре - интерно (освен кај оние малку општини што имаат организирано повици и поддршки на граѓански иницијативи и индивидуални уметници, иако и тие се нестандардизирани, или постоеле и се прекинале како кај општина Центар) и главно е составена од општински манифестации кои се традиционални, односно вклучуваат локални традиции како културни. Освен во општина Центар, во другите општини буџетите се многу мали и реално не дозволуваат развојна компонента на културата.

4.3.7 Културни манифестации

Главни локални настани

- **13 Ноември** - голем градски празник, денот на ослободувањето на Скопје во Втората светска војна. Обично, се слави со специјална програма за култура, која е повод да се додели наградата „13 Ноември“ на истакнати поединци и институции во различни области, вклучително и културата и уметноста;
- **26 јули**, денот на земјотресот во Скопје во 1963 година, во кој поголемиот дел од градот беше уништен, а многу луѓе загинаа. Градот беше обновен со меѓународна поддршка, давајќи го името како „град на солидарноста“. Овој ден се одбележува секоја година со културна програма организирана од градот Скопје.
- **Скопско лето**, организирано од организацијата Дирекција за култура, како едномесечен фестивал, секоја година во јули - почетокот на август, што опфаќа многу уметнички и културни настани во градот на различни локации. Во 2021 година фестивалот ќе го има своето 42 издание.
- **Славење на Блаже Коневски** - Во 2021 година, Северна Македонија слави 100 години од раѓањето на Блаже Коневски (македонски автор, поет и лингвист, кој ја кодифицираше македонската азбука). Овој јубилеј е додаден во календарот за јубилеи на УНЕСКО.
- **БЕЛА НОЌ - Ноќ на музеите**, организирана од градот преку локалната институција за култура - Универзална сала

Театар/танц/ перформанс - изведувачки уметности:

- **Младински отворен театар**, во организација на Младинскиот културен центар. Еден од најстарите и најистакнатите фестивали за театарски и изведувачки уметности во градот. (2020 година - 45 -то издание)
- **Театар фест** - фестивал што се одржува секој април во Македонскиот народен театар
- **Фестивал Скупи** - во организација на Албанскиот театар
- **Скомрахи**, студентски фестивал
- **Танц фест** (2020 - 15 -то издание)

- **“Викенд на гордоста”** во Скопје, организиран од Коалицијата МАРГИНИ и ЛГБТИ Центарот за поддршка (Хелсиншки комитет на Република Македонија)

Филм:

- **Синедејс** - Фестивал на европски филм, во организација на Младинскиот културен центар (2020 година - 19 -то издание)
- **Скопски филмски фестивал** (2020 година - 23 -то издание)
- **Македокс** - фестивал на креативни документарни филмови (2020 година - 11 -то издание)
- Меѓународен фестивал за анимиран филм **„Анимакс Скопје фест“** (2020 година - 10 -то издание)
- **Еко планински филмски фестивал** (2020 година - 9 -то издание) - Меѓународен фестивал на непрофесионален документарен филм **„Камера 300“** (2020 година - 28 -то издание)
- Меѓународен филмски фестивал **Киненова** (2020 година - 5 -то издание)
- **Филозофски филмски фестивал** (2020 година - 10 -то издание)
- **ПИНА** - Истражувачки филмски фестивал Скопје (2020 година - 4 -то издание)

Современа/визуелна уметност:

- **АКТО фестивал за современа уметност**, со седиште во Битола со програма организирана и во Скопје (2020 година - 15 -то издание)
- **Биенале на млади уметници** (13 издание во 2021 година) во организација на Музејот на современи уметности
- **Награда ДЕНЕС** за млад визуелен уметник, двегодишна национална селективна изложба
- **Skopje Light Art District**, меѓународен фестивал за лесна уметност организиран лето од Универзална сала
- **Светска галерија на карикатури**, годишна меѓународна изложба на карикатури, организирана од галеријата Остен
- **Биенале на цртежи во Остен**, двегодишна меѓународна изложба, организирана од галеријата Остен (следната е во 2022 година)

Архитектура:

- **Биенале за македонска архитектура** (последното 19 издание организирано во 2018 година)

Музика:

- **Мајски оперски вечери** (2020 година - 48 -то издание) организирани од Националната опера и балет, а не фестивал, бидејќи ретко има гостински продукции од други оперски куќи, туку интензивен оперски и балетски фестивал на вистински сопствени продукции
- **Скопски џез -фестивал** (2020 година - 39 -то издание)
- **ОФФест** (2020 година - 19 -то издание) - светска музика
- **Фестивал Таксират** (2020 година - 22 -то издание) - рок музика
- **PMG Recordings Festival** (2020 - 10 -то издание) - рок, џез, електронска музика
- **Здраво Млади** (2020 година - 10 -то издание) - рок, електронска музика
- **Крај Вардарот џез** (2020 година - 1. издание) - џез, современа класика
- **Скопски блуз и соул фестивал**, во организација на Дирекцијата за култура и уметност-Скопје

- **Тремоло** - фестивал и натпревар за гитара во Скопје, организиран од Детскиот културен центар „Карпош“
- **Есенски музички свечености**, во организација на Дирекцијата за култура и уметност - Скопје (2020 година - 21 -то издание)
- **Денови на македонска музика**, во организација на Сојузот на композитори на Македонија (2020 година - 43 -то издание)

Литература:

- Книжевен фестивал „**Друга Приказна**“ (2020 година - 5 -то издание)
- **Награда за роман на годината** од фондацијата „Славко Јаневски“
- **Про-за Балкански фестивал**, меѓународен фестивал во организација на Прозарт Медиа
- Скопски поетски фестивал, почнувајќи од 2021
- **Фестивал на книжарници**, издавачка куќа „Антолог“
- **ArtArea Festival**, фестивал, организиран од Бегемот
- Книжевна награда „**Пегаз**“, за необјавен роман, од издавачката куќа „Арс Ламина“ и фондацијата „Славко Јаневски“
- „**Новите**“ - Награда за деби ракопис, организирана од издавачката куќа Темплум
- **LIFT** - награда за стрип, организирана од издавачката куќа Темплум - (Саем на книга во Скопје - откако беа уништени Скопските саеми, судбината на овој, некогаш многу очекуван настан е неизвесна)

Интердисциплинарни:

- **КРИК** - Фестивал за критичка култура (2020 година - 5 -то издание)
- Фестивал „**Прво па женско**“ за феминистичка култура, организиран од Тиинит! Инк.

Деца и млади:

- Младински филмски фестивал „**Џифони Македонија**“
- Меѓународен детски фолклорен фестивал „**Оро Без Граници**“ во организација на Детскиот културен центар „Карпош“
- Детски фестивал „**Поточиња**“, музика
- Фестивал за детски песни „**Златно Славејче**“
- **ЛИТЕРА** - Меѓународен фестивал за детска литература и илустрација - Сонот на облакот - Меѓународен детски фестивал на театарот на сенки (2020 година - 8 -то издание)

4.3.8 Културни институции на град Скопје

Јавни и културни институции под надлежност на Град Скопје се ²⁷ и тоа:

1) Градска библиотека „Браќа Миладиновци“ – Скопје која е основана во 1945 година, а од 1963 година го добива името „Браќа Миладиновци“. Од 1974 година сите библиотеки во Скопје се интегрираат во библиотека „Браќа Миладиновци“. Во организационата поставеност таа содржи четири (4) централни библиотеки, шестнаесет (16) подружници и подвижна библиотека (Библиобус), распространети низ градот Скопје и претставува современ библиотечно-информациски сервис, регионален и едукативен центар. Располага со фонд над еден (1) милион книги, публикации и друг вид библиотечен фонд.

2) Културно Информативен Центар – Скопје кој постои од 1967 година и својата дејност КИЦ ја реализира во изложбените салони 1 и 2, Салонот 19,19, одделението за дизајн и просторот пред центарот КУЛ-ПАРК. Установата ги вклучува сите дејности, и реализира преку 200 манифестации во текот на годината. А, во рамките на Културно информативниот центар од неодамна функционира и Туристичкото биро на Град Скопје.

3) Дом на културата “Кочо Рацин” – Скопје кој е формиран од 1954г. и работи на промоција на сите облици на културни дејности со особена програмска цел, со едукативно културолошко делување врз сите старосни групи на населението, притоа негувајќи ги нивните вистинските културни потреби. Повеќето културни настани се реализираат во двата салона (мал и голем) во просторот на Домот, а дел од настаните и надвор од просторот на Установата.

4) Младински Културен Центар – Скопје формиран во 1972 година, и го поттикнува и афирмира развојот на творештвото на младите генерации од сите сфери на културното творештво. МКЦ во јавноста е познат како организатор и реализатор на низа значајни меѓународни и државни фестивали, натпревари, изложби, претстави, концерти, предавања и слични настани од областа на културата. Има сопствената годишна програма, која вклучува повеќе од 200 настани годишно, има Женскиот младински хор и Мандолинскиот оркестар, Детски креативен центар, едукативните и истражувачки активности на единствениот Планетариум, а и работи и како сервис на многубројни невладини организации и индивидуални уметници од сферата. МКЦ работи и меѓународно, а ги организира и реализира своите меѓународни фестивали Младински Отворен Театар, Cinedays и Здраво Млади, покрај останатите меѓународни проекти и активности.

5) Музеј на Град Скопје основан 1949 година, а во 1970 година се сместува во адаптираниот дел од старата Железничка станица која располага со 4.500 м2 од кои 2.000 м2 е изложбен простор. Од тогаш до денес како комплексен музеј тој ја поврзува дејноста на подрачјето на археологијата, историјата, етнологијата, историјата на уметност, во регионот на град Скопје. Освен системските истражувања, прибирање, средување, заштита и чување, музејот врши и стручна обработка и научно проучување на музејскиот материјал како и негова јавна презентација преку тематски проекти и изложби како во земјата така и во странство. Како дел од музејот постои и „Отворено графичко студио – МАК – ГРАФ“ отворено во 1994 година кое има и меѓународен карактер, и е простор за изложување, постојан контакт меѓу уметниците но и

²⁷ <https://skopje.gov.mk/mk/skopje/kulturni-ustanovi/>

публиката, каде уметниците графичари можат да творат и да ги изложуваат своите дела. Во Старата скопска чаршија се наоѓаат депандансите на Музејот, и тоа во Сулиан е сместена постојаната поставка за „Историјата на старата скопска чаршија“. „Меморијалниот музеј на Покраинскиот комитет на КПЈ“ и „Меморијалниот музеј на илегалната работилница за оружје од НОБ“.

6) Универзална сала – Скопје која се гради по катастрофалниот земјотрес во Скопје во 1963 година, и е одбележување на хуманата акција на меѓународните дарители. Официјално Универзална Сала започна со работа на 1 Јануари 1966 година. Во оваа сала, се одржуваа со децении настани и концерти за сите возрасти во градот, и стана симбол за Скопје, за солидарноста и за културата во него. Во моментот, оваа сала се реновира, односно на нејзино место се гради нова сала која со своите капацитети ќе одговори на потребите на културните работници и музичката дејност. Универзална сала како установа освен како сервис има и свои настани. Преку оваа установа започна да се работи на ЕПК и да се спроведуваат активности поврзани со работа на бид-бук, итн.

7) Зоолошка градина – Скопје е формирана 1926 година а со решение на Градското Собрание во 1965 година и со донесувањето на елаборатот во 1966 година за ново урбанистичко решение, Зоолошката градина Скопје го добива денешниот изглед. Основни дејности на Градината се: културна, образовна и научна, а нејзина основна цел е да ги чува, одгледува и презентира живите експонати и истите да ги направи достапни за пошироката јавност.

8) Детски Културен Центар "Карпош" или поранешен Пионерски дом „Карпош“ е отворен на 06 јуни 1948 година и во својата долгогодишна традиција го организира и осмислува слободното време на децата во воспитно образовна и творечка работа. Организира и реализира свои настани, секции, а и во соработка со градинките, основните и средни училишта реализира активности и програми.

Овие установи како што може да се увиди, имаат свои бројни дејности, а исто така го споделуваат својот простор и програми со граѓанскиот сектор, образовните институции и индивидуалните уметници.

4.3.8.1 Децентрализација на Националните установи во областа на културата

Процесот на децентрализација е отпочнат, и се разговара помеѓу министерството за култура и Градот Скопје околу пренесувањето на ингеренциите од национално на градско ниво на дел од националните институции за култура. Градот Скопје има и амбиција да се зголеми бројот на институциите надвор од првичната листа на министерството. Постои можност некои од градските институции да преминат на општинско ниво. Стратегијата го поддржува овој процес.

Децентрализацијата на културата претставува можност за иновативност и креативност во управувањето со развојот на културата.

Методот на „отворен крај“ ќе овозможи адаптација на оваа Стратегијата по спроведувањето на процесот на децентрализација.

4.3.9 Културни институции на општините на град Скопје

Покрај овие простори, како дел од градот, во општините на градот постојат и други простори кои се наменети за култура, и тоа во општина Гази Баба, Кисела Вода, (вклучувајќи и дом во село Драчево) и Ѓорче Петров. Овие простори немаат развиена инфраструктурна и програмска структура и главно функционираат како простори за потреби на општинските активности, но општините имаат за цел да ги развијат со нови современи програмски активности. Културниот дом во Автокоманда Димитар Влахов - дом на култура, во општина Гази Баба е во функција, а го раководи Театар чекори, независна театарска група, а има и филмска француска продукција. Во оваа општина најавуваат реконструкција на културниот дом во Ченто.

Во општина Центар, бидејќи општината нема добиено ниеден простор, ниту институција при распределба од градско на општинско ниво, општина Центар формираше социо-културен центар Јадро, а и го поддржуваше пет години проектниот простор Кино Култура. Овие простори и установата Јадро, со својот социо-културен центар произлегоа од иницијативите на граѓански организации, како потреба на секторот и на општината. Истите беа поддржани, односно се планираа во Стратегијата за култура на општината 2017-2022.

Кино Култура продолжува како платформа од локални и регионални организации која заговара нова институција за современи уметности, култура и политики во општината, и простор кој ќе одговори на потребите. Повеќето организации од граѓанскиот сектор немаат свои простори, и истите или ги користат просторите на јавните институции, најмногу на МКЦ, или изнајмуваат простори за своите потреби.

Исто така, во градот Скопје, како приватна иницијатива се формираше просторот „Јавна соба“, кој е формиран од граѓанската организација со исто име, а работи по комерцијални принципи, односно изнајмува простор за различни активности кои се во полето на културата, креативните индустрии, но и комерцијални дејности, а има и свој ресторан. Овој простор е простор за креативни индустрии, како што е претставен.

Исто така организацијата Центар за култура „Интерарт“, има простор во трговскиот центар Зебра, односно студио кое го користи за своите активности. Постојат и неколку галериски односно изложбени простори, како на пример галериски простор на ДЛУМ - Друштво на ликовни уметници на Македонија кој со приватниот галериски простор Арт Центар АРТ ХАБ соработува во реализација на своите редовни изложби. Светската галерија Остен е уште еден галериски простор кој има редовна изложбена програма, а и хотел, а е финансиран од приватна компанија поврзана со галеријата.

4.3.10 Граѓански сектор

Граѓанскиот сектор во културата во градот е еден од најактивните и суштинските културни ресурси, и тој е најзастапен и во програмата за култура на градот Скопје.

Градот Скопје во изминатиот период редовно спроведува повици за финансиска поддршка на проектите на граѓанските организации. Ова се однесува посебно на секторите и одделенијата поврзани со млади, спорт, здравство, култура и општа соработка и поддршка со здруженијата на граѓаните и фондациите.

Стратегија на Град Скопје за соработка со граѓанските организации со Акциски план 2019-2021 посочува дека за реално спроведување на Стратегијата, значајно ќе биде поврзување на овој стратешки документ со останатите стратешки документи вклучително Стратегија со акционен план за развој на културата на Град Скопје.

Поддршката на граѓанските иницијативи и социјалните иновации преку формирање и одржливост на НВО Инкубатор и Зголемувањето на пристапот на граѓанските организации во планирањето и спроведувањето на активностите на Град Скопје, согласно знаењата и искуството се две цели од интерес за граѓанските организации кои се занимаваат со култура.

4.4 Меѓународна културна соработка

4.4.1 Меѓународна соработка и мобилност на културниот и креативниот сектор

Институционално, **Секторот за меѓународна соработка и соработка и поддршка на здруженија и фондации** врши работи поврзани со иницирање, координација и реализација на соработката на Градот Скопје со збратимените градови, со странски и меѓународни донатори, организации и кредитори, со здруженијата и фондациите на подрачјето на градот Скопје, предлага мерки за поддршка на активностите на здруженијата и фондациите, обезбедува информации на Град Скопје за европските политики, предлага, презема и координира активности во врска со реализација на европски и други меѓународни проекти, ја координира својата работа со другите сектори во рамки на администрацијата на Град Скопје.

Во координација со другите сектори во рамки на администрацијата на Град Скопје, **Одделението за меѓународна соработка:**

- ✓ ги реализира проектите од областа на соработката со збратимените градови на Градот Скопје
- ✓ подготвува среднорочна програма за соработка со збратимените градови на Градот Скопје. Врз основа на предлозите и иницијативите од другите сектори во рамки на администрацијата на Град Скопје
- ✓ поднесува предлог-проекти за поддршка од меѓународни и странски донатори и субјекти и го организира учеството на Градот Скопје на конкурси за проекти на домашни и странски субјекти, во областите од надлежност на Градот Скопје;
- ✓ ја координира работата на проектните тимови за реализација на проектите кои се финансираат од странски и меѓународни донатори и организации и учествува во подготовката на извештаи, евалуации и друга документација која се поднесува до странските/меѓународни донатори и организации;
- ✓ во координација со другите сектори во рамки на администрацијата на Град Скопје, иницира, координира и учествува во реализацијата на проектите кои се финансираат со кредити/заеми од странски или меѓународни финансиски организации.

Одделението за европска интеграција:

- ✓ Ги следи активностите поврзани со европските процеси;
- ✓ обезбедува информации на Град Скопје за европските политики;
- ✓ предлага мерки и активности за изградба на капацитетите на администрација на Градот Скопје согласно со европското законодавство;
- ✓ по потреба учествува и организира тркалезни маси и конференции поврзани со евроинтегративните процеси;
- ✓ координира и се грижи за реализација на активности поврзани со европските проекти во кои е вклучен град Скопје, преку лесен пристап на информации за европските програми, проекти и иницијативи за заедништвото.

4.4.2 Европска престолнина на културата 2028

Градот Скопје има интерес и континуирано работи во насока на развој на добра кандидатура за добивање на титлата Европска престолнина на културата во 2028 година. Целта на кандидатурата е креирање на долгорочна и одржлива позитивна промена во сферата на јавниот живот, ставајќи ја во фокус културата. Со други зборови, тоа е проект што сака да ја стави културата во центарот на политиките за развој на градот и да ја интегрира посилно во сите аспекти на животот на градот и на нејзините жители. За да се постигне оваа цел, потребно е

долгогодишно активно вклучување не само на уметниците и културните работници, туку и на многу поширок опсег на засегнати страни: од научници, професионалци и експерти во различни области до волонтери и други граѓани.

Во 2019 година Советот на град Скопје ја усвојува Информацијата за започнување на постапка и потребните активности за номинирање на градот Скопје за “Европска престолнина на културата за 2028 година“. Со тоа, раководството на Град Скопје обезбедува силна политичка поддршка за кандидатурата за титулата ЕПК 2028. Градските лидери ја препознаа клучната улога на културниот и креативниот сектор не само во социјалниот и економскиот развој, туку и во одржливиот развој и целокупната благосостојба на градот. Притоа, тие јасно ја демонстрираат својата проевропска ориентација и посветеност кон европските вредности на демократија, толеранција, еднаквост, владеење на правото и недискриминацијата.

Затоа, кандидатурата за титулата ЕПК во 2028 година треба да се сфати како манифестација на политичката волја да се афирмира Скопје на долг рок како силен меѓународен фактор во областа на културата, особено во европската културна средина. Кандидатурата подразбира широк интегративен процес. Станува збор за процеси кои не се случуваат брзо и мора сериозно и долгорочно да се планираат и спроведуваат и да ги застапуваат интересите на засегнатите страни. Кандидатурата треба да донесе долгорочна позитивна промена во градот и да одговори на потребите, проблемите и предизвиците во полето на културата и конвергентните дејности кои се однесуваат на квалитетот на животот во граѓаните. Затоа, силната поддршка од претставниците на културниот сектор и граѓаните е најдобра гаранција за постигнување на целта.

Кандидатурата на Скопје за титулата ЕПК 2028, во однос на нејзиниот обем и амбиција, несомнено е проект од национално значење. Во оваа смисла, се очекува државните институции да се вклучат во проектот што е можно поскоро, почнувајќи од Министерството за култура, до националните културни институции.

Скопје се натпреварува во конкуренцијата на градови од земја кандидат, потенцијален кандидат за членка на Европската Унија или земја членка на Европската асоцијација за слободна трговија и Европската економска област²⁸.

Процесот на избор се одвива во два круга од страна на панел на европски експерти номинирани од ЕУ институции. Првиот повик за поднесување на апликации (bid book - пријавна книга) се очекува да биде објавен кон крајот на 2021 година, со рок од околу година дена до кога се поднесуваат пријавните книги. До крајот на 2022 се очекува да биде предселекција на градовите кој одат во вториот круг, повторно со време доволно за изготвување на втората пријавна книга, за да некаде кон крајот на 2023 година биде соопштен конечниот избор на градот ЕПК за 2028 по овој повик.

Доколку градот Скопје ја добие титулата ЕПК 2028, во периодот (2024-2027) до титуларната годината ќе се реализираат активности за зголемување на капацитетите на градот за реализација на ЕПК, но и богата пред-програма во полето на културата и сродните дејности.

²⁸ На овој повик немаат право на учество градови од земји кои се веќе избрани (Србија и Норвешка), како и сите други градови кои веќе конкурирале на претходните два повика, но не биле избрани (Херцег Нови, Тирана, Сребреница, Мостар, Бања Лука...). За истата година (2028) ќе бидат избрани и градови за ЕПК од две земји членки на ЕУ - Чешка и Франција, низ посебни национални селекции.

Активностите кулминираат во самата титуларна година, кога се реализираат бројни културни настани низ целата година, согласно со програмата дефинирана и разработена во втората пријавна книга. По 2028 година, се очекува наследството од ЕПК титулата да се интегрира во редовниот културен живот на градот (зголемен градски буџет за култура, некои нововостановени манифестации да продолжат, да продолжи да функционира новата и реорганизирана културна инфраструктура, организациската структура на ЕПК да се трансформира и интегрира целосно или делумно во структурите на градот). По процесот на евалуација (во текот на 2028), можно е и добивање на наградата Меркури, во висина од 1 милион евра, која може да дополнително да го осигура ЕПК наследството во годините по 2028.

Во случај градот Скопје да не ја добие титулата ЕПК за 2028 година, а доколку се оцени дека понудената ЕПК програма е квалитетна и дека придонесува кон посакуваниот развој на градот, самиот град може да одлучи, самостојно да реализира некои нејзини делови, па и цели програмски кластери (сценарио Б).

Во рамки на оваа стратегија, кандидатурата на Скопје за ЕПК 2028 е од стратешките цели²⁹ со мерки кои се однесуваат на периодот од 2021 до 2030 година. Во рамки на оваа стратегија како дел од Акцискиот план се претставени и буџетирани мерките за периодот до финалната селекција, или до крајот на 2023 година. Доколку Скопје ја понесе титулата ЕПК за 2028, согласно пријавната книга за периодот по 2024 година ќе има посебен буџет за имплементација.

4.4.3 Неколку тековни примери за соработка и учество во програмите на Европската Унија

CreArt (Network of Cities for Artistic Creation)

Град Скопје од 2017 година е партнер во Проектот CreArt (Мрежа на градови за уметничко творештво), кофинансиран од програмата „Креативна Европа“ на Европската Комисија. CreArt преставува европска мрежа составена од градови и јавни и приватни културни институции. Целта на проектот е да одговори на одредени потреби што ги споделуваат европските културни институции и уметници: да го максимизираат економскиот, социјалниот и културниот придонес кој визуелните уметности можат да ги направат со подобра поддршка на уметниците, менаџерите, индустријата и пошироката јавност, овозможувајќи им да креираат, изложуваат и да уживаат во уметничките дела, како и да добијат пристап до обуки преку семинари, резиденции на уметници, работилници и истражувачки програми.

CreArt го воспостави годишното прославување на „Европскиот ден на уметничка креативност“ (European Day of Artistic Creativity) на 21 март во сите градови кои се дел од оваа мрежа, но и во градови и институции од Европа кои сакаат да ѝ се приклучат на иницијативата. Целта на иницијативата е истовремено одбележување на уметничка креативност во цела Европа, со отворени активности во музеи, јавни и приватни културни институции, уметнички училишта, галерии, училишта, трговски и угостителски објекти и слично. Европскиот ден на уметничка креативност е замислен како настан кој треба да стане отскочна штица за нови, оригинални и неопходни идеи насочени кон публиката, јавноста, професионалците од областа на културата, институциите и слично.

²⁹ Стратешка цел 1 во програмскиот столб IV. Скопје – Надвор – Внатре – позиционирање на Скопје во регионални и меѓународни рамки

Градот Скопје во соработка со Музеј на град Скопје по втор пат и оваа 2019 година го одбележува “Европскиот ден на уметничка креативност” преку серија од активности кои вклучуваат изложби, уметнички разговори, работилници за дизајн и рециклирање на материјали со учество на училишта, ученици и студенти по дизајн, а истите ќе се одржуваат на повеќе локации во Скопје. Една од главните цели што „Европскиот ден на уметничка креативност“ се обидува да ги следи е да докаже дека креативноста е став, вештина присутна кај луѓето, која може да се стимулира и збогати. Со приклучување кон мрежата на градови CreArt, Град Скопје внесува иницијативи во културниот живот во Скопје во полето на визуелните уметности преку воспоставување на нови меѓународни партнерства и размени, а истовремено им овозможува учество на уметниците и кураторите од Скопје во програмските активности кои се одржуваат во градовите-партнери во проектот.

ПЛАТФОРМА LIVEUROPE

Младинскиот културен центар е полноправна членка на најреномираната мрежа на концертни сали во Европа, Liveurope. Станува збор за мрежа на легендарни европски концертни сали кои се од огромна важност за функционирањето на европската музичка индустрија.

Liveurope е платформа која се перцепира како сертификат за квалитет кој се доделува на концертни сали кои работат посветено на претставување на европската култура, на европската музичка сцена. До минатата година имаше 16 вакви концертни локации од 16 држави во Европа, меѓу кои се Ансен Белжик од Брисел и Вега од Копенхаген, а единствена од регионот беше Кино Шишка од Љубљана. Од годинава, МКЦ заедно со уште 4 концертни сали од Линц, Братислава, Загреб и Солун стануваат дел од оваа платформа, со што и официјално се потврдува вредноста која што МКЦ ја има во културниот живот на државата и во културниот живот на градот, но и во посветеноста на промоцијата на европските вредности и на европската култура на младите автори во Македонија кои се дел од оваа сцена.

Град Скопје се позиционира како битна локација во европската и светската музичка сцена и дополнително се приближува до престижното признание Европска престолнина на културата за 2028 година, на што Град Скопје посветено работи изминатите три години..

Liveurope, која е најстарата европска музичка платформа создадена со цел соработка на култни музички центри кои работат заедно за да ја зајакнат различноста на европската богата музичка сцена е кофинансирана од Креативна Европа, програма на Европската унија.

MAATCHUP

MAATCHUP³⁰ е проект за „паметен град“ (Smart City), кој вклучува три водечки градови Валенсија (Шпанија), Дрезден (Германија) и Анталија (Турција) и четири градови-следбеници Остенд (Белгија), Герција (Израел), Скопје и Керава (Финска). MAATCHUP градовите ќе ги здружат силите за да ги реструктурираат своите социјални, економски и еколошки модели и да промовираат социјална инклузија, подобри услови за живеење и просперитет за своите граѓани.

³⁰ <http://www.matchup-project.eu>

MATCHUP ќе дизајнира и имплементира палета на иновативни решенија од областа на енергетиката, мобилноста и ИКТ, кои ќе служат како модел на урбанистички трансформации за други градови во Европа и пошироко.

MATCHUP предвидува посветена акција за употреба на обновливи извори на енергија, зголемување на одржливата мобилност и инвестирање во технологијата. Целта е градовите да се стекнат со посветли решенија на располагање на нивните паметни заедници. Овие решенија ќе ги подобрат локалните економии и квалитетот на живот. Понатаму, ќе послужат како модел за репликација во други градови и ќе доведат до урбана трансформација со активно учество на граѓани и други заинтересирани страни.

Овој проект е финансиран од Европската програма за истражување и иновации Хоризонт 2020

ROCK

Проектот ROCK³¹ се фокусира на историските центри во градовите кој ќе ги користи како “теренски лаборатории” на културното наследство и да покаже како тоа може да биде уникатен и моќен двигател на возобновување, одржлив развој и економски раст за целиот град.

Визијата на проектот ROCK е тој да помогне во трансформацијата на историските центри на градовите погодени од физичко распаѓање, социјални конфликти и лош квалитет на животот, во креативни и одржливи области преку заедничко генерирање на нови одржливи еколошки, социјални и економски процеси.

ROCK има за цел да развие иновативен, колаборативен и системски пристап за промовирање на ефективна регенерација и адаптивна повторна употреба на историските центри на градот, преку спроведување на репертоар на успешни иницијативи за регенерација на културното наследство кои за пример ќе го земат искуството на 7 избрани градови: Атина, Клуж - Напока, Ајндховен, Ливерпул, Лион, Торино и Вилнус.

Повторливоста и ефективноста на пристапот на соодветните модели во решавањето на специфичните потреби на историските центри и културното наследство ќе бидат тестирани во 3 градови: Болоња, Лисабон и Скопје.

Овој проект е финансиран од Европската програма за истражување и иновации Хоризонт 2020

4.4.4 Национална стратегија за развој на културата 2018 - 2022

Националната стратегија за развој на културата 2018-2022 година е стратешки документ кој е воден од визијата за демократски, плурален, секуларен, слободен, динамичен, избалансиран и одржлив културен развој базиран на еднаков пристап и учество, поаѓајќи од верувањето дека правото на култура е основно и неприкосновено човеково право.

Главната мисија на стратегијата е да го поттикне и координира развојот на ефективни културни политики за слободно создавање и заштита на културното наследство преку воспоставување одржливи законски, организациски, финансиски и персонални услови, воведување транспарентност и учество во донесување одлуки и критичка евалуација на уметнички и

³¹ <https://rockproject.eu/>

културни практики. Стратегијата исто така ги дефинира основните принципи на стратешкиот развој на културата: еднаквост, пристап, учество и права.

За спроведување на мерките предвидени во Стратегијата, Стратегијата е надолполнета со Акционен план.

Стратегијата ги забележува тековните слабости на културната политика во Република Северна Македонија, како што се нејзината реактивност, недоволна транспарентност, донесување акти и приоритети без претходна анализа и проценка, недостаток на квалификувани менаџери во културата, отсуство на иницијативи за суштински реформи во културниот сектор, минимална соработка со граѓански организации, мешање на централната власт и политичките партии во културните институции итн.

Бидејќи културата во Република Северна Македонија е збир на повеќекратни културни традиции, Стратегијата става посебен акцент на интеркултурализмот и поттикнување разновидност и плурални културни идентитети.

Приоритетите, мерките и активностите се однесуваат на сите единици на локална самоуправа, кои се дел од имплементацијата на Стратегијата, вклучително и Градот Скопје.

Стратегијата со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година ги инкорпорира насоките и принципите за развој на културата на национално ниво и истите ги надградува и надолполнува преку земање во предвид на посебностите на досегашниот развој на културата во Градот Скопје и неговите потенцијали за развој на културата.

4.5 Меѓусекторска соработка

Меѓусекторската соработка е клучна за имплементацијата на секој стратешки план на Градот, вклучително и стратегијата за култура. Во ова поглавје се дава преглед на неколку од клучните сектори во Градот Скопје, кои во своите надлежности и планови имаат мерки и активности кои директно или индиректно се поврзани со развојот на културата во Градот.

Оваа анализа и преглед е значајна за идентификување и приоритизирање на мерките во Акциониот план за развој на културата, а со цел да се постигне синергија помеѓу плановите и мерките на различните сектори.

Градот Скопје има генерален стратешки план Стратешки план на Градот Скопје за периодот 2020-2022 година кој дефинира Мисија и Визија за сеопфатен развој на Градот³².

Мисијата на Градот Скопје е да со својата модерна, ефикасна, европски образована градска администрација создава услови за високо квалитетен живот на своите граѓани, како и за успешно и просперитетно функционирање на деловните субјекти.

Визијата на Градот Скопје го гледа Скопје како град со високо развиена инфраструктура и сообраќајна мобилност, зелен и еколошки чист град, посакувана туристичка дестинација, мултиетнички, културен, образовен и високо развиен бизнис центар.

Со цел да ја постигне својата Визија за развојот на Градот, се изработени низа на стратешки документи, кои од секторски аспект му пристапуваат на процесот на планирање и имплементација на мерките за развој на Градот.

Развојот на културата е дел од сеопфатниот развој на Градот, и потребно е да се координираат напорите помеѓу различните сектори во градот, градот во целина и општините во Градот, како во процесот на планирање, така и во процесот на имплементација на стратешките документи, со цел да се постигне синергија во напорите и користењето на ресурсите. Не помалку значајна е соработката и координацијата со централната власт и државните агенции.

Во ова поглавје од документот се прави краток поодделен сумарен осврт на актуелните стратешки документи на Градот за различните сектори, пред се на изјавите за мисија и визија, како и на поврзаноста на културата со плановите за развојот на другите сектори. Ова е значајно со оглед на тоа што на развојот треба да се гледа од аспект на еден интегриран мултисекторски пристап, при што различните сектори влијаат еден врз друг.

Од аспект на развојот на културата во Градот, значајно е што Приоритетот Одржлив урбан и културен развој на градот, меѓу другото предвидува активност за добивање на статус „Скопје Европска престолнина на културата 2028 година“.

4.5.1 Туризам

Градот Скопје има донесено Стратегијата за развој на туризмот на град Скопје за периодот 2020-2023 година³³ (понатаму Стратегија за туризам), која во делот кој е посветен на клучните столбови на развојот на туризмот во Скопје, ги вклучува културното наследство и културата како

³² <https://skopje.gov.mk/media/4910/strateski-plan-na-grad-skopje-2020-2022.pdf>

³³ <https://skopje.gov.mk/media/6425/стратегија-за-туризам-на-град-скопје-2020-2023.pdf>

важни содржински елементи на туристичкиот развој на Град Скопје. Според анализите направени во процесот на изработка на стратегијата Градот Скопје е најзначајниот регион за културен туризам во државата, а следствено на тоа културниот туризам е главниот вид на туризам во овој момент на подрачјето на градот.

Основна мисија на Град Скопје е урбаниот туризам да биде интегративен фактор на унапредување на квалитетот на живот на населението и туристичките посетители во градот Скопје.

Од мисијата произлегува и визијата на развојот на туризмот: Градот Скопје до 2023 година на туристичкиот пазар ќе биде препознатлив како дестинација на туристички производи со разновидни содржини, базирани на комплексните урбани активности, деловни можности и унапредено природно окружување.

Стратегијата предвидува развојот на туризмот на град Скопје треба да се потпира на следниве столбови:

- поврзаност и транзитност;
- Скопје - метропола и престолнина, уреденост и опременост;
- културна атрактивна ризница;
- природни и еколошки атракции и
- човечки ресурси, локална заедница, организациска поставеност, посветеност и безбедност

Не случајно во еден од клучните столбови на развојот на туризмот во град Скопје се вклучени и културното наследство и културата како важни содржински елементина туристичкиот развој на Град Скопје.

Анализата на досегашниот развој на туризмот во Скопје покажува дека во последните 5 години присутни се трендовите на континуиран пораст во бројот на домашните и странските туристи и реализираните ноќевања.

Урбаниот културен туризам е растечки феномен во светот особено во Европа. Предноста на овој вид на туризам е што им дава нова функција на населби кои постепено ја изгубиле почетната функција, интегрирајќи ги во туристичката понуда на градот со нови комерцијални и рекреативни функции. Всушност старите традиционални вредности кои се поврзани со старите населби се надградуваат и обновуваат, спојувајќи ги зачувувањето на културното наследство на градот, развојот на туризмот, економијата и маркетингот а со тоа се подобруваат и социјалните аспекти односно луѓето кои живеат таму добиваат можност за нови работни места (Barrera-Ferrandez D. 2015.)³⁴

Стратегијата за туризам посочува дека културната атрактивна ризница на Град Скопје се согледува во богатиот фонд на културни атрактивно-мотивациски фактори на градот. Поради тоа ваквиот фонд се смета за клучен столб на туристичкиот развој. Некои од утврдените заклучоци во однос на ова прашање се: атрактивна интеграција на постојната архитектура во пејзажот; релативно зачувано, уникатно и големо старо градско јадро; постоење на значаен комплекс на куќи во рурални средини; значајни примери на сакрална и профана архитектура (некои со глобално значење и препознатливост); постоење на археолошки локалитети, музеи,

³⁴ <https://skopje.gov.mk/media/6058/leap-2020-2026.pdf>

светски настани и манифестации; традиционални стопански активности како етнографско наследство и активни фолклорни групи. Ваквите вредности не се значајни само за развојот на урбаниот туризам, туку и другите видови, како руралниот, културниот и верскиот туризам. Овие вредности можат да доловат уникатни доживувања кај туристите.

ЛЕАП 3 посочува неколку примери преку кои културното наследство е ставено во функција на развој на туризмот и самата култура. Барри Готик и ел Борн во Барселона, Ужупич во Вилнус главниот град на Ливанија се уметнички населби во близина на центарот на градот каде се отворени голем број на уметнички галерии, уникатни угостителски објекти, работилници за стари занаети, кои потекнуваат од старо време но имаат модерен изглед со што привлекуваат голем број на туристи.

Со својата богата историја и култура, Скопје е град во кој денес на необичен начин се мешаат историјата и минатото, археологијата и современите градби. Старите скопски маала се огромен потенцијал за развивање на урбан културен туризам. Куќите во старите маала на Скопје се вредна информација за една цела епоха и доказ за историската слоевитост. Во тие улички може да се види најтесната куќа во градот, најмалиот двор, најинвентивната трансформација, најневината претстава за сопствениот дом. Се воодушевваме на јапонските виртуози за архитектурата на малиот зафат, нивниот минимализам на животниот простор, а тоа го имаме токму тука - во центарот на Скопје³⁵.

ЛЕАП 3 го посочува Маџир Маало ко е старо амбиентално скопско маало изградено во втората половина на 19-тиот век како прва модерна урбанизирана скопска населба. Со соодветна Стратегија и акциски план ова маало (постојат и други како Пајко маало, Ново маало, Крњево итн.) би можело да се насочи кон профит од туризам. Враќање на старата коцка наместо асфалт, воведување на колски запрега, реставрирање на старите семејни куќи, отворање на дуќани за разни занаети, бакалници, маалски фурни и угостителски објекти се само дел од активностите кои треба да се преземат.

При тоа ЛЕАП 3 подвлекува дека особено битно за развивање на културниот туризам е да се изработи план за конзервација на поединечни објекти по степен на ранливост, како и акциски план за заштита на културното наследство од климатски промени .

Стратегијата за туризам посочува дека овие сознанија треба да се искористат во насока на посодржајна понуда и креирање туристички производи кои ќе им овозможат на посетителите да реализираат поинтензивни позитивни доживувања, што е во функција на продолжување на престојот. Продолжениот престој и високото ниво на задоволство овозможува повисока потрошувачка и посебна промоција на Скопје како дестинација во која се реализираат и се создаваат нови аспирации во согласност со современите трендови во Светот. Современиот развој на урбаниот туризам подразбира реализација на аспирации за посета во согласност со можностите кои ги нуди градската средина.

Според Стратегијата за туризам туристичката посета на Скопје подразбира задоволување на аспирациите за посета на споменици на културата, културни институции и настани. Аспиранти се туристи со високо културно ниво и посветеност на оваа област. Во Скопје аспирациите треба да се задоволат со посета на локалитетите со споменично наследство, музеите и галериите,

³⁵ проф. д-р Минас Бакалчев, ЛЕАП 3

театарските претстави, балетот и филхармонијата, како и фестивали, дефилеа, смотри и настани со културна димензија. Во поглед на унапредувањето реализацијата на аспирациите на туристите неопходно е да се креира портал за културен туризам како и да се донесе и содржински да се унапредува календар на културни настани и случувања. Желбата на туристите да се присуствува на музички фестивали и приредби е присутна во различни домени. Во оваа категорија влегуваат туристи кои имаат аспирации како фанови на ѕвезди, љубители на определени жанрови и придружници кои ги следат аспирантите со изразита наклоност кон случувањата. Затоа е неопходно организирање на вакви настани и промотивно делување и информирање на туристите.

Аспирациите на туристите се врзуваат за конгресно-туристички активности што подразбира дека станува збор за посетители со хомогени интереси. Тие се од доменот на политиката, науката, образованието, стопанството, здравството и уметноста. Затоа Стратегијата за туризам посочува дека е потребно да се организираат вакви настани и да се промовираат на начин кој одговара на сегментот на туристичка клиентела со соодветни аспирации. Дополнително организирањето на забави треба да ги задоволи аспирациите на соодветната група која покажува таков интерес. Најчесто станува збор за релативно млада популација која покрај забавата задоволството го гледа во другарувањето. Слични се претензиите за посета во врска со спортските настани и задоволувањето на овој вид на потреби на туристите и спортистите.

Стратегијата за туризам става посебен акцент врз туристичката промоција на градот Скопје која подразбира создавање имиџ врз кој се определува брендот за настап на туристичкиот пазар. Во овој поглед, јавноста која е вклучена во развојот на туризмот има активна улога. Создавањето на имиџ има за цел да го претстави Скопје како посакувана туристичка дестинација, дестинација која е во можност да ги задоволи аспирациите на туристите и да пружи високо ниво на позитивни доживувања од престојот. Имиџот е во тесна врска со утврдените развојни столбови, чии позитивни вредности овозможуваат да се етаблира како современа и престижна дестинација.

4.5.2 Заштита на животната средина и климатски промени

Културата како сектор во својот развој мора да ги земе во предвид глобалните случувања со животната средина и нивните локални влијанија.

Скопје стана првиот град во Република Северна Македонија што се приклучи на успешната програма на ЕБОР за урбано позеленување, ЕБОР зелени градови и разви Акционен план за справување со еколошките предизвици³⁶ (GСАР - Green City Action Plan).

GСАР има за цел да се справи со најакутните предизвици од климатските промени и животната средина, вклучувајќи ги управувањето со цврст отпад, водата и отпадните води, градските патишта и осветлувањето, градскиот превоз и енергетската ефикасност на јавните објекти, за намалување на локалното загадување, подобрување на енергетската ефикасност и искористеноста на ресурсите и промовирање на прилагодувањето на климатските промени. GСАР стратешки ќе одговори на потребите на градот за одржлив и зелен раст.

Преку финансирање од ЕБОР и меѓународни донатори, планот ќе одговори на најитните предизвици за климатските промени и животната средина, вклучително и енергетската ефикасност на јавните објекти, градскиот превоз, водата и отпадните води, а со цел намалување на локалното загадување, ќе се подобри енергетската ефикасност и искористеноста на ресурсите и ќе се промовира прилагодувањето на климатските промени.

Според Визијата на GСАР Градот Скопје ќе биде водечки одржлив град во регионот, кој ќе им понуди на своите граѓани живот со висок квалитет преку обезбедување на чист воздух и вода, здрави зелени површини и достапност за сите, со што ќе се придонесе кон националните и меѓународните напори за да укаже на климатските промени.

Локалниот еколошки акционен план претставува највисок локален стратешки документ за заштита, планирање и управување со животната средина. ЛЕАП-от како стратешки документ од суштинско значење, ги детектира актуелните состојби во областа на животната средина и усвојува соодветни краткорочни и долгорочни мерки за разрешување на идентификуваните проблеми за граѓаните на град Скопје (во понатамошен текст Градот).

ЛЕАП 3 на град Скопје (за период од 2020-2026 година) како трет стратешки плански документ, пред се е инициран од законската обврска за ревидирање на овој документ на секои шест години, но и од потребата на граѓаните за чиста и здрава животна средина во континуитет. Градот Скопје својот прв ЛЕАП го донесе во 2004 година, а вториот во 2011 година.

Главната цел е Дефинирање на проблемите на животната средина и мерките и активностите потребни за нивно надминување за шестгодишен период, согласно можностите на Градот.

ЛЕАП 3 се надоврзува на веќе одамна започнатите процеси на управување со животната средина во Градот, отпочнати со реализацијата на претходните два акциони планови. Тој има значајна функција во утврдувањето и апликацијата на принципите на одржливиот развој на локално ниво и во создавање основа за вистинско функционирање на локалната демократија, за креирање економија која ќе ги вградува вредностите на водите, воздухот, земјиштето,

³⁶ <https://ebrdgreencities.com/assets/Uploads/PDF/d5672565ac/Skopje-Final-GCAP-mk.pdf>,
<https://ebrdgreencities.com/assets/Uploads/PDF/eed13bf42e/Skopje-GCAP-final-eng.pdf>

природните вредности и реткости, во насока на обезбедување подобар стандард на живеење на граѓаните и одржливо користење на ресурсите.

Градот Скопје во 2017 година има донесено „Стратегија за климатски промени - Отпорно Скопје“³⁷, како одговор на предизвикот за здружена акција, која тргнувајќи од: 1) надлежностите на Градот Скопје и општините што се наоѓаат на подрачјето на Град Скопје; 2) оцената на потенцијалот за намалување на емисиите на стакленички гасови; 3) оцената на ранливоста на различни сектори, но исто така и следејќи соодветни добри примери и практики, го трасира патот со мерки и акции во следните десетина години за градење капацитети за урбана отпорност и справување со климатските промени.

Колку е ова значајно за идниот развој на Скопје покажува и најновиот Шести извештај за проценка на Работната група I на IPCC³⁸ (2021) покажува дека светот уште во следните две децении најверојатно ќе го достигне или надмине прагот од затоплување од 1,5°C.

Извештајот им нуди на носителите на политики јасна слика за моменталната состојба во однос на климатските промени во светот и ги објаснува активностите што мора да ги преземат владите за да избегнат катастрофална иднина. Ова се петте најважни нешта за кои што мора да бидеме свесни³⁹:

- 1) За две децении ќе го постигнеме затоплувањето од 1,5°C.
- 2) Сè уште може да го ограничимо глобалното затоплување до 1,5°C до крајот на векот, но за тоа е потребна трансформациска промена
- 3) Денес повеќе од кога и да е ја разбираме климата - како и која е поврзаноста со екстремните временски услови
- 4) Промените што веќе ги гледаме се невидени во поновата историја и ќе влијаат врз сите региони во светот.
- 5) И со најмалото затоплување се предизвикуваат сè поопасни последици и поголеми трошоци.

³⁷ <https://skopje.gov.mk/media/1300/otporno-skopje-startegija-mkd.pdf>

³⁸ The Intergovernmental Panel on Climate Change (Меѓународен панел за климатски промени)

³⁹ <https://klimatskipromeni.mk/article/713#/index/main>

4.5.3 Просторен и урбан развој

ЛЕАП 3 го анализира постојниот и идниот просторен и урбан развој на Градот, според кои Градот Скопје во последните години претрпува брзи и нагли промени кои се водени од транзицискиот период и поставувањето нови општествени вредности, со побрзиот начин на живот, новата технологија, глобализацијата и некои постмодерни струења. Ваквите услови овозможуваат специфична подлога за понатамошен развој на градот и се појавува криза на културниот идентитет, архитектонските форми и вредности. Плошадот Македонија претставува обележје на Скопје и го дефинира неговиот нуклеус. Ако за периодот до 2014 година како главна забелешка е дека плошадот е празен простор само со големи зелени површини пред зградата на Т Мобиле и Македонски пошти и дрворедот на истата површина без посебна естетска вредност, за само неколку години истиот стана градежен полигон на кој се мешаат стилови, епохи неповрзани со овој простор, уште помалку со времето во кое се создаваат. Плошадот години наназад е постојано во процес на градење и доградување на објекти кои одат во спротивни насоки од сè она што беше напишано како постулат за развој на модерните градови (Петрунова И. и сор., 2019).

Анализата посочува дека во центарот на Скопје доминира сообраќај и паркирани возила, јавните простори не се добро уредени и изградените објекти не се одржуваат. Улиците по кои постојано минуваат возила го попречуваат пристапот на пешаците и создаваат небезбедна и непривлечна средина. Центарот на Скопје треба да има разновидни можности за движење, кои ќе ги мотивираат луѓето да пешачат и да возат велосипед, а покрај тоа потребни се места за запирање и дружење. Градот, на своите жители треба да им ги понуди своите природни и еколошки квалитети, кои ќе бидат поврзани во мрежа на јавни места со висок квалитет и единствен локален карактер

Според ЛЕАП 3 Визијата за градот Скопје што треба да се втемели при изработката на новиот ГУП треба да го согледа градот Скопје како место за живеење кое се одликува со витално централно градско јадро, добро поврзани урбани населби / блокови и со хармоничен однос кон животната средина и природата.

При изработката на ГУП планерите ќе имаат сериозна задача за прв пат да развиваат сценарија за идниот развој на градот кои наспроти претходно фаворизираните пристапи на фрагментираност, ќе треба да воспостават сеопфатни и холистички решенија за да се задоволат идните потреби на граѓаните. Имајќи предвид дека јавните места не се приоритет за урбаната политика, планирање, регулирање и управување, ниту на државно ниво, ниту на локално ниво, препораките се следниве:

Градот Скопје треба да ја следи глобалната политика и да ја локализира декларираната политика на ООН и инкорпорирање на Глобалните цели за одржлив развој што е можно поскоро, особено SDG⁴⁰ 11 („Направете инклузивни, безбедни, еластични и одржливи градови“) и Целна 11.7. („До 2030 година, обезбедување универзален пристап до безбедни, инклузивни и достапни, зелени и јавни простори, особено за жени и деца, постари лица и лица со посебни потреби“).

⁴⁰ Sustainable Development Goals (Цели за одржлив развој)

Несоодветниот урбан развој придонесе Скопје да стане задушен град и доживеа сообраќаен и урбанистички колапс. Овие процеси како еколошка последица ги имаат зголеменото присуство на прашина во воздухот, зголемувањето на температурата, затворањето на протокот на воздух, загадувањето од бучава (Студија Проверка на здравјето на Скопје, 2019 год.).

Градот Скопје, во определбата за дефинирање на насоките за одржлив развој во 2015/16 година го определи својот еколошки капацитет преку утврдување на биокапацитетот и еколошкиот отпечаток⁴¹ на жителите. Според Студијата, просечно еден жител на Скопје користи 8,1 глобални хектари (gha) за одржување на начинот на живеење во период од една година; додека расположливи се само 2,05 gha достапни по лице. Добиените резултати алудираат на сериозност на ситуацијата во Скопје, особено од аспект на влијанија врз животната средина и природните ресурси, инфраструктура и урбани услуги, како и институционалната поставеност.

Зонирањето на градот, кое е посебно актуелно во градските концепти на модернизмот, т.е. функционалниот град, го дели градот на зона за живеење, зона за работење и зона за рекреација поврзани меѓусебно со ефективен транспорт. Според истражувањата на Петрунова, 2019 во однос на достапноста за секојдневните потребни градски елементи (пр. амбуланта, училиште, градинка, парк, пазар, верски храм итн.), Скопје сепак ги задоволува секојдневните потреби на граѓаните и има потенцијал да биде одличен град. Во наредниот период во градот Скопје потребно е урбанистичкото планирање кое ќе има за цел да го обликува просторот, штити јавниот интерес и ги насочува и контролира аспирациите на приватниот сектор и остава место за природата.

Во таа насока според ЛЕАП 3 особено битно е да се запазат препораките за урбано планирање на просторот во градот со посебен акцент на пренамена на зелените површини во градежни. Општата цел на урбаното планирање е развој на одржлив град каде зелените површини нема да бележат постојан пад на застапеноста.

Особено значајно за развојот на културата е постоењето, уреденоста и достапноста на јавниот простор. Студијата на GEHL го констатира недостатокот од јавен простор во Скопје и ги наведува следните недостатоци на истиот:

- Низок квалитет на јавниот простор и лоша визуелна околина
- Јавните места се како тешко пристапни острови
- Генерално нема добри јавни места
- Преголеми јавни простори и згради

Според ЛЕАП 3 едни од потенцијалите за развој на културата можат да бидат т.н. "Brownfield" локалитети т.е. локации кои потекнуваат од поранешните индустриски комплекси, напуштени фабрики, депонии, итн. Со нивно идентификување може да се извршат соодветни активности на реставрација во зависност од локацијата, потребите и можностите.

Во голем дел од Скопските населби има и напуштени објекти како Дом на културата „11 Октомври“ во Ченто, фабриката за обоени метали „Купрум“ во населбата Хром, месната заедница во Тафталиџе, бившото индустриско школо кое потоа се користело и како магацин во Автокоманда (после МРТВ), напуштени угостителски објекти во Центар, детско одморалиште

⁴¹ Еколошки отпечаток (Ecological footprint) е ефективна алатка за мерење на човековата побарувачка за природните ресурси која може да обезбеди насоки за развивање на "еколошка цивилизација".

„Страхил Андасаров“ во скопското село Љубанци, недоизграденото детско одморалиште на Водно, недоизграден факултет кај ПМФ и др. Иако дел од нив се архитектонски во добра состојба, повеќето се оставени да пропаѓаат и се опасност за граѓаните кои живеат во нивна близина.

Пренамена на индустриски објекти во културни центри за младите се пракса во Европа повеќе од 50 години. Најпознатиот пример во регионот е „Метелкова“ во Љубљана, автономен културен центар кој е со капацитет за десет пати помал од „Купрум“. Останати вакви примери на Балканот се „Топлоцентрала“ во Софија, како и „Термокис“ во Приштина, кој во многу мал простор и спроведува активности на 60 младински здруженија. Потоа, шеќераната во Белград, која е изградена пред 100 години и е прогласена за културно наследство. Во неа функционира и регионално признатиот театар „КПГТ“. Минатата година во Тирана се отвори и автономниот центар „Узина“, кој започна да соработува со „Термокис“ од Приштина.

4.5.4 Економски развој

За обезбедување на економскиот раст, развој и благосостојба од фундаментално значење е обезбедување дифузија на знаењето. Оттука, воведувањето на мерки за унапредување на иновативноста претставува основен предуслов за остварување на позитивните економски и социјални придобивки.

Градот Скопје има донесено Стратегија за локален економски развој (ЛЕР) на Град Скопје со акционен план за периодот 2018-2021 година⁴². Стратегијата за ЛЕР ја дефинира визијата според која *Град Скопје е просперитетен и отворен град, еднаков за сите, со инфраструктура и градби адаптирани на потребите на граѓаните, со квалитетни услуги за граѓаните што ќе го вбројат Скопје во редот на европски метрополи и паметни градови.*

Како мисија Стратегијата има за цел да создаде предуслови за Град Скопје да стане иницијатор и промотор на севкупниот економски раст.

Стратешките цели кои се составен дел од оваа стратегија се насочени кон неколку аспекти, во кои акцентот е ставен на развивање на концептот на паметен град (Smart City), создавање на поволно деловно опкружување и конкурентен сектор на МСП, подобрување на животната средина, развивање на транспортната мрежа, дел за патната инфраструктура, комуналната инфраструктура, изградба на системите за водни услуги, што ќе придонесе за подобар економски раст и развој на градот.

Акциониот план на Стратегијата за ЛЕР вклучува приоритетни мерки и проекти на кои треба да се фокусира Стратегијата, поделени на неколку области. Една од областите е и културата. Мерките и проектите во Акциониот план од другите сектори ќе имаат позитивно влијание на развојот на културата на Градот Скопје.

Според ЛЕАП 3, Истражувањата на Gehl за Проверка на здравјето на Скопје (2019 година) утврдија дека жителите на Скопје, како и многу други луѓе во светот најдобро се чувствуваат во раздвижени, добро поврзани и здрави средини. Во Скопје, општествените и економските активности секогаш биле поврзани со животот на улиците заради што Скопје има силна традиција на општествена интеракција и за активности на отворено. Градот и општините треба да обезбедат јавен простор кој ќе овозможи понатамошен развој на оваа општествена култура. Доколку има спонтана интеракција и разновидни активности во различно време од денот жителите ќе се чувствуваат добредојдени во градот, што пак ќе придонесе за дополнителна раздвиженост и позитивен дух низ градот, со што Скопје ќе стане уште подобар град за живеење.

Според Стратегијата за мали и средни претпријатија и претприемништвото на Град Скопје со Акционен план за период 2018 – 2021⁴³, Градот Скопје има Визија да стане европски бизнис центар, социјално одговорен град со одржлива економија заснована на знаење, иновации и висококвалификувана и креативна работна сила. Одржлива бизнис заедница, град промотор на социјални бизниси со развиено социјално претприемништво, во кој се користат најдобрите светски практики и се создаваат услови за квалитетно живеење, долгорочен успех и

⁴² <https://skopje.gov.mk/media/4911/strategija-za-lokalen-ekonomski-razvoj-na-grad-skopje-so-akcionen-plan-period-2018-2021.pdf>

⁴³ <https://skopje.gov.mk/media/4912/strategija-za-razvoj-na-msp-akcionen-plan-2018-2021.pdf>

континуиран просперитет на заедницата. Продуктивни, иновативни и конкурентни МСП преку стандардизација и сертификација со овозможување на пристап до нови меѓународни пазари преку усогласување со ЕУ стандардите.

Оваа стратегија има за цел да одговори на критичните предизвици и прашања со коишто се соочува секторот на МСП во градот Скопје, како и да ја зголеми свеста за потребата од негување на претприемничката култура со крајна цел - поголеми можности за вработување, зголемување на квалитет на живеење, финансиска стабилност, намалување на сиромаштијата и поголем економски раст.

Мисијата на Стратегијата е да се создадат предуслови за да МСП на територијата на Градот Скопје да станат иницијатори и промотори на севкупниот економски раст.

Долгорочно, градот Скопје мора да изгради силна и одржлива претприемничка култура.

Претприемничката култура е нова култура на живеење, култура на негување на лични квалитети кои ја сочинуваат основата на претприемништвото: креативност, иницијатива, одговорност, независност, способност за преземање на ризик.

Според одредени истражувања, половина од работите кои ќе се нудат на пазарот на труд во Европа, ќе бараат луѓе со развиена претприемничка култура, финансиска и дигитална писменост.

Градот треба да ја промовира потребата од претприемничко учење и да ја поддржува и промовира претприемничката култура. Потребно е да се работи на подобрување на претприемничкиот амбиент во сите сфери на живеење. Ова е од суштинско значење и за развојот на културата во Градот.

4.5.5 Образование и мултикултурализам

Град Скопје како посебна единица на локалната самоуправа е надлежен за 23 средни училишта кои се наоѓаат на неговото подрачје. Со процесот на децентрализација Градот Скопје ги презеде следниве надлежности во областа на образованието: основање, финансирање и учество со свои претставници во органите на управувањето на јавните средни училишта на подрачјето на градот Скопје. Именување директори на јавните средни училишта и на ученичките домови (во согласност со закон) и организирање превоз, исхрана и сместување на ученици во ученичките домови (во рамки на преземените надлежности во сферата на ученичкиот стандард) .

Од суштинско значење за развојот на културата во градот Скопје е мултикултурализмот. Имајќи го во предвид неговото значење за целокупниот развој на Градот, донесена е Стратегија за меѓуетничка интеграција во образованието и граѓанска вклученост на Град Скопје за периодот 2019-2024 година⁴⁴.

Сето ова е во насока и на концептот на владата за Едно општество за сите во кој е наведено дека главна заедничка цел ќе биде да се изгради толерантно општество. Дека исто така ќе се поддржат програми коишто, заедно со мерките во образованието, социјалната политика и понатамошниот културен развој, треба да ги ослободат младите од етничките стеги и од меѓусебните предрасуди и да им овозможат комуникација во која, пред сè, заемно ќе се почитуваат. Само по пат на дијалог можеме да се разбереме. Само меѓусебното разбирање може да нè заштити од етничко несогласување. Општеството може да се гради по пат на грижата за сопствената култура, но и со запознавање на поинаквите културни вредности, оние на другите.

Основата за нејзино носење е во мултиетничкиот карактер на земјата, кој е дефиниран во Уставот на РСМ, во законите за основно и средно образование, како и во Националната стратегија за развој на образованието и Концепцијата за деветгодишно основно воспитно образование.

Мултикултурализмот и разбирањето на „другите“ е еден од четиринаесетте принципи во рамките на Концепцијата за деветгодишно основно образование. Според овој принцип учениците преку наставните содржини, методи и активности треба да стекнуваат знаења и вештини потребни за разбирање и почитување на „другите“, како и за промовирање на вредностите меѓу учениците - почитување на разликите меѓу луѓето, нивната култура, јазик и традиција. Првото место каде што треба да се градат вредностите на едно заедничко општество се детските градинки и училишта. Според погоре споменатата стратегија Градот Скопје планира да воведо елементи на мултикултурно запознавање за сите деца уште во најраната возраст, преку проекти и активности што развиваат чувство на слобода, толеранција и соживот. Генерална определба на Град Скопје е да се грижи училиштата да водат политика на позитивно вреднување и промовирање на родовата, етничката, културната, верската и јазичната разновидност во училиштето и во заедницата, нивно заемно прифаќање и потпирање. Град Скопје ќе поддржува активности во кои што учениците од различните етнички/јазични заедници учат да ја почитуваат сопствената култура и традиција и културата и традицијата на другите етнички заедници во Република Северна Македонија.

⁴⁴ <https://skopje.gov.mk/media/4493/стратегија-за-меѓуетничка-интеграција-во-образованието-и-граѓанска-вклученост-на-град-скопје.pdf>

4.5.6 Создавање на единствен информационален систем со геореференцирани податоци во сите области од значење за развојот на Градот

Управувањето со база на податоци, визуелизацијата, просторната анализа, моделирањето, се главните причини на употребата на Географски информационални системи (GIS - Geographic Information System) во урбаното и просторното планирање. GIS се користи за складирање на карти и планови, социо-економски податоци, податоци за животната средина и модели кои може да се користат за планирање. Планерите може да извлечат корисни информации од базата на податоци преку просторни пребарувања.

Надлежноста за ГИС во град Скопје е во Одделение за географски информационален систем (ГИС) при Секторот за информатички технологии и модернизација.

Граѓаните имаат и сега можност за увид во тековниот ГУП на градот Скопје⁴⁵. Град Скопје располага со пет слоја од генералниот урбанистички план (водовод - канализација, сообраќај - примарна мрежа, сообраќај – градска мрежа, гасовод – топлификација, електрика – телефонија) и еден синтезен приказ, како и граници на општините, зони на намена, адресен модел на Град Скопје, сателитска снимка и др.

Исто така има ГИС за граѓаните⁴⁶ кој овозможува увид во просторните податоци како класифицирани слоеви од областите: образование (основни, средни училишта, факултети), култура, транспорт, туризам, дипломатски претставништва и др. со кои располага централната геобаза на Градот. Базата вклучува адресен модел со можност за пребарување по општина, населено место, улица и куќен број и сателитска снимка на градот од 2014 година (Истата е достапна преку интернет пребарувачите Internet Explorer и Mozilla Firefox).

Според ЛЕАП 3, за потребите на Град Скопје малку се користат системи за поддршка на планирањето и GIS. Треба да се започне со едукација за начините и концептите за планирање и употребата на GIS за вработените од сите сектори во Градот. Ова е значајно за напорите на Градот да стане “Паметен град” и да обезбеди интегриран систем за планирање на развојот на Градот.

⁴⁵ <https://gisportal.skopje.gov.mk/gup/>

⁴⁶ <https://gisportal.skopje.gov.mk/GisZaGragjani/>

4.6 Засегнати страни

Внатрешните засегнати страни се: Советот на Град Скопје, Градоначалникот на Град Скопје, Секторите и одделенијата во Градот, Јавните установи и јавните претпријатија формирани од градот Скопје, општините во Градот Скопје, со еден збор сите органи кои во текот на работата соработуваат или зависат од работата на другиот орган.

Надворешните засегнати страни се: граѓаните, граѓанските организации, образовните институции, бизнис секторот, посетителите (домашни и странски) и другите институции и организации (домашни или странски) кои директно или индиректно се засегнати или трпат одредено влијание од работата на град Скопје, односно од неговите програми и активности.

Оваа анализа има за цел да ги утврди постапките на комуникација со внатрешните и надворешните засегнати страни, да се утврдат проблемите и потребите за да можат тие прашања да се обработат и да се пронајде решение преку соодветни мерки.

Како дел од мисијата и визијата на оваа стратегија, која подразбира рамноправен културен развој и стратегија на *bottom up* демократија и пристап, со фокус на граѓанската (маалска/локална) вклученост, засегнатите страни се поделени во неколку категории со цел подетален увид во моменталната ситуација со културата во градот на „терен“ .

Категорија 1: Градот и општини во градот (Градот Скопје и 10 општини)

- Град Скопје, Општина Гази Баба, Општина Центар, Општина Кисела Вода, Општина Шуто Оризари, Општина Ѓорче Петров, Општина Карпош, Општина Аеродром, Општина Бутел, Општина Чаир, Општина Сарај.

Соработката со претставници на оваа категорија во процесот на изработката на стратегијата овозможи да се добие подетален увид во моменталната културна политика на општините (типови на програми, процент на буџет кој се одделува за култура, типови на културни простори и центри, вклученост на заедницата, граѓанските организации и индивидуални културни работници) сето тоа со цел преку мерките во оваа стратегија да се подобрат условите (вклученост) на општината во обликувањето на културните потреби на Град Скопје. Една од поважните информации од процесот на работа со општините во градот е тоа дека само Општина Центар има сопствена стратегија за култура за периодот 2017-2021, додека генерално останатите општини работат врз основа на годишна програма која како плански документ ја донесуваат секоја година. Тоа остава широк простор за работа врз основа на мерките кои ги предлага оваа стратегија, во насока на вклученост, вмрежување и размена на културна соработка помеѓу општините со цел овозможување на рамномерен развој на целата територија на Град Скопје.

Категорија 2: Јавни институции од културата во надлежност на Град Скопје, општините во градот, но исто така и национални институции од културата кои делуваат на територијата на Град Скопје.

- Јавни институции од култура во Град Скопје. Младински културен центар, Музеј на Град Скопје, Дом на култура „Кочо Рацин“, Универзална Сала, Детски културен центар „Карпош“, Културно информативен центар - КИЦ, и Градска библиотека „Браќа Миладиновци“.

- Општински институции: Дом на културата „Кисела Вода Кино“ (КВК), Дом на културата во Општина Ѓорче Петров, Дом на културата „Димитар Влахов“ во општина Гази Баба, Дом на култура во с. Драчево, Дом на културата „Илинден“.
- Претставници на јавни институции од култура кои работат на територијата на Град Скопје, а не се во надлежност на градот: Музеј на современа уметност, Национална Галерија на Република Северна Македонија, НУ Музеј на Северна Македонија, НУ Археолошки музеј, НУ Музеј на македонската борба, НУ Природонаучен музеј, НУ Спомен куќа на Мајка Тереза, НУ Драмски Театар, НУ Театар комедија, НУ Македонски народен театар, НУ Албански Театар, НУ Турски Театар, НУ Албански театар за деца и млади, НУ Македонска Опера и Балет, НУ Филхармонија, ТАНЕЦ - национален фолклорен ансамбл, НУ Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, НУ Конзерваторски центар Скопје, Национален Конзерваторски Центар – Скопје, НУ Кинотека, Вардар Филм, Агенција за филм

Соработката со претставници на оваа категорија е важна од неколку аспекти, но најмногу во насока на идната соработка со Градот Скопје, меѓусебната соработка на институциите од културата кои работат на територијата на Град Скопје, како и поврзаноста на секоја институција со локалната заедница (граѓани и културно уметничка сцена) и/или општина во која работат и нејзиното меѓународно позиционирање. Важно беше од оваа категорија на засегната страна да се извлечат пред се потребите (како дел од проблемите) каде предлог мерките за развој може да се имплементираат во насока на создавање на кохезивна културна клима и опкружување во градот, но овој пат погледнато од призмата на институционалната (јавно поддржана) култура.

Категорија 3: Независна културна сцена

- Позначајни претставници на вон институционален сектор во културата кои делуваат на територијата на Град Скопје: Јадро-Асоцијација на независната културна сцена, Платформа КИНО КУЛТУРА, Факултет за работи што не се учат, Локомотива – Центар за нови иницијативи во уметноста и културата, Контрапунк, Тиит.инк, Културно Ехо, ПМГ Рекордингс, Скопски џез фестивал, Канал 103, Артопија, Бегемот, Готен, Темплум, Македонски центар за фотографија, Плоштад слобода, Presstoexitprojectspace, ЦСУ Центар за современи уметности, Коалиција МАРГИНИ, Скопје танцов театар.

Соработката со претставници на оваа категорија засегнати страни е важна од неколку аспекти и тоа во насока на зацврстување условите за работа на вон-институционалните културни работници (и организации) преку мерки кои ќе овозможат долгорочна поддршка на нивните програми и продукција на локално но и на градско ниво. Исто така ова категорија е важна во насока на меѓусебна соработка на вонинституционалниот сектор во културата, јавните институции и локалните заедници во секоја општина поединечно.

Категорија 4: Фондации и амбасади

- Активни фондации и амбасади кои ги поддржуваат активностите во областа на културата: Гете-Институт Скопје, Француски Институт во Скопје, Британски совет, Фондација Фридрих Еберт, Фондација отворено општество - Македонија, Амбасада на Кралството Холандија во РСМ, Амбасада на Швајцарија во РСМ.

Соработката со фондацииите на ниво на имплементација на стратегијата за култура е важна поради дополнителната интернационална поддршка но и препознаеност на културните програми на Град Скопје. Различните интереси и програми на одредени фондации може да најдат свое место во поддршката на долгорочната стратегија за култура на градот. Тоа ќе овозможи „ветер во грб“ на градот и во административна но и буџетска и логистичка смисла.

Пример: Одредени стратегии за култура на општини може да бидат подржани од некои фондации или некои конкретни програми за локална поддршка, продукции, работилници за учење на нови знаења, сето тоа во насока на подобрување на капацитетите за спроведување на стратегијата, вмрежување, соработка и размена на знаења со цел градот да прерасне во една кохезивна целина.

Категорија 5: Академски институции во областа на културата

ФЛУ - Факултет за ликовни уметности, ФМУ Факултет за музичка уметност, ФДУ Факултет за драмски уметности, Институт за историја на уметност и археологија при Филозовски факултет Скопје, Архитектонски факултет Скопје, Факултет за арт и дизајн при Европски Универзитет и др.

Академските институции во областа на културата во Градот Скопје имаат значајна улога во поттикнување и овозможување на развој на студентското културно и уметничко творештво, преку негова промоција и афирмација во рамки на сопствените активности или преку учество во програмите и активностите кои се дел од оваа стратегија. Значаен исчекор на соработка би претставувал доколку нивните едукативни програми и пристапи бидат активен дел од културната продукција на градот.

Значаен сегмент од оваа засегната страна се и студентските тела на истите во насока на активирање на пасивното студентско тело кое работи и делува на територијата на Град Скопје.

Категорија 6: Бизнис секторот

Бизнис секторот преку своите активности во делот на општествената одговорност и сега учествува во поддршката и реализацијата на низа културни активности. Исто така постојат значаен дел на приватни културни субјекти кои креираат и продуцираат културни производи. Оваа засегната страна се очекува да добива се поголемо значење за развојот на културата во градот, посебно во меѓусекторската соработка и економскиот развој базиран на култура.

Во ПРИЛОГ 3 - Листа на засегнати страни е дадена подетално мапирање на дел од засегнатите страни во секторот култура во Градот Скопје.

4.7 PEST анализа

За изработка на PEST анализата⁴⁷ беше развиен и се користеше од страна на Град Скопје Прашалник за SWOT Анализа и PEST анализа.

PEST анализата овозможи скенирање на поширокото надворешно опкружување на Градот Скопје. Идентификуваните политички, економски, социокултурни и технолошки фактори беа рангирани на следниов начин:

- Значајни и возможни
- Значајни но со мала веројатност да се случат
- Возможни но не толку значајни
- Незначајни и со мала веројатност да се случат.

PEST анализата го мереше Градот Скопје и неговите потенцијали, согласно со надворешните политички, економски, социо-културни и технолошки фактори, а врз основа на што се

⁴⁷ PEST е општоприфатено име за оваа анализа кое произлегува од почетните букви на зборовите кои го означуваат нејзиното поле на интерес - Political factors, Economic factors, Sociocultural factors, Technological factors).

утврдуваат приоритетните и неодложните активности, како и позитивните и негативните влијанија на факторите и субјектите кои трпат некакво влијание.

Врз основа на рангирањето беа идентификувани следните фактори (Табела 4-2), како најзначајни за развојот на културата во Град Скопје и возможни (со голема веројатност да се случат).

Табела 4-2: Најзначајни фактори за развојот на културата врз основа на PEST анализата

Политички фактори	Економски фактори
Правна рамка- национална;	Влијанија на економската глобализација на националниот пазар;
Политиките на владата;	Општата економска состојба во светот;
Интервенцијата на државата;	Трендови на развој на БДП;
Функционирање на системот;	Странски директни инвестиции;
Бирократизација на администрацијата (ефикасност);	Состојба на инфраструктура;
Партизација, корупција, непотизам;	Екологија и заштита на човековата околина;
Социо - културни фактори	Технолошки фактори
Однесување и мислење на публиката;	Еколошки фактор;
Состојба со медиумите;	Алтернативи и нови технологии;
Старосна и образовна структура на населението;	Достапност на технолошки информации, комуникација и едукација;
Образование, колективна етика;	Фискални и други системски мерки за аплицирање на нови технологии;
Меѓуетничка толеранција и соработка;	Меѓународна и билатерална соработка;

4.8 SWOT анализа

SWOT анализата⁴⁸ се користеше како едноставна, и најпотребувано и ефикасно средство за прибирање на информации за внатрешните и надворешните фактори преку идентификување на силните страни, слабостите, можностите и заканите на Градот Скопје за развој на културата.

За изработка на SWOT анализата беше развиен и се користеше од страна на Град Скопје Прашалник за SWOT Анализа и PEST анализа.

Идентификуваните фактори се дадени во Табела 4-3.

Табела 4-3: SWOT Анализа – идентификувани внатрешни и надворешни фактори за развој на културата на Град Скопје

ЈАКИ СТРАНИ	СЛАБИ СТРАНИ
Активен Сектор за јавни дејности/Функционално Одделение за култура	Недоволен Буџет за поддршка и развој на културата
Активни културни институции во надлежност на Град Скопје	Недоволна финансиска поддршка на вонинституционалниот сектор
Тенденција на зголемување на буџетот за поддршка на културата	Сложени бирократски процедури и рестриктивен систем, без вклученост на аванс, во трансферот на доделените средства по проекти и програми,
Задоволително ниво на соодветни компетенции на кадарот за култура	Постоење на партиска, лична или пријателска поделеност и влијание при носење на одлуки
Развиени инструменти за поддршка на културата	Потреба од нови кадровски политики и јакнење на капацитетите во дел од институционалниот сектор
Постојна инфраструктура за културата	Немање план за развој на потребните капацитети кај вработените, обука и дообука и недоволно вложување во постојана едукација
Добра домашна и меѓународна поврзаност	Недоволна кохерентност и мотивација кај сите вработени
Постоење на годишен повик за финансирање на други субјекти во културата	Недоволен стручен кадар
Поврзаноста на јавните простори и урбаните политики со културата воопшто	Недоволна меѓусекторска соработка со вклучување на надворешни соработници
Поддршка на Активности за развој на зелен град	Недоволно вклучување на граѓаните и заедниците во одлучувањето
Активен процес за ЕПК Скопје 2028	Непостоење мрежа на невладини организации, кои во соработка со Градот ќе реализираат комплексни настани и програми.
Постоење на интерес од страна на културните работници за активностите на Градот во областа на културата	Недоволна и непостоечка комуникација помеѓу дел од засегнатите страни
Значително искуство со меѓународни проекти	Недоволна и непостоечка соработка со бизнис заедницата
Воспоставен пристап и функционална соработка со граѓанските организации	Недоволна меѓународна и билатерална соработка;
Постоење на иницијативи за ревитализација на постојните културни точки на Градот и за креирање нови	Не е воспоставена континуирана културна соработка со збратимените градови
Соработка и поддршка на независни организации и уметници/чки од областа на културата	Недостаток од културна инфраструктура
Постоење на богата и разновидна културна понуда во градот.	Запуштена инфраструктура на градските културни институции
Постоење на секторски развојни стратегии	Неискористени постоечки објекти и инфраструктура (кои во моментот не се користа, а се сопственост на град Скопје)
Поврзаноста на културните и останатите развојни политики на Градот	Недоволна инфраструктурна дисперзија на културната инфраструктура
Постоење на меѓуетничка толеранција и соработка	Непостоење на вонинституционални културни сцени
	Загрозен јавен простор од сообраќај
	Недоволна комунална инфраструктура
	Неуспешни обиди за запирање на урбаната мафија

⁴⁸ SWOT анализата името го добила од англиските зборови јаки страни (Strengths), слаби страни (Weaknesses), Можности (Opportunities) и закани (Threats).

Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година

МОЖНОСТИ	ЗАКАНИ
Процес на децентрализација	Пандемија на COVID-19
Европска престолнина на културата 2028 година	Правната рамка и политиките на владата
Постоење на признати, активни, квалитетни и меѓународно вмрежени културни актери од вонинституционалниот сектор кои делуваат на територијата на градот	Тесни грла или нефункционирање на државните институции
Фискални и други системски мерки за аплицирање на алтернативи и нови технологии;	Различни визии за развој на културата со Централната власт и општините во Градот
Достапност на европски фондови	Демографски експанзии, промени, меѓуетнички тензии;
Постојат јавни простори во државните институции кои можат да се користат за јавни настани	Партизација, корупција, непотизам во централната власт и општините во град Скопје
Културата како развоен ресурс	Политика на известување на медиумите
Културата како социјализација и интеграција	Загадување на воздухот
Вмрежување (на национално, регионално и меѓународно ниво)	Недовршен процес на децентрализација на дејноста
Странски директни инвестиции во културата	Незаинтересираност на бизнис секторот за инвестирање во секторот култура
Еко-култура	Климатските промени
Однесување и мислење на публиката	
Старосна и образовна структура на населението	

5 СТРАТЕШКИ СТОЛБОВИ, ЦЕЛИ И МЕРКИ

Овој дел од Стратегијата ги опфаќа идентификуваните стратешки столбови и соодветните стратешките цели и мерки во врска со развојот на културата во градот Скопје во периодот 2021-2030 година.

Носечки елементи на Стратегијата со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година се четири стратешки столба:

- I. Скопје – маала не е шала – или Скопска Екокултура
- II. Скопје – Голема креативна училница
- III. Ние сме од Скопје
- IV. Скопје надвор – Скопје внатре (Позиционирање на Скопје во регионални и меѓународни рамки)

Секој од овие стратешки столба во себе интегрира неколку стратешки цели и соодветни мерки за нивно постигнување. Стратешките столбови ги содржат и можат да апсорбираат нови програми, проекти и активности дел од Акциониот план, преку кои ќе се реализираат целите и ќе се постигне Визијата за развојот на културата на Град Скопје до 2030 година.

Вкупно во сите 4 стратешки столба се идентификувани 9 стратешки цели. Стратешките цели ги одразуваат резултатите што се сакаат да се постигнат од развојот на културата на градот:

Стратешки столб **Скопје – маала не е шала:**

СЦ1: Заедно управуваме со културата

СЦ2: Креативен Екосистем

СЦ3: Локално е разновидно

Стратешки столб **Скопје – Голема креативна училница:**

СЦ1: Повеќе знаење – поголема креативност

СЦ2: Нови предизвици – нови компетенции

Стратешки столб **Ние сме од Скопје!:**

СЦ1: Одржливост на Култура на отпорност

СЦ2: ККС со претприемачки дух

Стратешки столб **Скопје надвор – Скопје внатре:**

СЦ1: Скопје е Европска престолнина на културата за 2028

СЦ2: Скопје и странски партнерства во културата

Стратешките цели ги рефлектираат трендовите и процесите во Градот како и меѓународните упатства за дефинирање на културните политики.

Мерките се специфични во споредба со стратешките цели и тие претставуваат акции кои се клучни по важност во процесот на преземање конкретни активности за постигнување на стратешките цели и имплементацијата на Стратегијата. Како такви, мерките се мерливи и

временски засновани. Тие се во конзистентност со стратешките цели и се дизајнирани истите да ги операционализираат. Секоја стратешка цел има дефинирано неколку мерки. Секоја мерка ќе биде постигната преку имплементација на серија активности (акции) кои се дополнително дефинирани во Акциониот план.

Треба да се има предвид дека стратешките области и формулираните стратешки цели не смеат да се разгледуваат одделно. Тие се меѓузависни и наложуваат координации и паралелно дејствување во сите четири области ако се сака да се постигне видлив ефект во релативно брзо време.

I. СКОПЈЕ – МААЛА НЕ Е ШАЛА

Овој столб (перспектива) е ориентиран кон создавање на интеркултурален, кохезивен, инклузивен град како екосистем кој почива на база на културна партиципација и територијални културни политики наместо етнички, а кои ќе придонесат во демократизација, социјална кохезија, и каде ќе се вклучуваат сите традиции, ќе се поддржува креативноста и изразот на различните заедници во општеството, базирани на борба против дискриминација (етнички, родови, посебни потреби, ЛГБТИ итн.). Овој столб се стреми кон културна промена како начин на живеење кој ги интегрира младите, животната средина, спорт, туризам итн., и гради екосистем на антидискриминаторски, проактивен, чист, активен град, град каде има здрав начин на живот, град на солидарност и на граѓани кои се грижат за својот град, и тој за нив. Градот ќе изгради екосфера и во својот управувачки систем кој ќе се унапреди според оваа перспектива, а ќе вроди со реформи во системот на развој и имплементирање на културата и уметноста.

Стратешка Цел 1: Заедно управуваме со културата,

Оваа стратешка цел треба да му овозможи на Градот Скопје градење на нов екосистем и партиципативни модели на управување со културните ресурси и содржини во општините, градот, односно со институциите, новите институционални модели и граѓански иницијативи и активности.

Предлог мерки:

1. Подобрување на институционалната рамка за менаџирање со културата

Оваа мерка треба да овозможи градење на доверба кај различните засегнати страни и да обезбеди градот да има водечка улога во процесите на децентрализација, делегирање на надлежностите од областа на културата, управување со човечките ресурси, градење на капацитети и модернизација, како и во процесот на интеграција во ЕУ.

2. Реформирање на системот на финансирање на културата

Оваа мерка треба да овозможи воведување на развојно - повеќегодишно финансирање достапно за сите форми на правни лица во културата од институционалниот и вонинституционалниот сектор. Истата треба да обезбеди структурирана и програмска поддршка, при што се предлага заради јакнење на отпорноста на секторот култура задолжително авансно финансирање на подржаните програми и проекти не помало од 65% како прва рата.

3. Обезбедување на буџет за програмски активности за култура во висина од 5% до 7% од вкупниот буџет на град Скопје

Оваа мерка бара активности за подигање на свесноста кај носителите на буџетот на Град Скопје. Овој сет на активности треба да се планира и да биде пропатен со лобирање не само од Одделението за култура на град Скопје, туку треба да ги вклучи и градските јавни установи за култура, како и вонинституционалниот сектор. Мерката треба да обезбеди зголемување на буџетот за програмски активности за култура од постојните околу 2,5% на 5% до 7% од вкупниот буџет на град Скопје.

4. Зајакнување на соработката во областа на културата на Градот Скопје со останатите засегнати страни

Оваа мерка треба да обезбеди зајакнување на соработката на Градот Скопје со останатите засегнати пред се со: општините во градот, институционалниот и вонинституционалниот сектор и Министерството за култура. Во рамките на мерката треба да се преземат активности и за меѓусекторска соработка во рамките на Градот Скопје. Соработката со општините во градот треба да се насочи пред се во креирање на меѓуопштински проекти за посебни заедници, во воспоставување на стандард за спроведување на транспарентни процеси за поддршка на проектите на ниво на општина, општини и на културни институции. Оваа мерка исто така треба да обезбеди воспоставување на системски процедури за соработка помеѓу институционалниот и вонинституционалниот културен сектор, како и искористување на расположливите јавни просторни и технички капацитети во насока на поразновидна и квалитетна културна понуда и поддршка на работата на вонинституционалниот сектор. Соработката со Министерството за култура треба да обезбеди размена на информации за кофинансирање на културни актери од институционалниот и вонинституционалниот сектор со седиште во градот Скопје и планирање на заеднички проекти кои ќе бидат од пошироко значење на национално ниво.

5. Развој на човечките ресурси во секторите за култура во градот и општините, и нивните јавни установи од областа на културата

Оваа мерка треба да опфати сет на активности со кои ќе се овозможи и обезбеди јакнење и развој на човечките ресурси во секторите за култура во градот и општините во градот, како и на јавните установи од областа на културата чии оснивачи се градот и општините во градот.

6. Формирање на Центар за истражување во полето на културата и уметноста

Во рамките на оваа мерка се предлага формирање на Центар за истражување во полето на културата и уметноста, кој покрај централната дејност – истражување исто ќе работи на креирање на обуки во полето на културниот менаџмент и културните политики. Овој Центар исто така треба да обезбеди системски пристап во собирањето, валидацијата, анализата, и споделувањето на податоците и информациите од областа на културата. Процесот на аплицирање и подготовка за Скопје ЕПК 2028 е добра можност за формирање на ваков центар. Мапирањето на потенцијалите за развој на културата и следење на планирањето и имплементацијата на програмите со користење на дигиталните технологии и современи бази на податоци. Користење на соодветен софтвер за обработка

на податоците, поддршка на градот и општините во следење на имплементацијата на стратегијата и мониторинг на имплементацијата на програмите и проектите дел од акцискиот план на стратегијата и Годишните програми. Како и во процесот на евалуација на стратегијата (тековна/процесна евалуација и екс-пост евалуација) се само дел од активности кои би ги реализирал центарот.

Стратешка Цел 2: Креативен Екосистем

Оваа стратешка цел треба да ги мобилизира засегнатите страни во областа на културата на еден креативен начин да работат на создавањена нови институционални модели и простори

Предлог мерки:

1. Формирање на Продукциски сервис за поддршка

Оваа мерка треба да овозможи формирање на една специфична организациска форма чија намена ќе биде да обезбеди техничка и продукциска поддршка на уметниците, едукација и помош на организациите, како и помош во пристап до фондови, подготовка на извештаи итн.

2. Креирање на нови модели на работа и соработка

Во рамките на оваа мерка треба да се планираат и креираат нови јавни установи со инфраструктурни капацитети каде ќе се поддржуваат активностите од граѓанскиот сектор, односно нови модели на институции (мешовити, базирани на јавно-приватно/граѓанско партнерство, приватни),

3. Искористување на постојните просторни капацитети и создавање на нови креативни простори

Оваа мерка треба да обезбеди искористување на постојните просторни капацитети и создавање на нови простори со цел да се создадат услови и простори за продукција и работа на културни и уметнички организации, друштва, самостојни уметници. Тоа може да се реализира преку: 1. креирање на студија за продукција на музика и простори за проби, 2. простори за развој на танцови и театарски продукции, 3. ателјеа или студија за визуелни уметници и 4. креативни хабови (заедничко работење/споделување на работен простор, студија за продукција...) итн. Исто така треба да се планира изградба на простори, отворени сцени, маалски простори за култура, со цел да се овозможи квалитетно локално културно изразување, развој на публика и учество, интеркултурни дијалози и позитивни, проактивни пристапи кон управување со културните интеракции. Мерката треба да обезбеди на систематски начин преку мапирање и планирање сите расположиви сегашни и идни просторни капацитети на градот, општините, останатите јавни институции, како и бизнис секторот, да бидат ставени на располагање за домашни и странски културни активности.

4. Реконструкција на инфраструктурата на институциите за култура

Во рамките на оваа мерка треба да се планира реконструкција и одржување на постоечката инфраструктура на јавните установи во областа на културата, како што се: Универзална Сала, одредени делови од некои институции, околни простори, депанданси...

Стратешка Цел 3: Локално е разновидно

Оваа стратешка цел треба да овозможи изразување на локалната културна разновидност и благосостојба на граѓаните, преку креирање на нова маалска ЕКОСРЕДИНА.

Предлог мерки:

1. Локални интерсекторски и интеркултурни проекти

Оваа мерка треба да обезбеди спроведување на активности за поддршка на интеркултурни проекти, односно грантови или финансиска поддршка за промовирање на модели на партиципативно управување со културата, културното наследство во општините кои ќе вклучуваат различни заедници, како и интерсекторски проекти каде ќе се отвараат теми како животна средина, човекови права, права на заедниците, родова еднаквост и маргинализираните групи

2. Локална продукција и развој на културата во јавниот простор

Во рамките на оваа мерка треба да се обезбеди поддршка на развојот на локалните културни центри за пристап и учество на локалната културна продукција и поддршка за користење јавни (отворени) простори кои се во градот и општините

3. Скопје 2014 – нова еко средина

Оваа мерка треба да овозможи реформирање и рециклирање на Скопје 2014 во нова еко средина.

II. СКОПЈЕ –ГОЛЕМА КРЕАТИВНА УЧИЛНИЦА

Овој столб е наменет да ги поттикне креативните процеси во образованието, односно да поттикне инклузија на уметноста и културата во секој дел и институција во градот/ во училиштата, во градинките, во културните институции преку посебни програми за децата и заедниците. Со овој столб Градот Скопје сака да овозможи развој на креативниот потенцијал кај сите возрасни, етнички и социјални групи на население, со акцент на креирање на идна публика која за градот не само бројка, туку е публика која ја разбира и развива потребата од културата и уметноста, и во иднина ќе може да проценува, продуцира и консумира култура, односно ќе има можност да даде суштинска валоризација и вреднување на културата.

Стратешка Цел 1: Повеќе знаење – поголема креативност

Целта на Град Скопје е да го поддржи развојот на уметнички вештини и креативно мислење во формалното и неформалното образование за да се промовира и овозможи културното учество, особено кај децата и младите. Во процесот на креирањето на образовните и едукативните содржини акцент се става на меѓусебната соработка помеѓу различните актери во секторот култура. Во рамките на оваа стратешка цел посебна целна група се граѓаните и потребата за нивна културна писменост преку разновидни форми на неформално образование.

Предлог мерки:

1. Креирање на меѓусекторска соработка помеѓу образовните и културните институции во градот.

Оваа мерка треба да даде поттик за развој на наставните програми за поддршка на уметничките практики во образованието со цел да се зголеми интересот за културата и уметноста, да се подобри имагинацијата, самоизразувањето и креативноста и да се развијат програми за јакнење на капацитети за креативни вештини (т.е. музика, театри, танц, сликарство, занаети).

2. Поддршка на креативноста во градинките и ОУ во градот

Во рамките на оваа мерка, Градот Скопје ќе обезбеди материјална поддршка за градинките и основните училишта во градот за набавка на алатки и материјали за креативно изразување на учениците. Исто така една од активностите ќе биде и организирање на конкурси за учениците во основните училишта и градинките.

3. Поддршка на студентската креативност

Оваа мерка има за цел да ја поддржи студентската креативност преку финансирање на проекти кои ќе иницираат партнерска соработка на уметнички академии (ликовна, драмска, архитектонски факултет, музичка академија) со институционален и вонинституционален сектор во културата.

4. Поддршка на неформални образовни процеси во културата и уметноста

Оваа мерка треба да овозможи подигање на писменоста и знаењата во областа на културата за сите граѓани во градот. Ова е посебно значајно затоа што може да го направи градот уште повеќе посакувано место за живеење, работа и посета. Заедничката соработка на градот, институционалниот и вонинституционалниот сектор може да даде голем придонес во планирањето и имплементацијата на неформалните образовни програми во дел од институциите, или резиденции, хабови, и инкубатори кои ќе имаат и обуки кои ќе вклучуваат и имагинација, креативност и развој на меките вештини кои се важни за навигација во интеракции водени од технологија, но исто така и за создавање вокација во ККС.

Стратешка цел 2: Нови предизвици – нови компетенции

Градот Скопје е свесен дека во третата деценија од 21 век се потребни нови знаења и нови компетенции не само за менаџирање со секторот култура, туку и усвојување на нови знаења и стекнување на нови компетенции од страна на институционалниот и вон институционалниот сектор. Оваа цел предвидува мерки за соочување со овие предизвици и креирање на едукативни програми за напредок во полето на културата.

Предлог мерки:

1. Креирање на специфични програми за дообука во институционалниот и вон институционалниот културен сектор

Оваа мерка треба да овозможи вработените во институциите за култура да можат да ги следат динамичните промени во мултикултурниот профил на градот и брзите социјални и економски промени. Темите за дообука кои се наметнуваат вклучуваат: управување со промени, деловно планирање, маркетинг, управување со проекти и ангажман на заедницата, како и за принципите на зачувување за заштита на културното наследство, меѓународна

соработка, дигитални алатки, културата како животна средина, нови предизвици во стратешко планирање, одржливост и култура, управување со фестивали и др. актуелни теми кои ќе помогнат во институционалниот развој.

2. Воспоставување на едукативни програми

Оваа мерка има за цел воспоставување на едукативни програми во кластери, мрежи на локални креативни центри, резиденции, локални библиотеки, центри за поддршка на размена и нудење услуги на ККС за меки вештини.

3. Градење на капацитети на ККС

Оваа мерка има за цел јакнење на претприемничките, менаџерските и планирачките вештини на ККС преку достап до истражувања и обуки. Исто така мерката треба да опфати и активности за достап до фондови за развој и спроведување на обуки.

III. НИЕ СМЕ ОД СКОПЈЕ!

Овој столб треба да обезбеди отпорност на секторот култура преку креирање на услови за развој и одржливост на ККС. Исто така тој треба да овозможи креирање на нови културни и уметнички практики/ поддржување на иновативен пристап во развојот на јавниот културен простор преку независната сцена и институциите, до креативни точки, хабови, простори каде се интегрираат новини од креативните индустрии и дигитални технологии. Претприемачкиот дух на ККС и вклученоста на бизнис секторот во развојот на културата се од клучно значење за потврда на увереноста дека културата може да има значајна улога во развојот на Град Скопје.

Стратешка Цел 1: Одржливост на Култура на отпорност

Оваа стратешка цел треба да обезбеди креирање на услови за развој и одржливост на ККС.

Предлог мерки:

1. Развивање на финансиски механизми за поддршка на ККС со повеќе годишни буџети

Со оваа мерка Градот Скопје ја покажува својата спремност за изнаоѓање на решенија за зголемување на отпорноста на ККС, пред се преку поголема извесност за обезбедување на средства за повеќегодишни проекти.

2. Обезбедување на социјална сигурност на самостојните уметници и културни работници

Оваа мерка преку истражување и застапување треба да овозможи креирање на механизми за социјално и пензиско осигурување на скопските самостојни уметници и културни работници во соработка со Министерството за култура.

3. Креирање на Инструменти за поддршка на културно и креативно претприемништво

Во рамките на оваа мерка Градот Скопје треба да овозможи креирање на низа инструменти, како што се инкубатори, лаборатории за живеење, креативни центри, простори за создавање;

4. Креирање на механизми за соработка помеѓу бизнис секторот и независниот сектор

Оваа мерка треба да овозможи креирање на механизми за соработка помеѓу бизнис секторот и независниот сектор т.н. биними на соработка т.е. бизниси кои ќе поддржуваат некои организации или уметници во тек на повеќе години и заедно ќе создаваат и имплементираат програми и проекти.

Стратешка Цел 2: ККС со претприемачки дух

Оваа стратешка цел треба да креира средина за пројавување на претприемачки дух кај ККС. Мобилизирањето на ККС да придонесе за одржливиот социјален и економски развој на Градот Скопје е исклучително значење за развојот на секторот култура.

Предлог мерки:

1. Овозможување пристап до финансиски ресурси за претприемништво во културата

Оваа мерка треба да овозможи креирање на можност за пристап на ККС до грантови за иновации и претприемништво управувани од економски агенции или агенции за развој.

2. Поддршка на растот на ККС

Градот Скопје има потреба од партнери во ККС кои ќе бидат во можност да имплементираат големи и повеќе годишни програми и проекти. Во рамките на оваа мерка треба да се креираат активности за развој на креативен екосистем за поддршка на растот на ККС, односно нивна интернационализација и привлекување на локални и странски инвестиции (грантови и субвенции, политики за набавки, недвижнини, промотивни / трговски настани, даночни олеснувања, пристап до поддршка од ЕУ).

3. Активирање и реализирање на маркетинг активности од страна на ККС

Во рамките на оваа мерка Градот Скопје треба да обезбеди поддршка на ККС за маркетинг активности за нивна промоција и брендирање на културните производи.

IV. СКОПЈЕ НАДВОР – СКОПЈЕ ВНАТРЕ

Овој стратешки столб треба да обезбеди позиционирање на Градот Скопје во регионални и меѓународни рамки како град на културата. Оваа цел треба да се реализира преку низа на мерки поврзани со процесот на кандидирање на Градот Скопје за ЕПК 2028 и преку низа на мерки треба да овозможат јакнење на регионалната и меѓународната соработка во областа на културата, со што градот би бил посакувано место за креирање и восприемање на културата и за домашните и за странските посетители.

Стратешка Цел 1: Скопје е Европска престолнина на културата за 2028

Оваа стратешка цел го одразува интересот и континуираното работење на Градот Скопје во насока на развој на добра кандидатура за добивање на титулата Европска престолнина на културата во 2028 година. Целта на кандидатурата е креирање на долгорочна и одржлива позитивна промена во сферата на јавниот живот, ставајќи ја во фокус културата. Скопје ЕПК 2028 е проект што сака да ја стави културата во центарот на политиките за развој на градот и да ја интегрира посилно во сите аспекти на животот на градот и на неговите жители. Оваа стратешка цел содржи и Предлог мерки доколку Скопје биде назначен за ЕПК 2028, како и предлог мерки доколку градот Скопје не биде избран за ЕПК 2028.

Предлог мерки:

1. Обезбедување широка јавна и политичка поддршка за кандидатурата на Градот Скопје за ЕПК 2028,

Оваа мерка треба да обезбеди широка јавна и политичка поддршка за кандидатурата на Градот Скопје за ЕПК 2028 од граѓаните, локалните заедници, општините, поширокиот регион, институционалниот и вонинституционалниот културен сектор, Министерството за култура и Владата на Република Северна Македонија, како и стопанството;

2. Јакнење на капацитетите за СКОПЈЕ ЕПК 2028

Оваа мерка треба да обезбеди јакнење на капацитетите на градот Скопје, тимот на СКОПЈЕ ЕПК 2028 и сите вклучени соработници во насока на стекнувања на знаење и практично искуство во изработка на квалитетна кандидатурата;

3. Обезбедување на ресурси за Скопје ЕПК 2028

Оваа мерка треба да обезбеди зголемување на човечките, материјалните и сите други потребни ресурси, прво за изработка на квалитетна кандидатура (до 2023), а потоа и за успешна реализација на планираната ЕПК програма (доколку ЕПК титулата се добие);

4. Јакнење на меѓународниот културен профил на градот Скопје,

Активностите во рамките на оваа мерка треба да го зајакнат меѓународниот културен профил на градот Скопје преку размена на искуство и воспоставување/договарање на конкретна меѓународна соработка која би била дел од програмата на СКОПЈЕ ЕПК 2028, со градски власти, ЕПК тимови, културни оператори, странски претставници во земјата (културни институти, амбасади), од градови кандидати и носители на титулата ЕПК, збратимени градови и други, како и членување на градот во разни меѓународни (културни) мрежи;

5. Развој на квалитетна ЕПК кандидатура

Оваа мерка треба да обезбеди низа на активности за развој на квалитетна ЕПК кандидатура од страна на тимот на СКОПЈЕ ЕПК 2028, преточена во пријавните книги, која ги отсликува аспирациите на градот, ги задоволува културните потреби на граѓаните и обезбедува меѓународен интерес;

Доколку Скопје биде назначен за ЕПК 2028:

6. Имплементирање на квалитетна пред-програма во годините пред титуларната година

Оваа мерка треба да обилува со низа на програми и проекти кои треба да обезбедат имплементирање на квалитетна пред-програма во периодот 2024-2027 година, која ќе овозможи и развивање на сите капацитети за успешно спроведување на активностите во титуларната 2028 година. Доколку градот Скопје ја добие титулата ЕПК 2028 пријавната книга ќе биде соодветна проектна документација, со свој проектен концепт, цели, мерки и план на активности за периодот 2024-2028 година.

7. Успешна организација и спроведување на планираната ЕПК програма во 2028 година;

Оваа мерка исто како и претходната ќе се фокусира на реализација на бројни културни настани во текот на целата година, согласно со програмата дефинирана и разработена во втората пријавна книга и соодветниот план на активности.

8. Влијание и наследство од СКОПЈЕ ЕПК 2028

Во рамките на оваа мерка треба да се направи Евалуација на реализацијата на Скопје ЕПК 2028 и проценката е дека ќе треба да се одредат нови мерки и активности со цел да се осигура долгорочното наследство на СКОПЈЕ ЕПК 2028, во годините по 2028;

Доколку градот Скопје не биде избран за ЕПК 2028:

66. Евалуација на процесот

Во рамките на оваа мерка треба да се направи евалуација на процесот на кандидирање и да се донесе одлука за конкурирање во следниот циклус.

76. Реализација на проекти од Скопје за ЕПК 2028

Оваа мерка треба да овозможи реализација на одбрани, квалитетни делови на програмата развиена во пријавата на Скопје за ЕПК 2028 (2024-30). Овие активности ќе бидат дел од Акцискиот план **Создаваме промени (2024-2027)** и Акцискиот план **Нови хоризонти (2028-2030)**.

Стратешка Цел 2: Скопје и странски партнерства во културата

Оваа стратешка цел треба да обезбеди зајакнување на регионалната и меѓународната соработка на градот во областа на културата со цел глобално признавање на Скопје како град на културата.

Предлог мерки:

1. Овозможување на меѓународна мобилност

Во рамките на оваа мерка треба да се овозможат инструменти за поддршка на меѓународна мобилност и соработка на домашни уметници

2. Развој на програма на уметнички резиденции на градот Скопје

Оваа мерка треба да даде поддршка на развојот на програма на уметнички резиденции на градот Скопје во соработка со културните институции и вонинституционалниот сектор

3. Финансиска поддршка за меѓународна соработка

Мерката треба да обезбеди воспоставување на посебен фонд или финансиски механизми за поддршка на културните институции и вонинституционалниот сектор вклучени во регионални и меѓународни проекти

4. Поддршка на билатерални и меѓународни копродукции

Во рамките на оваа мерка треба да се обезбеди поддршка на билатерални и меѓународни копродукции на културните институции и вонинституционалниот сектор со културни актери од збратимени градови на градот Скопје

5. Промовирање на Скопје за сигурен партнер

Оваа мерка треба да предвиди активности со кои ќе се овозможи Учество на градот Скопје како партнер во билатерални и меѓународни проекти во полето на културата

6. Членување во меѓународни културни мрежи

Оваа мерка треба да овозможи членување на градот Скопје во меѓународни културни мрежи.

7. Зајакнување на соработката со странски културни институти

Мерката треба да овозможи зајакнување на соработката со странски културни институти кои работат во градот Скопје

6 АКЦИСКИ ПЛАН - ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА

Оваа Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година е повик за акција и до јавниот и до приватниот сектор, културните работници, граѓанските организации, граѓаните и посетителите да овозможат таа да се реализира.

Со оглед на се пократкиот хоризонт за стратешко планирање, кој е резултат на глобалните и националните промени резултат од природни, човечки и технолошки фактори, Градот Скопје акционото планирање за имплементација на десетгодишната стратегија за култура ќе го прави низ три блокови на активности: 1) **Први чекори – основа за развој (2021-2023)**; 2) **Создаваме промени (2024-2027)**; и 3) **Нови хоризонти (2028-2030)**.

Во овој документ е даден фокус на Акцискиот план Први чекори – основа за развој (2021-2023), кој ги содржи Стратешките столбови, соодветните стратешки цели и мерки за секој столб и во исто време претставува збир на конкретни активности за имплементација на мерките. За секоја од мерките се одредени: временска рамка за имплементација; носители; проценет буџет и индикатор на успешност.

Во процесот на изработка на Акцискиот план, направена е приоритизација на мерките со користење на матрица за приоритизација од аспект на 6 тежински одредени критериуми:

- 1) Значење - Оценка за тоа колку поодделната мерка е значајна за реализација на Стратешката цел
- 2) Влијание - Оценка за тоа какво влијание има мерката за развој на културата
- 3) Ресурси - Оценка за тоа дали Градот Скопје има достапни ресурси за да ја реализира мерката
- 4) Поврзаност - Оценка за тоа колку е мерката поврзана со развојот на другите сектори (социјала, туризам, урбанистичко планирање, економија...)
- 5) Ризик - Оценка за тоа колкав е ризикот за реализација на мерката
- 6) Ангажман - Оценка за тоа колкав напор е потребен за реализација на мерката

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ – МААЛА НЕ Е ШАЛА

СЦ1: ЗАЕДНО УПРАВУВАМЕ СО КУЛТУРАТА

МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
1. Подобрување на институционалната рамка за менаџирање со културата	1. Креирање на платформа/мрежа на општините и градот 2. Воведување на стандарди за соработка во полето на културата (транспарентни инструменти за поддршка во секторот – јавни повици, отворени сесии за граѓаните и професионалците од полето на културата). 3. Работилници за раководење со јавни ресурси 4. Изработка на Документ за политики	2021 - 2023	Град Скопје	20.000	Број на мерки и успешност на нивна имплементација
2. Реформирање на системот на финансирање на културата	1. Изработка на Документ за политики 2. Серија од застапувачки активности: a. присуство на седници на совет, b. соработка со комисији за култура на Град Скопје, c. комуникација со правни експерти, d. лобирање, затворени средби со членови на парламент, министри, министерство за култура, e. организирање на јавни расправи, дебати, дискусии за важноста на темата, f. соработка со синдикатот за култура и други засегнати страни од културата g. соработка со меѓународни фондови и донатори	2021-2023	Тимот за стратегијата на Град Скопје, независни експерти, асоцијации за култура, претставници на институции од културата.	20.000	Типови на различни повици и воведени механизми и процедури за поддршка на оваа мерка (пр. број на долгорочни поддршки, евалуација на квалитет на програми како резултат на оваа поддршка)
3. Обезбедување на буџет за програмски активности за култура во висина од 5% до 7%	1. Изработка на Документ за политики 2. Серија од застапувачки активности: a. присуство на седници на совет,	2021 - 2023	Тимот за стратегијата на Град Скопје, независни експерти,	20.000	Промени/зголемување на процентот на буџет што се одделува на годишно ниво за култура.

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ – МААЛА НЕ Е ШАЛА

СЦ1: ЗАЕДНО УПРАВУВАМЕ СО КУЛТУРАТА

МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
од вкупниот буџет на град Скопје	b. соработка со комисији за култура на Град Скопје, кабинет на Градоначалник c. комуникација со правни експерти, d. организирање на јавни расправи, дебати, дискусии за важноста на темата, e. соработка со синдикатот за култура и други засегнати страни од културата		асоцијации за култура, претставници на институции од културата.		
4. Зајакнување на соработката во областа на културата на Градот Скопје со останатите засегнати страни	1) Формирање на тим од надворешни (3) и внатрешни (3) експерти кои ќе работат на развој и координација на програма за меѓуопштинска соработка 2) Серија од работилници со секоја општина поединечно. 3) Иницирање на заеднички, партнерски проекти со општините 4) Формирање на тим од надворешни(3) и внатрешни(3) експерти за соработка со Министерството за култура 5) Организирање на тркалезни маси, дебати, работилници помеѓу институционалниот и вонинституционалниот сектор	2021 - 2023	Град Скопје	40.000	Организаирани настани Број на институционални и вонинституционални учесници
5. Развој на човечките ресурси во секторите за култура во градот и општините, и нивните јавни установи од областа на културата	1. Работилници/обуки за градење на капацитети 2. Работилници за подобрување на професионалните капацитети за координација, истражување, следење и спроведување во градот, општините и установите	2022 - 2023	Град Скопје	50.000	Број на работилници Број на учесници на обуките од градот, општините и јавните установи

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ – МААЛА НЕ Е ШАЛА

СЦ1: ЗАЕДНО УПРАВУВАМЕ СО КУЛТУРАТА

МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
6. Формирање на Центар за истражување во полето на културата и уметноста	1. Физибилити студија за воспоставување на Центарот 2. Организирање на тркалезни маси и дебати во врска со воспоставувањето на центарот 3. Обезбедување на човечки ресурси 4. Обезбедување на технички ресурси 5. Градење на капацитети 6. Реализација на едукативна програма на тема култура и културни политики, 7. Организирање на јавни дебати, 8. Реализирање на истражувања и објавување на истражувањата 9. Застапувачки активности	2022-2023	Град Скопје	300.000	Функционален Центар за истражување во полето на културата и уметноста

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ – МААЛА НЕ Е ШАЛА					
СЦ2: КРЕАТИВЕН ЕКОСИСТЕМ					
МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
1. Реконструкција на инфраструктурата на институциите за култура	1) Реконструкција на Универзална Сала 2) Реконструкција на инфраструктура на останати институции	2021 - 2023	Град Скопје	2.000.000	Број на реконструирани институции од културата
2. Креирање на нови модели на работа и соработка.	1) Застапувачки активности (работилници, јавни дебати, лобирање), едукативни активности (за застапување/лобирање) 2) Креирање на институции во неколку општини	2021 - 2023	Град Скопје во соработка со независни експерти (локални и меѓународни), јавни институции, вонинституционален сектор, бизнис сектор и општините	200.000	Формирани најмалку три нови простори/институции кои ќе бидат формирани.
3. Искористување на постојните просторни капацитети и создавање на нови креативни простори	1) Мапирање на постоечките капацитети. 2) Објавување на локални и интернационални архитектонски конкурси за изградба или пренамена на веќе постоечки објект. 3) Мапирање на простори и капацитети за формирање на простори за резиденција 4) Развој на план за механизми за поддршка на резиденцијални програми според потребите во различни полиња (визуелни уметности, изведувачки уметности, литература	2021 - 2023	Град Скопје во соработка со независни експерти (локални и интернационални) (локални и меѓународни), јавни институции, вонинституционален сектор, бизнис сектор, министерство за култура и локална самоуправа	100.000	Број на расположиви постојни креативни простори Број на идентификувани нови креативни простори

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ – МААЛА НЕ Е ШАЛА

СЦ2: КРЕАТИВЕН ЕКОСИСТЕМ

МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
	музика, фотографија, истражувачки резиденции итн.) 5) Равој на финансиски механизми за реализација на мерката 6) Разработка на модели на искористување на постоечки капацитети на јавни градски и општински простори на културата од страна на вониституционалниот сектор				
4. Формирање на Продукциски сервис за поддршка	1) Креирање на децентрализирана единица- продукциски сервис 2) Опремување/обучување (техника и човечки ресурси) на посебен продукциски сектор во Град Скопје кој ќе биде во директна соработка и комуникација со јавните институции . Серија од едукативни работилници за стекнување на знаења	2021 - 2023	Град Скопје во соработка со независни експерти и јавни институции	100.000	Креирана функционална единица – продукциски сервис Број на организации и/или индивидуалци кои ќе бидат поддржани Ниво на задоволство на корисниците од услугите

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ – МААЛА НЕ Е ШАЛА					
СЦЗ: ЛОКАЛНО Е РАЗНОВИДНО					
МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
1) Поддршка на локална продукција и развој на културата во јавниот простор	1) Мапирање на локалната продукција и јавните простори 2) Организирање на работилници, дебати, тркалезни маси 3) Промоција на локалната продукција и културата во јавниот простор	2021-2023	Град Скопје, локалните општини, независни експерти, јавни локални институции, ККС	60.000	Број на поддржани локални културни центри Број на опфатени јавни простори
2) Поддршка на локални интерсекторски и интеркултурни проекти	1) Организирање на работилници, дебати, тркалезни маси 2) Грантови или финансиска поддршка за локални интерсекторски и интеркултурни проекти	2021-2023	Град Скопје, јавни институции, ККС	150.000	Број на поддржани локални интерсекторски проекти Број на поддржани локални интеркултурни проекти
3) Скопје 2014 – нова еко средина,	1) Организирање на работилници, јавни дебати и расправи, помеѓу експерти од областа (архитекти, уметници, културни работници) и правни тела во Град Скопје, Влада на РСМ и министерства. 2) Креирање на план и активности (проекти)	2021-2023	Град Скопје, , јавни институции, ККС, активисти, архитекти	200.000	Идентификувани проекти Број на трансформирани објекти од проектот Скопје 2014

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ –ГОЛЕМА КРЕАТИВНА УЧИЛНИЦА					
СЦ1: ПОВЕЌЕ ЗНАЕЊЕ – ПОГОЛЕМА КРЕАТИВНОСТ					
МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
1) Креирање на меѓусекторска соработка помеѓу образовните и културните институции во градот	1) Изработка на План за меѓусекторска соработка на образовните и културните институции во градот 2) Организирање на работилници со надворешни експерти во различни области кои ќе ги надополнат знаењата во одредени области во едукативните институции во градот. 3) Креирање и спроведување на едукативни тури за посета и разгледување на одредени програми и поставки во јавните институции (изложби, претстави, концерти).	2021-2023	Град Скопје, локалните образовни институции во градот во соработка со надворешни експерти.	100.000	Број на ангажираност на едукативни установи и културните установи во град Скопје.
2) Поддршка на креативноста во градинките и ОУ во градот	1) Обезбедување на опрема, алати и материјали за креативни работилници во градинките и ОУ 2) Организирање на конкурси за учениците во ОУ и градинките	2021-2023	Град Скопје во соработка со училиштата и градинките.	120.000	Број на соработки и број на вклученост на градинки и училишта.
3) Поддршка на студентската креативност	1) Организирање на тематски работилници, дебати, тркалезни маси	2021-2023	Град Скопје во соработка со уметничките академии и	150.000	Број на заеднички реализирани проекти

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ –ГОЛЕМА КРЕАТИВНА УЧИЛНИЦА

СЦ1: ПОВЕЌЕ ЗНАЕЊЕ – ПОГОЛЕМА КРЕАТИВНОСТ

МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
	2) Објава на повик за студентски проекти 3) Изработка на Програма за волонтери		институционален и вонинституционален сектор во културата.		
4) Поддршка на неформални образовни процеси во културата и уметноста	1) Изработка на програма поврзана со културната писменост и доброто живеење 2) Изработка на Прирачник за културна писменост 3) Организирање на отворени работилници за зголемување на знаењата за културата 4) Да се развие модел за волонтирање на граѓаните во големите градски културни настани	2021-2023	Град Скопје, локалните образовни институции во градот во соработка со културниот сектор и надворешни експерти	60.000	Број на поддржани неформални образовни процеси и вклучени граѓани во истите.

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ –ГОЛЕМА КРЕАТИВНА УЧИЛНИЦА					
СЦ2: НОВИ ПРЕДИЗВИЦИ – НОВИ КОМПЕТЕНЦИИ					
МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
1) Креирање на специфични програми за дообука во институционалниот и вон институционалниот културен сектор	1) Идентификување на потребите за дообука 2) Спроведување на серии едукативни работилници со надворешни експерти креирани според потребите на во институционалниот и вон институционалниот културен сектор 3) Обуки за дигитализација на културните содржини во институциите, и во граѓанскиот сектор	2021-2023	Град Скопје, локалните општини, јавни институции и вон институционален сектор	50.000	Број на обуки и број на учесници на обуките Број на дигитализирани содржини во институциите
2) Воспоставување на едукативни хабови	1) 2) Креирање на серија едукативни работилници со надворешни експерти според потребите на ККС	2021-2023	Град Скопје, локалните општини, јавни институции и поширокиот ККС	50.000	Број на формирани едукативни хабови
3) Градење на капацитети на ККС	1) Оценка на постојните капацитети на ККС 2) Организирање на мултисекторски едукативни работилници со надворешни експерти според потребите на ККС (култура, економија, туризам и сл.)	2021-2023	Град Скопје, локалните општини и јавни институции	100.000	Број на обуки и број на учесници на обуките

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: НИЕ СМЕ ОД СКОПЈЕ!					
СЦ1: ОДРЖЛИВОСТ НА КУЛТУРА НА ОТПОРНОСТ					
МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
1) Развивање на финансиски механизми за поддршка на ККС со повеќе годишен буџет	1) Застапувачки активности 2) Отворен повик за институционална поддршка	2021-2023	Граѓански организации во соработка со независни експерти и јавни институции	50.000	Број на развојни механизми и големина на опфатот со овие мерки(програми, продукции, соработки)
2) Креирање на механизми за соработка помеѓу бизнис секторот и независниот сектор	1) Истражување на бизнис секторот, негова вклученост во културата и начин на вклучвање 2) Застапувачки активности, креирање на средби со бизнис секторот, креирање на програма (биноми) 3) Креирање на механизми за поддршка	2021-2023	Граѓански организации и бизнис сектор	50.000	Број на развиени бином програми
3) Креирање на Простори за поддршка на културно и креативно претприемништво	1) Проценка на потребите за работни простори 2) Изработка на физибилити студии за изградба или реконструкција на простори 3) Изградба или реконструкција на простори за инкубатори, лаборатории за живеење, креативни центри, простори за создавање	2021-2023	Граѓански организации во соработка со независни експерти, јавни институции, креативен сектор, поединци, мали претпријатија...	200.000	Број на формирани инкубатори, лаборатории за живеење, креативни центри, простори за создавање.
4) Обезбедување на социјална сигурност на самостојни уметници и културни работници	1) Истражување (институтот за истражување) за бројот и активноста на самостојните уметници и вонинституционален сектор 2) Застапувачки активности (работилници за лобирање)	2021-2023	Граѓански организации во соработка со независни експерти и јавни институции	30.000	% на поддржани индивидуални уметници кои работат на територија на Град Скопје. Креиран регистар на самостојни уметници и културни работници кои работат на територија на град Скопје

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: НИЕ СМЕ ОД СКОПЈЕ!

СЦ1: ОДРЖЛИВОСТ НА КУЛТУРА НА ОТПОРНОСТ

МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
	3) Креирање механизми за поддршка				

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: НИЕ СМЕ ОД СКОПЈЕ					
СЦ2: ККС СО ПРЕТПРИЕМАЧКИ ДУХ					
МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
1) Овозможување пристап до финансиски ресурси за претприемништво во културата	1) Оценка на потребите 2) Организација на работилници и обуки за пристап до финансиски ресурси 3) Креирање на механизми за поддршка во процесот на аплицирање за финансиски средства	2021-2023	Град Скопје и организации кои се бават со менаџмент и претприемништво.	30.000	Број на грантови и иновативни реализирани проекти.
2) Поддршка на растот на ККС	1) Оценка на постојната состојба 2) Организација на дебати, работилници и обуки со надворешни експерти од областа на култура но и од други области важни за оваа мерка (економија, туризам и сл.)	2021-2023	Град Скопје и организации кои се бават со менаџмент и претприемништво.	30.000	Број на грантови и иновативни реализирани проекти.
3) Активирање и реализирање на маркетинг активности од страна на ККС	1) Оценка на постојната состојба 2) Поддршка за промоција на културни производи 3) Поддршка за брендирање на културни производи	2021-2023	Град Скопје и организации кои се бават со менаџмент и претприемништво.	50.000	Број на истражувања и обуки

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ НАДВОР – СКОПЈЕ ВНАТРЕ

СЦ1: СКОПЈЕ Е ЕВРОПСКА ПРЕСТОЛНИНА НА КУЛТУРАТА ЗА 2028

МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (ЕУР)	Индикатор
1) Обезбедување широка јавна и политичка поддршка за кандидатурата на Градот Скопје за ЕПК 2028	1) Средби со граѓани и други форми на информирање (делење промотивни материјали, медиумски објави, онлајн комуникација, анкетни прашалници...); 2) Средби со скопските општини, општини од Скопскиот регион и други градови од РСМ и договарање на конкретни поддршки и соработки во рамки на ЕПК; 3) Средби со културни оператори и договарање на конкретни соработки/проекти во рамки на ЕПК програмата; 4) Развој и имплементирање на програма за волонтери; 5) Средби со Министерството за култура и претставници на Владата заради обезбедување на национална поддршка за кандидатурата.	до третото тримесечје на 2022 за првата пријавна книга (и понатаму до третото тримесечје на 2023 за втората пријавна книга)	Град Скопје и тимот на СКОПЈЕ 2028 ЕПК	30.000	- број на средби со граѓани; - број на медиумски објави; - број на објави на онлајн каналите на иницијативата (веб, њузлетер, социјални медиуми) и квантитативни индикатори за онлајн присуството; - број на потпишани договори/меморандуми за соработка со општини; - број на договорени проекти, вклучени во пријавните книги; - број на волонтери; - потпишани декларации за поддршка од органи на националната власт (Министерство за култура и Влада на РСМ); - процент и висина на обезбедено финансирање од државни извори; - процент и висина на обезбедено финансирање и друга поддршка од спонзори; - евалуација на панелот во нивните извештаи по однос на аспектите кои се однесуваат на ова (вклученост на заедницата, соработка)
2) Јакнење на капацитетите за СКОПЈЕ ЕПК 2028	1) Следење и анализа на сите процеси на ЕПК кандидатури (пријавни книги) и избори (панел извештаи);	До подготовка и поднесување на првата пријавна книга, до	Град Скопје и тимот на СКОПЈЕ 2028 ЕПК	80.000	- број на собрани и анализирани пријавни книги и извештаи; - договори со консултанти; - број на средби и реализирани работни сесии со консултанти;

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ НАДВОР – СКОПЈЕ ВНАТРЕ

СЦ1: СКОПЈЕ Е ЕВРОПСКА ПРЕСТОЛНИНА НА КУЛТУРАТА ЗА 2028

МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (ЕУР)	Индикатор
	2) Идентификување и ангажирање на меѓународни консултанти и експерти; 3) Работа (средби, онлајн консултации и работилници) со меѓународни консултанти на подготовка пријавните книги, помош при одговарање на прашањата;	крајот на 2022, (и доколку Скопје влезе во предселекција, понатаму до крајот на 2023 (втората пријавна книга и конечен избор))			- квалитет на подготвени одговори на прашањата во пријавната книга.
3) Обезбедување на ресурси за Скопје ЕПК 2028	1) Ангажирање на луѓе и креирање на проширен тим; 2) Работилници за стратешко планирање на идниот нов/проширен тим; 3) Формирање и работа на сите тела на иницијативата; 4) Континуирано обезбедување просторни услови за работа на тимот;	2021-2022(23)	Град Скопје и тимот на СКОПЈЕ 2028 ЕПК	115.000	- број на членови на бид тимот; - органиграм на СКОПЈЕ 2028; - стратешки план и годишни акциски планови на иницијативата; - поднесени извештаи за работата на иницијативата; - канцеларија на СКОПЈЕ 2028;
4) Јакнење на меѓународниот културен профил на градот Скопје	1) Меѓународни посети на тимот на Скопје 2028 и претставници на градот Скопје на други градови кандидати и носители на титулата ЕПК; 2) Планирање на заеднички програми во соработка со други градови носители на титулата ЕПК (посебно со градови, национални кандидати од Франција и Чешка за 2028, како и избрани градови за 2025, 2026 и 2027); 3) Договарање на гостувања и други соработки со странски претставници во земјава;	до третото тримесечје на 2022 за првата пријавна книга (и понатаму до третото тримесечје на 2023 за втората пријавна книга)	Град Скопје и тимот на СКОПЈЕ 2028 ЕПК	80.000	- број на реализирани посети; - број на потпишани писма за соработка со други ЕПК градови и кандидати; - број и квалитет на договорените соработки/проекти во пријавните книги на СКОПЈЕ 2028; - број на членства во меѓународни мрежи;

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ НАДВОР – СКОПЈЕ ВНАТРЕ

СЦ1: СКОПЈЕ Е ЕВРОПСКА ПРЕСТОЛНИНА НА КУЛТУРАТА ЗА 2028

МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (ЕУР)	Индикатор
	4) Договарање на копродукции и други конкретни проекти со странски културни оператори; 5) Кандидирање на градот во нови мрежи, и членување (котизации, учество во активности на мрежите);				
5) Развој на квалитетна ЕПК кандидатура	1) Собирање и анализа на разни податоци поврзани со прашањата во пријавните книги; 2) Организација и реализација на средби, фокус групи, работилници со локални експерти од културата и други конвергентни сектори релевантни за ЕПК наративот; 3) Планирање, развој на концептот и пишување на пријавните книги; 4) Подготовка - превод (на англиски) и графичко обликување на пријавните книги; 5) Подготовка (избор на луѓе, наратив, вежбање), на тим за презентација пред панелот, или нивна можна посета на градот - ова засега не е извесно дали ќе се случи, кога (предселекција, финална селекција или при двете), и во кој формат (посета, онлајн или само пријавните книги)); 6) Средби со локални оператори, развој на проекти и избор на проекти кои би биле вклучени во програмата на СКОПЈЕ 2028 во пријавните книги; 7) Организација и реализација (самостојно или во соработка) на	2021-2022(23)	Град Скопје и тимот на СКОПЈЕ 2028 ЕПК	145.000	- број на спроведени анкети; - квалитет на собрани податоци; - број на спроведени консултации, фокус групи, работилници и сл.; - подготвени и поднесени пријавни книги и нивниот квалитет; - број и квалитет на спроведените активности - културни настани; - евалуација на панелот во нивните извештаи;

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ НАДВОР – СКОПЈЕ ВНАТРЕ

СЦ1: СКОПЈЕ Е ЕВРОПСКА ПРЕСТОЛНИНА НА КУЛТУРАТА ЗА 2028

МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (ЕУР)	Индикатор
	мали културни настани во процесот на кандидатура заради видливост на процесот, профилирање и демонстрација на способностите; 8) Документација;				

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ НАДВОР – СКОПЈЕ ВНАТРЕ					
СЦ2: СКОПЈЕ И СТРАНКИ ПАРТНЕРСТВА ВО КУЛТУРАТА					
МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
1) Промовирање на Скопје за сигурен партнер	1) Креирање на проекти во соработка со други градски општини 2) Креирање на проекти помеѓу институциите во градот и меѓународни културни институции 3) Средби со збратимени градови 4) Средби со градови на културата	2021-2023	Град Скопје	50.000	Број на реализирани средби и соработки
2) Зајакнување на соработката со странски културни институти	1) Средби и креирање на програми со Францускиот институт, Гете институтот, Американската културна точка и др. меѓународни институции каде постојат програми за поддршка на културата	2021-2023	Град Скопје	30.000	Број на реализирани средби и соработки
3) Овозможување на меѓународна мобилност	1) Креирање на целогодишен програм кој ќе ја поддржува мобилноста 2) Средби и соработка со фондови наменети на поддршка на културата	2021-2023	Град Скопје	30.000	Број на реализирани средби и соработки
4) Членување во меѓународни културни мрежи	1) Поддршка на институциите и организациите во нивно учество во меѓународни мрежи	2021-2023	Град Скопје	30.000	Број на членства во меѓународни културн мрежи
5) Поддршка на билатерални и меѓународни копродукции	1) Креирање на меѓународни копродукции	2021-2023	Град Скопје	50.000	Број на копродукции

АКЦИСКИ ПЛАН Први чекори – основа за развој (2021-2023): СТРАТЕШКИ СТОЛБ: СКОПЈЕ НАДВОР – СКОПЈЕ ВНАТРЕ

СЦ2: СКОПЈЕ И СТРАНСКИ ПАРТНЕРСТВА ВО КУЛТУРАТА

МЕРКИ	АКТИВНОСТИ	Временска рамка	Носители:	Буџет (EUR)	Индикатор
6) Развој на програма на уметнички резиденции на градот Скопје	1) Средби со меѓународни мрежи на резиденции 2) Средби со институции и организации кои имаат резиденцијални програми 3) Креирање на план за развој на резиденцијални програми во Скопје 4) Креирање на повик за поддршка на резиденцијални програми (студија, галериски престој, престој на истражување – куратори, критичари... итн.) 5) Учество во проекти за развој на резиденцијални програми	2021-2023	Град Скопје	30.000	Број на средби и резиденцијални програми Креиран план и механизми
7) Финансиска поддршка за меѓународна соработка	1) Креирање на финансиски план за развој на механизам за поддршка на проектите 2) Креирање на механизам	2021-2023	Град Скопје	30.000	Креиран план и механизам

7 УПРАВУВАЊЕ СО СТРАТЕГИЈАТА

Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година и соодветните годишни планови за спроведување на програмите и проектите претставуваат документи кои треба да се користат при секојдневната работа во Градот Скопје од страна на Секторот за јавни дејности/Одделението за култура или други носители на имплементацијата на мерките и активностите.

За имплементација на оваа Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година е одговорен Секторот за јавни дејности на Град Скопје преку Одделението за култура, Градоначалникот на Град Скопје, Советот на Град Скопје, како и соодветните останати сектори и нивните одделенија.

Одделението за култура на Град Скопје ќе го координира и следи извршувањето на планираните мерки и активности во Акциониот план и ќе биде одговорно за:

- Детално формулирање на програмите, проектите и активностите од акциониот план
- Да ги припрема и следи активностите од Акциониот план за секоја година одделно
- Следење на имплементацијата на Годишните планови за култура
- Одредува тим за имплементација на Акциониот план
- Координира активности за имплементација на проектите
- Ги идентификува проектите (активностите) и ги проследува за натамошна селекција и одобрување
- Ја координира имплементација на проектите и активностите
- Врши мониторинг (следење и контрола) на акциониот план,
- Дава контролни мерки за секој проект одделно при имплементацијата
- Подготвува годишен и квартален план на активности до советот на Град Скопје, Градоначалникот и останатите засегнати страни.

Одделението за култура на Град Скопје ќе биде одговорно за следење на имплементацијата на Акцискиот план на Стратегијата, како и за спроведување на евалуација на Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година.

Добра стратегија подразбира висок степен на флексибилност, што подразбира вклучување на измени на законската регулатива, промена на стратешките цели во согласност со нови барања и потреби од страна на засегнатите страни, како и поради воведување на нови технологии и справување со кризи.

Ова е значајно и за имплементацијата на Стратегијата со цел таа реално да биде во функција на поддршка на развојот на културата во Град Скопје.

Со оглед дека Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година е десетгодишна стратегија, потребно е да се направи ревидирање на истата. Ревидирањето треба да го следи интервалот на реализација на Акцискиот план. Првото ревидирање на Стратегијата би било 2024 година. Стратегијата може да се ревидира и порано, согласно реалните потреби за развој на културата на Град Скопје.

7.1 Финансирање на Акцискиот план

Остварувањето на Културната визија не може да се случи без финансиски инвестиции. Во првите три години Акцискиот план е именуван Први чекори – основа за развој (2021-2023). Ова е клучен период за инвестирање каде што Градоначалникот и Советот на Град Скопје, општините во Град Скопје, и останатите клучни засегнати страни треба да работат заедно за да ги поткрепат и консолидираат инвестициите и ресурсите преку креирање на синергија со што би се овозможило Стратегијата да има значајно влијание во развојот на културата во Град Скопје. Ова е значајно со цел да се воспостави одржлив пораст на финансирањето од клучните засегнати страни за финансирање на секторот култура во следните десет години, преку раст на довербата во секторот и зголемувањето на резултатите од реализираните активности.

Идентификувањето како да се застапуваат и диверзифицираат инвестициите во локалниот културен пејзаж на Град Скопје ќе биде клучно и ќе претставува огромен предизвик.

Акцискиот план ќе се финансира со средства од од: Буџетот на Град Скопје, и тоа преку Основниот буџет, Буџетот за самофинансирачки активности, Буџетот за донации и Буџетот за кредити, како и од Буџетот на Република Северна Македонија преку Буџетот на Град Скопје и тоа преку наменска блок-дотација во која се вклучени платите, тековните трошоци и програмите за јавните установи кај кои Градот Скопје се јавува како основач.

Анализата на финансирањето на годишните програми за култура недвосмислено покажа дека треба да се зголеми апсолутниот износ на средства за културата, пред се во програмскиот дел, како од Основниот буџет, така и од Буџетот на донации.

Треба исто така да се има во предвид дека Стратегијата не е направена изолирано, него е меѓусебно поврзана со многу други стратегии и приоритети на локално, регионално, национално и меѓународно ниво.

Покрај средствата кои ќе бидат обезбедени преку Буџетот на Град Скопје, Акцискиот план може да се финансира преку буџетите на линиските министерства, буџетите на општините во Градот Скопје, средства од бизнис заедницата и дополнителна финансиска помош и поддршка обезбедени преку финансирање проектни активности од страна на други национални и/или меѓународни институции и организации.

Дополнителни финансиски средства за финансирање на активностите и проектите кои ќе произлезат од овој акциски план ќе се бараат од следниве извори:

Табела 7-1: Можни други извори за финансирање на Акцискиот план

Финансиска програма	Институција
Различни програми и проекти	Влада на РМ
Финансирање проекти од областа на културата	министерства при Владата на РМ; донатори и меѓународни финансиски институции
Инфраструктура	Министерство за транспорт и врски; Министерство за животна средина; Министерство за економија; донатори и финансиски институции во РМ
Фондови на ЕУ	Европска комисија и Централното одделение за финансирање и договори (CFCD - Central Finance and Contracting Department)
Програми и проекти поврзани со културата	национални агенции
Различни типови проекти	донаторите во РМ
Кредитни линии за Градот и општините	на пр. Проектот за подобрување на општинските услуги (Светска банка)
ЈПП	бизнис секторот

7.2 Следење и евалуација

Следење

Постојаното следење на извршувањето на задачите и активностите претставува начин вработените кои го спроведуваат планот, но и Градоначалникот и Советот на Град Скопје да имаат постојан увид во напредокот на спроведувањето на планот и остварувањето на целите. Исто така, следењето е важно затоа што преку него може навремено да се реагира доколку се јават помали проблеми при спроведувањето кои можат да се решат или пак покрупни проблеми кои ќе предизвикаат измена или прилагодување на стратешкиот план и акциските планови.

Следењето е фокусирано на степенот на спроведувањето на планираните активности без притоа да се оценува ефективностa на Стратегијата.

Системот за следење за реализација на планираните активности на Стратегијата со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година треба да ги има следниве елементи:

- Стратешките столбови
- Стратешките цели
- Акциските планови со идентификација на лицето, одделението, секторот одговорен за спроведување на активноста
- Показателите за успешност
- Простор за белешки и образложенија за активностите кои биле преземени досега
- Информација за степенот на извршување (навремено, ненавремено, потполно и др.)

Исто така Системот за следење треба да има јасни интервали за известување (месечни, квартални, полугодишни или годишни во зависност од сложеноста на акцискиот план и предвидените активности) и показатели за успешност треба постојано да се следат преку прибирање на податоци и нивна обработка според однапред одредени критериуми за да не дојде до погрешно пресметување и толкување на податоците.

Евалуација

За разлика од следењето, евалуацијата е планиран проект со добро утврдена Методологија чија цел е критички да се испитаат и оценат сите аспекти на Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година. Евалуацијата се спроведува со цел да се утврди: дали биле постигнати планираните цели на политиката на ефикасен начин; дали и до кој степен се јавиле несакани ефекти. Очекуваниот резултат од евалуацијата е добивање на информации за тоа дали се потребни измени на Стратегијата или пак дали е потребно изработка на нова Стратегија.

Предвидени се две евалуации на Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година и тоа една тековна/процесна евалуација во текот на имплементацијата на (2026 година) и ex-post евалуација (2031 година), веднаш по истекот на периодот на кој се однесува Стратегијата.

За имплементација на оваа Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година е одговорен Секторот за јавни дејности на Град Скопје, Одделението

за култура на Град Скопје, Градоначалникот на Град Скопје, Советот на Град Скопје, како и соодветните сектори и нивните одделенија. Одделението за култура на Град Скопје ќе го координира и следи извршувањето на планираните мерки и активности во тригодишниот Акционен план и ќе биде одговорно за:

- Детално формулирање на програмите, проектите и активностите од акциониот план
- Да ги припрема и следи активностите од Акциониот план за секоја година одделно
- Следење на имплементацијата на Годишните планови за култура
- Одредува тим за имплементација на Акциониот план
- Координира активности за имплементација на проектите
- Ги идентификува проектите (активностите) и ги проследува за натамошна селекција и одобрување
- Ја координира имплементација на проектите и активностите
- Врши мониторинг (следење и контрола) на акциониот план,
- Дава контролни мерки за секој проект одделно при имплементацијата
- Подготвува годишен и квартален план на активности до советот на Град Скопје, Градоначалникот и останатите засегнати страни.

7.3 Управување со ризици

Град Скопје како посебна единица на локалната самоуправа ја развива културата на управување со ризици од аспект на носење квалитетни одлуки, и тоа најмногу во следните области: а) Стратешко планирање; и б) Буџетирање. За таа цел Град Скопје има донесено Стратегија за управување со ризици за периодот 2019-2021 година⁴⁹. и соодветен Регистар на ризици на Град Скопје.

Во ПРИЛОГ 7 - Регистар на Ризици се дадени матриците кои се дел од Стратегија за управување со ризици на град Скопје за периодот 2019-2021 година и се користат во Регистарот на ризици, како и соодветните табели за Евалуација и третман на ризиците.

Управувањето со ризици на Град Скопје започнува од процесот на стратешкото планирање на Градот каде се поставени приоритетите за период од најмалку 3 години, како и мисијата и визијата која се сака да се оствари.

Иако во фокусот на процесот е општиот стратешки план на Градот Скопје, Стратегијата со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година идентификува одреден број на ризици кои се дел од Акциониот план.

Во актуелниот Регистар на ризици, културата е спомената заедно со другите сектори во Процесот 2.3 Планирање, реализација и следење на проекти од интерес на Град Скопје во поддршка на економски, културен, спортски развој, развојот на образованието, здравствена и социјалната заштита и поддршка на здруженија и фондации.

Пандемиската криза на COVID 19 силно го погоди секторот култура, не само од аспект на реализација на планираните активности, туку и од аспект на социјалниот и економскиот статус на најголемиот дел од засегнатите страни вклучени во културата. Крајот на истата е сеуште неизвесен во глобални рамки.

Градот Скопје од своја страна уште во април 2020 година презеде низа на мерки со кои што се обиде да им излезе во пресрет на барањата на независната културна сцена⁵⁰, за поддршка во овозможување на социјална сигурност и можност за културно творештво на уметниците без постојана егзистенција, а кои со вонредната состојба ги изгубија сите свои ангажмани.

Проектот „Култура во време на Корона“ предвиде пренамена на буџетските средства, одложување на неприоритетните капитални инвестиции во културата, загарантиран минимален хонорар за сите ангажирани уметници за време на кризата, како и адаптирање на културните програми на сите градски институции на новите услови на работа.

Со овие активности Скопје како кандидат за европски град на културата 2028 сака да покаже дека се грижи за домашната сцена и особено за локалните невработени уметници во овој критичен период за нивниот опстанок. За таа цел беше задржан истиот буџет за култура, но средствата беа насочени кон луѓето и програмите, наместо кон капиталните инвестиции.

⁴⁹ <https://skopje.gov.mk/media/1295/стратегија-за-управување-со-ризици-на-град-скопје.pdf>

⁵⁰ Врз основа на барањата на иницијативата „Културата е насловна страна на секое општество“ кои беа поддржани од ЈАДРО - асоцијација на независната културна сцена и Синдикатот на Културата (СКРМ) до Градот, за заштита на социјалната состојба на уметниците од независната културна сцена, а беа изработени од Младинскиот Културен Центар како институција со најголема поврзаност со независната култура.

Предвидено е кретење на буџетите за оние меѓународни настани кои што нема да може да се одржат заради пандемијата и нивно пренасочување во проекти на домашни уметници и здруженија.

Исто така со програмата „Култура во време на Корона“, дел од проектите поддржани со Јавниот повик за 2020 беа авансно исплаќани, соодветно на потребите за уметниците од независната културна сцена да добијат помош за надминување на „првиот финансиски удар“.

Голем дел од Програмите на градските културни институции беа пренасочени онлајн. Доајените во културата над 70 години добиваа логистичка и психолошка поддршка од волонтери на Град Скопје.

Како дел од мерките за креирање на пост-кризна стратегија за култура која што ќе значи редефинирање на програмите, изработка на нов план на активности, здружено споделување на ресурсите на градските културни установи, како и изнаоѓање на нови простори кои ќе нудат можности за следење на зголемениот број на културни содржини по завршувањето на вонредната состојба.

Во Табела 7-2 дадена е Листа на ризици со вредност за ризиците, идентификувана во процесот на изработка на Стратегијата. Вредностите се средна вредност од оценката на ризиците од страна на учесниците во изработка на Стратегијата.

Табела 7-2: Листа на Ризици и нивни вредности

Тип на Ризик	Ризик Бр	РИЗИК	Веројатност (1-3)	Влијание (1-3)	РИЗИК Веројатност x Влијание
Политички	P1	Културните прашања не се соодветно приоритетни во процесот на планирање на Буџетот на Град Скопје	2,00	3,00	6,00
	P2	Важни политички промени и отстапувања од почетната стратегија	2,00	3,00	6,00
	P3	Политички противречности на засегнатите страни и интересните групи со приоритети дадени во документот	2,00	3,00	6,00
Негативно влијание	P4	Негативно влијание врз специфични групи на општество и целни групи за време на имплементацијата на целите и задачите наведени во документот	2,00	2,00	4,00
Институционални /Организациски	P5	Премногу засегнати страни вклучени во процесот на имплементација на стратегијата	2,00	2,00	4,00
	P6	Неефикасност на институциите вклучени во имплементацијата на стратегијата; недостатокот на модерни модели на управување и сложеност на бирократските механизми	3,00	2,00	6,00
	P7	Недостаток на човечки ресурси и/или квалификација во институциите и организациите вклучени во имплементацијата на Стратегијата	3,00	2,00	6,00
	P8	Недостаток/неисправност на опремата и логистичките капацитети во институциите и организациите вклучени во имплементацијата на Стратегијата	3,00	2,00	6,00

Оперативни	P9	Големи трошоци за активностите неопходни за имплементација на задачите идентификувани со Стратегијата	2,00	2,00	4,00
	P10	Комплексност на законските процедури за имплементација на активностите	2,00	2,00	4,00
	P11	Пандемија на COVID 19	3,00	2,00	6,00
Економски	P12	Економски флукуации и буџетски дефицит	3,00	3,00	9,00

Извештајот (A/HRC/46/34)⁵¹ за COVID-19, култура и културните права на Специјалната известувачка на Обединетите нации во областа на културните права, професорката Карима Бенун, на 46 -та сесија на Советот за човекови права на Обединетите нации, предупреди дека доколку не се применат итни мерки, COVID-19 може да доведе до глобална „културна катастрофа“ со тешки, долготрајни последици за човековите права, притоа истакнувајќи дека секторите за култура се меѓу оние што се најтешко погодени од пандемиската криза.

Подолу се дадени препораките за акција како дел од Извештајот, а кои се релевантни и за идентификуваните ризици во Градот Скопје:

1. За да се гарантираат културните права и правото на наука за секого, без дискриминација, за време и по пандемијата, државите и другите релевантни актери треба:

(а) да спроведат целосен попис на штетата на културата и културните права нанесени од пандемијата, со учество на Владата и граѓанското општество, за да се формулираат ефективни одговори;

(б) да го зголемат финансирањето за културата и да избегнат буџетски кратења во секторот за култура;

(в) да обезбедат дека финансирањето на културата и уметноста е интегрирано во сите пакети за помош и стимулации за COVID-19, и конкретно дека сите пакети за закрепнување издвојуваат најмалку 2 до 7 проценти од вкупниот фонд за да обезбедат помош на уметници, културни работници и културни институции ;

(г) да ги вклучат сите уметници и практичари на културата во владините шеми за отсуство од работа или невработеност и да осигураат дека таквите програми ги земаат предвид потребите на оние кои работат со скратено работно време, како хонорарци или се самовработени;

(д) да ја препознаат вредноста на јавното здравје и социјалниот придонес на културните сектори во одговорот на пандемијата и да ги истакнат овие корисни аспекти како алатка за застапување за градење поддршка за овие сектори;

(ф) да ги поддржат и промовираат културните иницијативи како составен дел од пандемските и пост-пандемските одговори;

⁵¹ <https://undocs.org/en/A/HRC/46/34>

(е) да ги зајакнат структурите и механизмите за соработка помеѓу културните и здравствените сектори и власти, како што се воведување програми кофинансирани од буџетите за уметност и здравство;

(ж) да се обврзат за повторно отворање и поддршка на уметнички и културни простори и институции и промовирање на нивното обновување што е можно поскоро, предмет на насоки за јавно здравје;

(з) обавезно да ги консултираат и да обезбедат учество на разновидност на уметници, практичари на културата, бранители на културните права, претставници на културните институции и релевантните сектори за јавноста во идентификувањето на потребите во секторите за култура и во развојот и евалуацијата на СОВИД -19 мерки за олеснување;

(с) целосно да ги спроведат препораките содржани во публикацијата УНЕСКО Култура во криза: Водич за политика за еластичен креативен сектор, вклучително и во однос на директната поддршка за уметниците и професионалците во културата и одржување на обврските за родова еднаквост во сите сектори на културата;

(и) да обезбедат разновидност на културни изрази, вклучително и преку целосна имплементација на Конвенцијата за заштита и унапредување на разновидноста на културните изрази и соодветните оперативни насоки за имплементација на Конвенцијата во дигиталната средина;

(ј) да ги имплементираат упатствата на ASPIRE за одговор и закрепнување од СОВИД-19 ослободени од насилство и дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет;

(к) да го проценат влијанието на сите мерки за пандемија врз жените, лицата со попреченост, припадниците на малцинствата, домородните народи и другите маргинализирани групи, вклучително и оние кои работат во културните сектори, за да се осигура дека тие имаат еднаква корист;

(л) да се осигура дека уметничката слобода и научната слобода се почитуваат, штитат и лнастроени кон владините одговори на пандемијата и постпандемиската ситуација;

(м) да ги ослободат сите уметници и бранители на правата на културата притворени како резултат на нивната креативна работа, за да го намалите ризикот од заразување со СОВИД-19;

(н) да обезбедат почитување на човековите права во сајбер -просторот и преземање ефективни чекори, национално и меѓународно, за решавање на дигиталната поделба;

(њ) ефективно да се борат против негирање на науката и на СОВИД-19, вклучително и преку обезбедување наука и јавно-здравствена едукација за сите во согласност со релевантните меѓународни стандарди;

(о) да го деполитизираат научниот одговор на пандемијата, фокусирајќи се на креирање политики базирани на факти и докази, за да се гарантира правото на наука;

(п) да се придружат на Повикот за солидарност за акција и Пристап до ресурсите за СОВИД-19 технологии, кои се насочени кон олеснување на споделувањето знаење и интелектуална сопственост за одговорите на пандемијата;

(p) да ги истражат сите закани и насилство врз службениците во јавното здравство и здравствените работници и изведување на сторителите пред лицето на правдата во согласност со меѓународните стандарди.

Градот Скопје од една страна треба да ги имплементира оние препораки кои се во негова надлежност, и од друга страна заедно со институциите од културата и граѓанскиот сектор да ги застапуваат интересите на секторот култура пред централните власти за имплементација на препораките.

Одделението за култура и останатите засегнати страни во културата во Градот Скопје, треба активно да се вклучат при изработката на Стратегија за управување со ризици за периодот 2022-2024 година, како и на соодветните Регистри на ризици.

8 ПРИЛОЗИ

ПРИЛОГ 1 – Референци

1. Закон за локална самоуправа, Сл. Весник на Р.М. бр.5/02
2. Законот за територијална организација на локалната самоуправа во РМ, Сл. Весник на Р.М. бр. 55/04
3. Закон за градот Скопје, Сл. Весник на Р.М. бр. 55/04
4. Статутот на град Скопје
5. Одлуката за внатрешна организација на Град Скопје, 2020
6. Правилникот за систематизација на работните места во Град Скопје, 2020
7. Буџет на Град Скопје 2018, 2019, 2020 и 2021
8. Извештаи за извршување на Буџетот 2018, 2019 и 2020
9. Стратегија со акционен план за развој на културата на Град Скопје за периодот 2012 – 2015 година
10. Стратегијата за развој на туризмот на град Скопје 2020-2023,
11. Локалниот еколошки акционен план ЛЕАП 3 (2020-2026)
12. Стратешки план на Градот Скопје за периодот 2020-2022 година
13. Стратегијата за развој на туризмот на град Скопје за периодот 2020-2023 година
14. Акционен план за справување со еколошките предизвици (GCAP - Green City Action Plan)
15. Стратегија за климатски промени - Отпорно Скопје
16. Стратегија за локален економски развој (ЛЕР) на Град Скопје со акционен план за периодот 2018-2021 година
17. Стратегијата за мали и средни претпријатија и претприемништвото на Град Скопје со Акционен план за период 2018 – 2021
18. Стратегија за меѓуетничка интеграција во образованието и граѓанска вклученост на Град Скопје за периодот 2019-2024 година
19. Стратегија за управување со ризици на град Скопје 2019-2021
20. Национална стратегија за развојот на културата во Република Македонија во периодот 2018-2022 година

ЛИНКОВИ

<https://skopje.gov.mk/mk/budzet/budzet/>

<https://skopje.gov.mk/mk/budzet/izvestai/>

<https://skopje.gov.mk/media/6425/strategija-za-turizam-na-grad-skopje-2020-2023.pdf>

<https://skopje.gov.mk/media/6058/leap-2020-2026.pdf>

<https://skopje.gov.mk/mk/skopje/kulturni-ustanovi/>

<http://www.matchup-project.eu>

<https://rockproject.eu/>

<https://skopje.gov.mk/media/4910/strateski-plan-na-grad-skopje-2020-2022.pdf>

<https://skopje.gov.mk/media/6425/strategija-za-turizam-na-grad-skopje-2020-2023.pdf>

<https://ebrdgreencities.com/assets/Uploads/PDF/d5672565ac/Skopje-Final-GCAP-mk.pdf>,

<https://ebrdgreencities.com/assets/Uploads/PDF/eed13bf42e/Skopje-GCAP-final-eng.pdf>

<https://skopje.gov.mk/media/1300/otporno-skopje-starteqija-mkd.pdf>

<https://klimatskipromeni.mk/article/713#/index/main>

Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година

<https://skopje.gov.mk/media/4911/strategija-za-lokalen-ekonomski-razvoj-na-grad-skopje-so-akcionen-plan-period-2018-2021.pdf>

<https://skopje.gov.mk/media/4912/strategija-za-razvoj-na-msp-akcionen-plan-2018-2021.pdf>

<https://skopje.gov.mk/media/4493/strategija-za-mežuetничка-integracija-vo-obrazovaniето-i-graѓанска-vkluchenost-na-grad-skopje.pdf>

<https://skopje.gov.mk/media/1295/strategija-za-upravuvanje-so-riziци-na-grad-skopje.pdf>

<https://gisportal.skopje.gov.mk/gup/>

<https://gisportal.skopje.gov.mk/GisZaGraѓani/>

https://drive.google.com/file/d/1qfzA76RBOTS1_A00fNn62n352E3nr8kB/view

ПРИЛОГ 2 - Вредносни параметри, посебности, развојни придобивки и претпоставки на културните вредности на Град Скопје во функција на туризмот

Вредносни параметри	Посебност	Развојни придобивки/претпоставки
УРБАНИЗАМ И АРХИТЕКТУРА		
Интеграција на постојната архитектура во пејзажот „Македонско Село“ –Водно	Единствен пример на презентација на народна архитектура во форма на дисперзиран хотелски комплекс	Новоизграден комплекс на традиционални куќи од РСМ од периодот на 19 и 20 век кој се соединува со шумската вегетација и планинскиот релјеф, и функционира како дисперзиран комплекс на хотелско сместување и ресторанска понуда. Комплексот денес не работи.
Староградски комплекси Стара скопска чаршија Градски центар и централно подрачје: Плоштад, улица Македонија, Дебар маало	Старата скопска чаршија во себе носи елементи на урбана структура на централното градско подрачје околу кое се развивал градот во периодот од неколку века во османлискиот период (XV-XIX век). Со ваквата комплексна структура оваа чаршија била споредувана со чаршиите во Цариград, Сараево и Халеп. За секој современ град, центарот претставува слика за простор кој добива посебен третман во неговото планирање и содржи вредности и пораки кои градот како целина ги презентира.	Мултифункционален простор во однос на туризмот: исхрана во автентични ресторани со мени со локални специјалитети, дуќани со асортиман од традиционалните занаети, забава со традиционална музика, културно наследство кое има прилагодена функција кон туристите и посетителите. Сериозни интервенции во стариот дел на чаршијата и градскиот плоштад со објекти кои не го следат стилот и силуетата на постарите градби, појава на несоодветни доградби и интервенции во просторот, додека кај старата чаршија обновата на дуќаните не ги следи старите обрасци и целосно се менува изгледот и силуетата на улиците. Во прашалникот за СПР Старата скопска чаршија е оценета како Атрактор во туризмот на регионот и доби највисоки оценки по однос на неколку параметри: посетеност, привлечност и пристапност.
Комплекси во рурални средини Љубанци	Како и кај други изразити урбани средини и во подрачјето на Град Скопје нема позабележителни, комплекси на стара архитектура во руралните средини. Единствено во с. Љубанци има позначителна групација на куќи со традиционална архитектура.	Комплекс со сочувана рурална архитектура во кој може да се анализира развојот на македонската куќа, погодна за развој на руралниот туризам.
КУЛТУРНИ АТРАКЦИИ		
Сакрална архитектура Црква Св. Спас Св. Пантелејмон – Нерези Цркви и манастири во Матка (Св. Андреја, Св. Богородица, Св. Никола Шишевски) Соборен Храм Св. Климент Охридски Султан Муратова џамија Исхак бегова џамија Гази Иса бегова џамија Мустафа пашина џамија Јахја пашина џамија Хусеин шах пашина џамија Сарај	Спомениците на сакралната архитектура во Скопје претставуваат доминантна категорија на културното наследство во однос на вредностите што ги содржат, а со оглед на добрата состојба во која се зачувани. Црквите и манастирите се дел од европските уметнички вредности (Нерези), а некои од нив презентираат ктиторства на најзначајните фамилии од крајот на византискиот период. Џамите од XV-XVI век се дарови од највисоките слоеви на Османлиската империја (султани, паши, бегови) со што се потврдува важноста на градот во доцниот среден век како едно од најважните стратешки точки на Балканот.	Овој комплекс на културно наследство е добро зачуван и солидно презентираан, но недостасува подобро организирана посета и дисперзија на туристите во поголемиот дел од нив, затоа што сега цел на посета се само некои атракции. Според прашалникот за СПР како атрактори најдобро оценети се: Мустафа пашината џамија по сите елементи (посетеност, привлечност, пристапност, можност за подобрување), додека Султан Муратовата џамија доби највисоки оценки за можност за подобрување исто како и црквата Св. Спас. Како најдобро оценети фактори во оваа групација е Јахја пашината џамија и тоа по сите елементи (потенцијал за привлекување на туристи, реткост, монументалноста и естетските вредности.
ПРОФАНА И ДРУГА АРХИТЕКТУРА		
Споменици	Спомениците од профаната	Состојбата со заштитата на овие објекти е на

Вредносни параметри	Посебност	Развојни придобивки/претпоставки
• Камен Мост • Аквадукт • Даут пашин амам • Сули ан • Куршумли ан • Капан ан • Безистен • Чифте амам • Саат кула • Феудална кула • Милениумски крст • Спомен обележје на Мајка Тереза • Саркофаг на Гоце Делчев • Споменик на паднатите борци • Архитектонски градби кои му припаѓаат на брутализмот (Студентски • дом „Гоце Делчев“, зградата-седиште на АД Пошта на РС Македонија, старата зграда на Државниот архив)	архитектура претставуваат доминантен елемент на културното наследство во Скопје, што е реткост во пошироки балкански рамки. Тоа се градбите што доминираат во функционалната структура на чаршијата, а некои од нив станале заштитен симбол на градот (Камениот мост). Градбите и елементите од меморијалната архитектура се поврзуваат со некои од најзначајните личности на нашето време (Мајка Тереза, Гоце Делчев).	задоволително ниво, но нивната вклученост во општиот корпус на културно наследство во туризмот треба да се подобри. Некои од нив воопшто не се приспособени за туристички посети. Според прашалникот за СПР како најдобро оценети атрактори од оваа група се: Камениот мост и тоа по сите елементи (посетеност, привлечност, пристапност, можност за подобрување), додека Даут пашиниот амам, Куршумли ан и Капан ан, најдобро се оценети за три категории, додека посетеноста кај нив се смета дека не е на највисоко ниво. Од меморијалните споменици Спомен куќата на Мајка Тереза е оценета со највисоки оценки по сите елементи. Од оваа група како фактори се рангираат и се најдобро оценети во неколку елементи: Аквадуктот, Саат кулата, безистенот, Сули ан и Чифте амамот (потенцијал за привлекување на туристи, реткост, монументалноста и естетските вредности).
Археолошки локалитети • Скупи – Злокуќанско кале • Скопско кале • Тумба – Маџари	Археолошките локалитети зборуваат за важноста на Скопје/Скупи во текот на историјата. Сепак, нивната зачуваност е во скромни размери и само посредно ќе заклучиме дека античкиот театар во Скупи бил најголемиот таков објект изграден во Македонија. Калето ги чува спомените дека го заштитувало градот во бурните времиња (царот Самуил, кралевите Волкашин и Марко). Неолитската населба Тумба-Маџари претставува извонредно археолошко наоѓалиште од времето на неолитот со интересни презентации и реконструкции на живеалиштата и артефактите.	Археолошките локалитети во Скопје и неговата околина во еден дел не се добро заштитени и не се на соодветен начин подготвени за туристички посети. Дobar пример за туристичка валоризација на археолошки локалитет е Тумба Маџари. Според прашалникот за СПР овие елементи се оценети во групата на атрактори и тоа: Скопското кале добило највисоки оценки за пристапност, посетеност и можност за подобрување, додека Скупи за привлечност и можност за подобрување.
Музеи • Археолошки музеј на • Македонија • Етнолошки музеј на • Македонија • Историски музеј на • Македонија • Музеј на холокаустот • Музеј на револуционерната борба на Македонија • Музеј на Град Скопје • Музеј на современата уметност • Музеј на НОБ • Музеј на кинотеката на Македонија • Природно-научен музеј • Минералоски- петрографски музеј • Музеј на рибарството	Во Скопје како главен град сместени се најважните музеи и изложени се највредните поставки во државата. Со тоа музеите се витален дел од културното наследство и нивната разнородност и опременост претставува стручна презентација на многуте сфери од културата и културното наследство (историја, уметност, археологија, етнологија, техника итн.)	Ако споредуваме со важноста на колекциите во музеите и нивната посетеност, забележително е не совпаѓање во однос на интензитетот на посетеност со културната вредност на нивните збирки, што дава можност за креирање на нова и иновативна понуда насочена кон туристите. Според прашалникот за СПР како атрактор се оценува Музејот на револуционерната борба на Македонија, додека Музејот на Град Скопје доби највисоки оценки за сите елементи како фактор (потенцијал) во туристичката понуда на градот.

Вредносни параметри	Посебност	Развојни придобивки/претпоставки
Музеј на техника и технички знаменитости		
НАСТАНИ И МАНИФЕСТАЦИИ		
Религиски настани и манифестации Богојавление – Водици Бајрам	Настаните и манифестациите од верска природа во Скопје се поврзани со големите празнувања и немаат некои специфични елементи	Религиските настани и манифестации се елементи на една понуда во културниот туризам која овозможува партиципативност на туристите во нив што генерира единствено доживување на една традиција. Манифестациите по својот карактер се краткотрајни и нивниот директен ефект во туризмот е ограничен, но главната нивна улога е во промовирањето на подрачјето каде што се одржуваат.
Културни настани и манифестации Скопско Лето (г. Скопје) Скопје џез фестивал (г. Скопје) Млад отворен театар (г. Скопје) Мајски оперски вечери (г. Скопје) Баскерфест (г. Скопје) Бела ноќ (г. Скопје) Звуците на чаршијата	Станува збор за традиционални и добро етаблирани манифестации од пошироко регионално значење со програми кои вклучуваат изведувачи со светско реноме.	Можноста за користење на големите манифестации во туризмот се гледа низ призмата на градење на бренд во туризмот на подрачјето поврзано со меѓународни културни манифестации. Треба да се работи на поконкретно поврзување на манифестациите со туристичките посети на местото, како и на продолжување на деновите на престој на посетителите кои се дел од MICE туризмот.
Спортски настани Скопски маратон Настани од различни спортови	Одржување на меѓународни настани и манифестации поврзани со бројни спортови.	Покрај долгогодишните спортски настани, добро е дека во Скопје се проширува понудата и со тоа се создаваат услови за зголемен интерес на туристите за ваквите настани. Најчесто ваквите настани се поврзани со значителни трошоци кои организаторите не се во можност самостојно да ги покријат, па затоа е потребна финансиска поддршка од други субјекти за нивно одржување.
Гастрономски настани Скопје пиволенд Вино Скоп Гурмански викенд	Уникатни настани	Манифестации со концентрирана посета
ЕТНОГРАФСКО НАСЛЕДСТВО		
Традиционални стопански активности филигранство грнчарство кожарство кујунџиство плетарство	Израз на традиционалното етнографско стопанските активности	Овој вид на наследство нуди можност туристите да купат автентични производи од местото на нивната посета. На тој начин се генерираат приходи и се поттикнува одржливоста на занаетите. Некои од традиционалните занаети обезбедиле своја одржливост и нивните производи се атрактивни за туристите, но за дел треба да се работи на план за нивно приспособување кон потребите на современите туристи. Традиционалните занаети отвораат можности за едукативни содржини, креативни работилници, промовирање на старите занаети.
Фолклор КУД „Танец“ КУД „Мирче Ацев“	Најдолга традиција на професионалност израз на автентичноста на животот во Скопје и регионот	Значајна компонента за развој на руралниот и другите видови туризам

ПРИЛОГ 3 - Листа на засегнати страни

Категорија 1: Градот и општини во градот (вкупно 10 и Градот Скопје)		
1. Општина Гази Баба Ул. Архимедова 2 Контакт телефон: +389 2 322 66 55 opstina@gazibaba.gov.mk http://www.gazibaba.gov.mk/	2. Општина Центар Ул. Михаил Цоков БР. 1, Скопје Лидија Неделковска 071/262-993 lidija.nedelkovska@centar.gov.mk https://www.centar.gov.mk/	3. Општина Кисела Вода ул. Петар Дељан 17 телефон: ++38922785400 факс: ++38922770210 contact@kiselavoda.gov.mk https://www.kiselavoda.gov.mk/
4. Општина Шуто Оризари Ул. „Хаџи Јован Шишко“ бб, 1000 Скопје Тел. +3892/2614-666. П. факс: 688. info@sutoorizari.gov.mk. https://sutoorizari.gov.mk/	5. Општина Ѓорче Петров Ул. Ѓорче Петров бр.73 1000 Скопје тел. +389 02 2044411 kontakt@opstinagpetrov.gov.mk http://opstinagpetrov.gov.mk/	6. Општина Карпош ул. Радика бр.9 (барака 1 и барака 2) Тел. 02/3055-901 02/3055-902 kontakt@karpos.gov.mk https://karpos.gov.mk/
7. Општина Аеродром Адреса: бул. Јане Сандански бр. 109 Б Скопје, Република Северна Македонија Тел за контакт: +389 2 2400-970 Факс: +389 2 2401-546 aerodrom@aerodrom.gov.mk sovet@aerodrom.gov.mk odnosi.so.javnost@aerodrom.gov.mk vesnik@aerodrom.gov.mk http://www.aerodrom.gov.mk/	8. Општина Бутел Ул. Бутелска бр.4 Скопје 1000 info@opstinabutel.gov.mk portpratol@opstinabutel.gov.mk (022) 60 0506 https://opstinabutel.gov.mk/	9. Општина Чаир Ул. Христијан Тодоровски Карпош, Скопје 1000 Македонија Телефон: +389 2 2603 001 info@cair.gov.mk https://cair.gov.mk/
10. Општина Сарај e-mail: miranda.rameti@saraj.gov.mk Тел: 02 2057 996 service@saraj.gov.mk https://saraj.gov.mk/	11. Град Скопје бул. „Илинден“ бр. 82 1000 Скопје gradonacalnik@skopje.gov.mk kabinet@skopje.gov.mk тел: 02/3297 204 факс: 02/3165 445 https://skopje.gov.mk/	
Категорија 2: Јавни институции од културата во надлежност на Град Скопје но исто така и национални институции од културата кои делуваат на територијата на Град Скопје.		
ЈАВНИ И КУЛТУРНИ ИНСТИТУЦИИ ПОД НАДЛЕЖНОСТ НА ГРАД СКОПЈЕ (8)		
1. Музеј на Град Скопје Адреса: ул. „Мито Хаџивасилев“ бб Телефон: + 389 (0) 2/ 3115-367; 3113-609 Факс: + 389 (0) 2/ 3115-367 e-mail: mgs@mgs.org.mk www.mgs.org.mk pravnamgs@gmail.com	2. Младински културен центар - Скопје Адреса: ул. „Кеј Димитар Влахов“ бр.15 МК-1000 Скопје Телефон: 389 2 3115225 Факс: +389 2 3115508 info@mkc.mk filip@mkc.mk www.mkc.mk	3. Културно информативен центар Адреса: „Моша Пијаде“ бб Телефон: + 389 (0) 2/ 3115-679 Факс: + 389 (0) 2/ 3230-206 sermine.purini@gmail.com www.kic.mk
4. Универзална сала - Скопје Адреса: Партизански Одреди бб Телефон: ++38923245615 Факс: ++38923245081 e-mail: info@univerzalna.com.mk avramcev@gmail.com www.univerzalna.com.mk direktor@univerzalna.com.mk	5. Градска библиотека „Браќа Миладиновци“ – Скопје Адреса: ул. „Партизански одреди“ бр.22 Телефон: + 389 (0) 2/ 3162 544 Факс: + 389 (0) 2/ 3127 016 biblmiladinovci@gbiblsk.edu.mk www.gbiblsk.edu.mk rade_ljubik@yahoo.com	6. Дом на културата “Кочо Рацин” – Скопје Адреса: ул. „Вељко Влаховиќ “20А – Скопје Тел-факс: 02 3163-739 dk.kocoracin@gmail.com www.dk-kocoracin.mk

Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година

7. Зоолошка градина – Скопје Адреса: бул. Илинден“ бр.88 Телефон: + 389 (0) 2/ 3220-578 Факс: + 389 (0) 2/ 3116-657 Работно време: 07.00-19.00 zooskopje@zooskopje.com.mk www.zooskopje.com.mk	8. Детски Културен Центар "Карпош" Адреса: бул "Илинден" бр. 53, 1000 Скопје, Република Македонија тел: 02 322 8-111, 3216-788, 3216-789 факс: 02 3228-111 лок.102 direktordkckarpos@yahoo.com www.dkckarpos.org.mk	
НАЦИОНАЛНИ КУЛТУРНИ УСТАНОВИ (24)		
1. Македонски национален театар 11 Март бр. 31000 Скопје +389.2.3216.725 +389.2.3216.366 www.mnt.mk e-mail: info@mnt.mk	2. Драмски Театар - Скопје ул. Шекспирова 151000 Скопје тел: +389 2 3063 388 +389 2 3063 452 факс: +389 2 3065 325 www.dramskiteatar.com.mk info@dramskiteatar.com.mk	3. Театар за деца и младинци ул. Димитрија Чуповски 4,1000 Скопје +389.2.3136.185 https://www.puppet.com.mk/ contact@puppet.com.mk manager@puppet.com.mk
4. Албански театар - Скопје ул. „Никола Мартиновски бр. 41 (02) 3124-207 albtheatre@yahoo.com	5. НУ Албански театар за деца и млади - Скопје в.д. Директор Бесфорт Идризи 070647349 teatriperfemije@gmail.com	6. Турски театар - Скопје Адреса: ул. Никола Мартиновски 41 Скопје, Македонија Телефон: +389 (0)2 32 96 581 Мобилен: +389 (0)71 25 83 71 Факс: +389 (0)2 32 96 583 http://www.turktiyatrosu.mk/ turskiteatar@t.mk kolecapkanovski@yahoo.com
7. Театар Комедија – Скопје https://www.facebook.com/ pg/TeatarKomediya/about/?ref=page_internal teatarkomediya@gmail.com	8. НУБ „Св. Климент Охридски“ - Скопје Бул. „Гоце Делчев“ бр. 6, пошт. фах 566Скопје 1000 +389 2 3115 177 +389 2 3226 846 (КАБИНЕТ НА ДИРЕКТОРОТ) http://www.nubsk.edu.mk kliment@nubsk.edu.mk Јовица Тасевски, програмски раководител: eternijan@gmail.com	9. Македонска филхармонија Кеј „Димитар Влахов“ 661000 Скопје Тел: +389(0) 2 3118 450 Факс: +389 (0) 2 3165 753 http://www.filharmonija.mk/ contact@filharmonija.org.mk
10. НАЦИОНАЛНА ОПЕРА И БАЛЕТ бул. Гоце Делчев бр.4 1000 Скопје Дирекција: +389 (02) 3114908 https://operabalet.mk/ direkcija@mob.com.mk: ristov_vaso@yahoo.com	11. Ансамбл за народни игри и песни “Танец” Адреса: Ул. "Венјамин Мачуковски" бр.7,1000 Скопје Телефон: +389 2 24 61 021 Факс: +389 2 24 60 112 http://www.tanec.com.mk/ пошта: tanec@tanec.com.mk	12. Музеј на современата уметност Адреса: Самоилова 661000, Скопје Телефон: (02) 311 77 34 http://msu.mk/ miragacina@gmail.com Весна Дабеска, info@msu.mk
13. Национална галерија Јордан Мијалков 18 , 1000 Скопје +389(0) 2 3126-856 contact@nationalgallery.mk https://nationalgallery.mk/ anafrangovska@gmail.com	14. Агенција за филм ул. 8 Март бр. 41000, Скопје тел. +389 2 3224 100 факс. +389 2 3224 111 http://filmfund.gov.mk/ veronika.buchkovska@filmagency.gov.mk	15. Кинотека на Северна Македонија Адреса: Никола Русински бр. 1 Телефон: + 389 2 30 71 814 + 389 2 30 65 968 Факс: + 389 2 30 71 813 E-mail: kinoteka@ukim.edu.mk

Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година

	contact@filmagency.gov.mk	Директор: vladoa@maccinema.com aleksandram@maccinema.com https://kinoteka.mk/
16. Филмски центар „Вардар Филм – Скопје“ http://www.vardarfilm.mk/ arsimramadani@live.com директор katerinagabunija@gmail.com	17. Музеј на македонската борба 11 Март 1, 1000 Скопје тел: 02 3 256 667 и 02 3 256 668 http://mmb.org.mk/ mmb@mmb.org.mk maja.aleksoska@mmb.org.mk	18. Природонаучен музеј Бул. Илинден 861000 Скопје тел: 02 311 7669 http://www.musmacscinat.mk/ contact@musmacscinat.mk
19. Археолошки музеј Кеј Димитар Влахов бб, 1000 Скопје +389 2 3233 999 https://amm.org.mk/ contact@amm.org.mk Славица Бамбова slavicababamova@gmail.com	20. Музеј на Северна Македонија ул. Јосиф Михајловиќ, бр. 7 Скопје 1000 +389 2 3116 044 www.museum.mk contact@museum.org.mk musmk@t.mk	21. Спомен куќа на Мајка Тереза ул. „Македонија“ бр. 91000 Скопје +389 (2) 3290 674 https:// memorialhouseofmotherteresa.com/ info@memorialhouseofmotherteresa.com
22. Национален Конзерваторски Центар – Скопје ул. Јосиф Михајловиќ бр.7 П. Фах. 225, тел: (02) 3227 240 факс (02) 3227-240; contact@heritage.gov.mk http://www.heritage.gov.mk contact@heritage.gov.mk	23. Конзерваторски центар – Скопје ул. Макарие Фрчковски бр.8П.фах 3281000 Скопје Тел ++ 389 2 3163 812, ++ 389 2 3109 401 http://www.nukcs.mk/ kcentarsk@yahoo.com kolecapkanovski@yahoo.com	24. Национална установа Стоби Градско +389 43 251 026 http://www.stobi.mk/ spase.perovski@stobi.mk
Категорија 3: Независна културна сцена		
1. Јадро-Асоцијација на независната културна сцена Јадро - Асоцијација на независната културна сцена ул. Алберт Ајнштајн, бр.2 1000 Скопје Телефон: + 389.(0)71.470.779 https://www.jadroasocijacija.org.mk/	2. ЛОКОМОТИВА- Центар за нови иницијативи во културата и уметноста Димитрие Чуповски, 20/8 1000 Скопје, 1000, Република Северна Македонија ++ 389 /75299888 /70272491 E- mail: contact@lokomotiva.org.mk https://www.lokomotiva.org.mk/	3. КОНТРАПУНКТ асоцијација за поттикнување, развој и промоција на нови уметнички и културни практики Аминта трети 24/3, 1000 Скопје, Република Северна Македонија ngokontrapunkt@gmail.com http://kontrapunkt-mk.org/
4. ФАКУЛТЕТ ЗА РАБОТИ ШТО НЕ СЕ УЧАТ Ул. Шумадиска 16 А/5, 1000 Скопје, Република Северна Македонија organisationfru@gmail.com http://akto-fru.org/en/	5. ПМГ Рекордингс contact@pmgrecordings.com mobile: +389 70 388 323 https://pmgrecordings.com/	6. Тиит Инк contact@tiiitinc.com https://tiiitinc.com/mk
7. Културно Ехо simonadimkovska@culturalechoes.org https://culturalechoes.org/AboutUs_mk	8. Скопски џез фестивал Максим Горки 5 1000 Скопје Република Северна Македонија Тел. +389 (0)2 31 31 090 sjf@skopjejazzfest.com.mk http://www.skopjejazzfest.com.mk/	9. Канал 103 http://www.kanal103.com.mk/

Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година

10. Артопија https://artopia.mk/	11. Бегемот https://www.begemot.mk/	12. Готен Пролет 25 1000 Скопје Македонија тел: +389 2 3066 513 robert.alagjovovski@gotenpublishing.com http://www.gotenpublishing.com/
13. Македонски центар за фотографија Адреса: Јордан Мијалков 18 (Железничка) 1000, Скопје, република Северна Македонија 070 231055	14. Плоштад слобода Адреса: ул. Јуриј Гагарин 28-4/4 1000 Скопје, Македонија plostad.sloboda.skopje@gmail.com info@gradzsite.mk https://gradzsite.mk/contact/	15. Press to exit project space presstoexit@gmail.com https://www.presstoexit.org.mk/
16. ЦСУ Центар за современи уметности http://www.sac.org.mk/index.php/archive/22-povik-1 Tel./fax: +389 2 3133-541 e-mail: scca@scca.org.mk	17. Коалиција МАРГИНИ ул. Народен Фронт 27-36, Скопје 1000, Р. Северна Македонија +389 2 3214 269 http://coalition.org.mk/	18. Интерарт Културен центар https://dancefestskopje.com.mk/taste-of-dance/ <risimarismkin@gmail.com>
19. АРХИТЕКТРИ https://arhitektri.mk/	20. Галерија АКАНТУС https://akantus.mk/akantus-gallery-en/	21. Друштво на ликовни уметници http://dlum.mk 02 321 1533
22. ЈАВНА СОБА http://www.publicroom.org/	23. Фестивал Македокс http://makedox.mk/mk/en/	24. Младински образовен форум (МОФ) https://mof.mk/
25. ОКНО https://okno.mk/	26. Скопје танцов театар http://dancefestskopje.com.mk/	27. Музичко издавачка куќа ШАРЛА http://sharla.bandcamp.com/ sharla.izdanija@gmail.com
28. МЕЛЕЕМ Скопје https://meleemskopje.com/	29. ВЕТЕРНИЦА veterkovci.wix.com/veternica veternicaifo@gmail.com	30. Антолог https://antolog.mk/
Категорија 4: Фондации и амбасади		
1. Гете институт – Скопје Бул. 8 Септември 18-1/5 Скопје МК, 1000 Тел. +389 2 3121 604 info-skopje@goethe.de https://www.goethe.de/ins/mk/mk/m/index.html	2. Фондација отворено општество Македонија Бул. Јане Сандански 111,1000 Скопје, Тел. +389 2 2444 488 https://fosm.mk/	3. Фондација Фридрих Еберт – канцеларија Скопје Борка Талевски 42/6, 1000 Скопје Тел.: 02 309 3181 https://www.fes-skopje.org/mk/
4. Швајцарска амбасада- Скопје Максим Горки 19, 1000 Скопје Тел. 02 310 3300 https://www.eda.admin.ch/skopje		
Категорија 5: Академски институции во областа на културата)		
1. Факултет за драмски уметности ул. „Руѓер Бошковиќ“ бр. 22, 1000 Скопје fdu@ukim.edu.mk , http://www.fdu.ukim.edu.mk/	2. Факултет за ликовни уметности ул. „Битпазарска“ б.б., 1000 Скопје dekan@flu.ukim.edu.mk http://www.flu.ukim.edu.mk/	3. Факултет за музичка уметност ул. „Питу Гули“ бр. 1,1000 Скопје fmf@fmf.ukim.edu.mk http://www.fmf.ukim.edu.mk/
4. Факултетско студентско собрание на Факултетот за ликовни уметности fss@flu.ukim.edu.mk	5. Факултетско студентско собрание – Архитектоснки Факултет Скопје studentsko.sobranie.afsukim@gmail.com	

ПРИЛОГ 4 - Фокус групи

ФОКУС ГРУПА 1 : КУЛТУРА НА ЛОКАЛНИТЕ ЗАЕДНИЦИ И ОПШТИНИ

I ПОКАНА

За потребите на изработка на Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година, ве покануваме да земете учество во првата фокус група која ќе се одржи на 22.07.2021 година (четврток) од 10:00-12:00 часот на зум платформата. Воедно ви испраќаме неколку прашања како основа за разговор и изработка на потребите и проблемите во областа на културата од гледна точка на Градот, но и од аспект на секоја општина поединечно, со цел да имаме попрецизни и темелни информации за разговор во рамките на оваа фокус група.

Ви благодариме на соработката,

Тим за изработка на Стратегијата за култура на Град Скопје 2021-2030

ФОКУС ГРУПА 1: КУЛТУРА НА ЛОКАЛНИТЕ ЗАЕДНИЦИ И ОПШТИНИ

Датум: 22.07.2021 / Време: 10:00 - 12:00 часот / Место: Зум платформа

Модератор: Јане Вртески - Тим за изработка на Стратегијата за култура на Град Скопје 2021-2030.

Поканети учесници: Претставници на сектор култура во секоја од скопските општини поединечно вклучително и Град Скопје. Вкупно 11 учесници.

Останати учесници: Членови на тим за изработка на Стратегијата за култура на Град Скопје 2021-2030 (3 учесници) како и претставници на Град Скопје (2 учесници) и тимот на ЕПК2028 (2 учесници) - вкупно (7 учесници).

АГЕНДА

10:00 – 10:10 – Кратко претставување на процесот на стратешко планирање на Стратегијата за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година – Јане Вртески

10:20 – 11:15 - Претставување на секој претставник на општина (пет минути по излагање). Секој претставник/а има 5 минути да каже за своите Проблеми/потреби (програмски инфраструктурни/ресурси на луѓе) во својата општина.

11:15-11:45 – Прашања од страна на тимот на стратегијата и Тимот на Скопје ЕПК 2028 кон учесниците

11:45-12:00 – Заклучок и идни чекори, договарање на дополнителна комуникација со претставници на општините (доколку е потребна) – Јане Вртески

Подготвителни прашања за претставниците на општините

1. Визија Мисија Принципи Вредности за градот и општината во него
2. Дали имате визија и мисија за култура на вашата општина и која е таа?
3. Дали имате оддел за култура во вашата општина?

4. Дали би сакале да имате оддел, доколку немате, и дали гледате можност за тоа?
5. Колку е буџетот на општината за култура за една година и како се распределува?
6. Дали имате инструменти за поддршка (јавни повици, награди, итн.) и какви?
7. Која е вашата програма за култура и како ја дефинирате истата?
8. Како ја гледате вашата соработка со градот?
9. Колкав е процентот на буџет за култура во однос на целиот буџет на општината?

III ОПШТ ЗАКЛУЧОК:

- Меѓуопштинска соработка, канали на комуникација меѓу општините и градот-децентрализирани средби во различните општини, со цел и да се запознаат одблиску.
- Осовременување на програмите, и развој на програми за децата и младите, вклучување во образованието на културата
- Инфраструктура во културата и нејзино осовременување и развој во соработка со НВО секторот и граѓаните
- Недоволни средства- 1-2 % буџет за програми за култура, кој според европски стандарди треба да порасне до 5%-7% од вкупниот буџет на градот
- Недоволни и неразвиени човечки и технички капацитети во полето на културата во повеќето општини и во установите/просторите кои мора да се подобрат

Заклучок од Фокус групата:

Повеќето општини немаат стратегија за културен развој, а со тоа и визија и мисија за развој на културата на општинско ниво. Немаат ниту развојни приоритети. Во одделенијата работат во просек 2 до 3 лица. Впечатокот е дека не се инвестира во развој на нивните капацитети. Програмата се потпира на општинските буџет и не се спомна ниедна иницијатива за развој на проекти кои би се финансирале преку други извори на средства. Програмата за култура се гради внатре-интерно (освен кај оние малку општини што имаат организирано повици и поддршки на граѓански иницијативи и индивидуални уметници) и главно е составена од општински манифестации со повторлив карактер и тип на програма кој е доста традиционална или базирана на локален културен фолклор. Освен во општина Центар, во другите општини буџетите се многу мали и реално не дозволуваат развојна компонента на културата.

ФОКУС ГРУПА 2: КУЛТУРА ВО ЈАВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ КОИ ДЕЛУВААТ НА ТЕРИТОРИЈА НА ГРАДОТ СКОПЈЕ –ПРОБЛЕМИ И ПОТРЕБИ

I ПОКАНА

Почитувани,

За потребите на изработка на Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година, ве покануваме да земете учество со ваш претставник во фокус група која ќе се одржи на 27.07.2021 година (вторник) од 10:00-12:00 часот на зум платформа. Линкот ќе биде доставен дополнително до секој од учесниците. Воедно ви испраќаме неколку прашања како основа за разговор и разработка на потребите и проблемите во рамки на вашата дејност поединечно со цел да имаме попрецизни и темелни информации за разговор во рамки на оваа фокус групата.

Ви благодариме на соработката,

Тим за изработка на Стратегијата за култура на Град Скопје 2021-2030

ФОКУС ГРУПА: КУЛТУРА ВО ЈАВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ КОИ ДЕЛУВААТ НА ТЕРИТОРИЈА НА ГРАДОТ СКОПЈЕ –ПРОБЛЕМИ И ПОТРЕБИ

Датум: 27.07.2021 / Време: 10:00 - 12:00 часот / Место: Зум платформа

Модератор: Филип Јовановски - Тим за изработка на Стратегијата за култура на Град Скопје 2021-2030.

Поканети учесници:

- Претставници на јавните институции од култура во Град Скопје. Младински Културен Центар, Музеј на Град Скопје, Дом на Градежници, Универзална Сала, Пионерски Дом Карпош, Културно информативен Центар, Дом на Култура Кисела вода.
- Претставници на јавни институции од култура кои работат на територијата на Град Скопје, а не се во надлежност на градот. Музеј на современа уметност, НУ Драмски Театар, НУ Театар комедија, НУ Македонска Опера и балет, НУ Македонски народен театар, НУ Албански Театар, НУ Турски Театар, Национална Галерија.

Останати учесници: Членови на тим за изработка на Стратегијата за култура на Град Скопје 2021-2030 како и претставници на Град Скопје и тимот на ЕПК2028.

Агенда

10:00 – 10:20 - Кратко претставување на процесот на стратешко планирање на Стратегијата за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година– Филип Јовановски

10:20 – 11:15- Излагање на секој претставник на институција од Град Скопје (пет минути по излагање).

11:15-11:45 -Прашања од страна на тимот на стратегијата и Тимот на Скопје ЕПК 2028 кон учесниците.

11:45-12:00 - Заклучок идни чекори—Филип Јовановски

Подготвителни прашања за претставниците на јавните институции.

1. Дали имате визија и мисија за култура на вашата институција и која е таа?
2. Колку е буџетот на вашата институција за една година и како се распределува во однос на програми, човечки ресурси, и останати трошоци?
3. Дали имате инструменти за поддршка (јавни повици, награди, итн.) и какви?
4. Дали имате соработка со граѓански сектор, вон-институционални организации од култура, индивидуални уметници?
5. Дали потребите на жителите на градот Скопје и/или други поспецифични локални заедници се вклучени во рамки на програмата на вашата институција?
6. Како ја гледате вашата соработка со градот?
7. Дали имате соработка со локалните општини каде што припаѓа вашата институција?
8. Дали имате регионална и/или интернационална соработка на вашата институција со сродни институции?

Заклучок од Фокус групата:

- Компарација на буџети и евалуација на програмите на институциите мора да постои, и таа треба да биде дел од работата на институциите и да биде транспарентна.
- Да се формираат платформи за соработка помеѓу јавните институции и граѓанскиот сектор, но и инструменти, односно механизми и процедури кои ќе поддржат работа на заеднички програми (во оваа насока да се организираат средби помеѓу претставници на институции, вон институционален сектор и градот)
- Заеднички програми помеѓу институциите
- Развој на културен информатор и мапа на институциите достапна за публиката и за туристите
- Развој на публика – план, програми и интерсекторска соработка
- План за соработка со образовните институции и инструменти за поддршка
- Вмрежување и заедничко застапување на потребите на институциите - преку проекти, преку синдикат, преку нови мрежи...
- Меморандуми за соработка меѓу институциите за споделување на простор
- Бранење на јавниот простор на институциите и јавниот простор во градот
- Градење на капацитети на вработените – соработка со заедници, технологија, итн.

ФОКУС ГРУПА 3: ВОН - ИНСТИТУЦИОНАЛНА КУЛТУРА

ПОКАНА

Почитувани,

За потребите на изработка на Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година, ве покануваме да земете учество со ваш претставник во фокус група која ќе се одржи на 28.07.2021 година (среда) од 11:00-13:00 часот на зум платформа. Линкот ќе биде доставен дополнително до секој од учесниците. Воедно ви испраќаме неколку прашања како основа за разговор и разработка на потребите и проблемите во рамки на вашата дејност поединечно со цел да имаме попрецизни и темелни информации за разговор во рамки на оваа фокус групата.

Ви благодариме на соработката,

Тим за изработка на Стратегијата за култура на Град Скопје 2021-2030

ФОКУС ГРУПА: ВОН - ИНСТИТУЦИОНАЛНА КУЛТУРА

Датум: 28.07.2021 / Време: 11:00 - 13:00 часот / Место: Зум платформа

Модератор: (Дополнително ќе биде дефиниран/а)

Поканети учесници: Претставници на вон институционален (граѓански) сектор во културата, Јадро-Асоцијација на независната културна сцена, Платформа КИНО КУЛТУРА, Тиит.инк, Културно Ехо, ПМГ Рекордингс, Скопски џез фестивал, Канал 103, Артопија, Бегемот, Готен, Темплум, Билјана Црвенковска, Македокс, ОПА, Македонски центар за фотографија, Владимир Јанчевски, Плоштад слобода, Дејан Ивановски, Максим Наумовски, Press to exit project space, ЦСУ Центар за современи уметности, Коалиција МАРГИНИ, Скопје танцов театар.

Останати учесници: Членови на тим за изработка на Стратегијата за култура на Град Скопје 2021-2030 како и претставници на Град Скопје и тимот на ЕПК2028

Агенда

11:00 – 11:10 – Кратко претставување на процесот на стратешко планирање на Стратегијата за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година – Кумјана Новакова

11:10 – 12:15 - Претставување на секој претставник на организација (пет минути по излагање).

12:15-12:45 – Прашања од страна на тимот на стратегијата и Тимот на Скопје ЕПК 2028 кон учесниците.

12:45-13:00 – Заклучок и идни чекори – Кумјана Новакова

Подготвителни прашања за претставниците на вон - институционалниот сектор во културата

1. Во кое поле на културата и уметноста делувате?

2. Која е визијата и мисијата на Вашето работење/делување во полето на културата?
3. Колку е буџетот на вашата организација / или вашето самостојно делување за една година и како се распределува во однос на програми, човечки ресурси, и останати трошоци?
4. Дали просечна месечна плата/или хонорар во текот на една година на ангажираните во вашата организација или на вашето самостојно делување е над или под просечната плата во Република Северна Македонија?
5. Дали имате вработени и колку?
6. Во рамки на вашата дејност (како организација или поединец) дали имате потреба од дополнителни локални инструменти за поддршка на работата и какви?
7. Дали имате соработка со јавните институции во Град Скопје и во која форма?
8. Како потребите на жителите на градот Скопје и/или други посебни локални заедници се вклучени во рамки на програмата на вашата организација(или индивидуална пракса)?
9. Како ја гледате вашата соработка со Градот Скопје?
10. Дали имате поддршка од или соработка со локалните општини каде што припаѓа вашата организација или вашата индивидуална работа?
11. Дали имате регионална и/или интернационална соработка на вашата организација (или индивидуална пракса) со сродни организации/настани/фестивали/поединци-уметници и соработници?
12. Како ја гледате вашата организација, односно вашето самостојно делување во полето на уметноста и културата за 5, или за 10 години во иднината

Заклучок од Фокус групата:

- Градот да ги вклучи организациите како партнери во градење на заеднички проекти, а не да биде само нивен финансиер
- Да се направи платформа/простори за да се вклучат младите
- Продукциски сервис за помош на уметниците и едукација и помош на организациите - Потреба од поддршка техничка и продукциска на уметниците, помош во обезбедување на фондови, подготовка на извештаи итн.
- Млади што работат поекспериментално и можат да вкрстат искуства е потребен (како Буква, поддршка на слични места, хабови итн.)
- Координација на градот со општините – користење на општински просторот.
- Платени придонеси на лицата во културата – немаат сеуште немаат стаж, и мора да се работи на локално-национално ниво координација на подобрување на условите за работа на лицата во културата.

ПРИЛОГ 5 – Дебати

ДЕБАТА на Тема: ВИЗИЈА, ПРИНЦИПИ, ВРЕДНОСТИ и ПРИОРИТЕТИ и КАКО ДО НИВ?

ПОКАНА

Почитувани,

За потребите на изработка на Стратегија со акциски план за развој на културата на Град Скопје за период 2021-2030 година, Ве каниме да земете учество во првата дебата која ќе се одржи на 29.07.2021 година (четврток) од 10:00-12:00 часот на зум платформата. Линкот ќе биде доставен дополнително до секој од учесниците.

Воедно ви испраќаме неколку насоки околу вредносните начела до кои дојдовме преку прашалници, фокус групи, интервјуа и сметаме дека треба да се дел од идната стратегија за култура на Град Скопје. Целта е да се разговара околу овие вредносни насоки односно да се отвори можност за што попрецизен и темелен разговор, размена на идеи и мислења од гледна точка на секој поканет во оваа дискусија.

Веруваме дека ќе имаме можност за конструктивен разговор, рефлексивна и критичка осврт кон зададените правци со цел зацврстување на идејната рамка, вредносните начела и приоритетите во изработката на долгогодишната стратегија за култура на градот Скопје.

Ви благодариме на соработката,

Тим за изработка на Стратегијата за култура на Град Скопје 2021-2030

Датум: 29.07.2021 / Време: 10:00 - 12:00 часот / Место: Зум платформа

Тема: ВИЗИЈА, ПРИНЦИПИ, ВРЕДНОСТИ и ПРИОРИТЕТИ и КАКО ДО НИВ?

Градење заедно на ИДНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА КУЛТУРА НА ГРАД СКОПЈЕ 2021-2030

Модератор: **Роберт Алаѓозовски**, Национален координатор за интеркултурализам, едно општество, развој на културата и меѓуресурска соработка

10:00 – 10:10 - Што очекуваме од идната стратегија за култура? - Роберт Алаѓозовски

10:10 – 11:30 - Излагање на секој учесник поединечно во рамки на најмногу 5 минути. Во однос на предложените вредности и приоритети на градот Скопје.

Поканети учесници:

1. Никола Наумоски - Раководител на Сектор за поддршка на Градоначалникот на град Скопје
2. Русе Арсов – Директор на Младински Културен Центар
3. Филип Николовски – програмски директор во Младински Културен Центар

4. Виолета Качакова – програмска менаџерка на ЕПК 2028
5. Оливер Мусовиќ – менаџер за развој на концепт на проектот Скопје 2028 ЕПК 2028
6. Билјана Лалчева – Директорка на Пионерски дом Карпош
7. Филип Фидановски – Државното средно училиште за ликовни уметности и дизајн „Лазар Личеноски“, претседател на ДЛУМ
8. Мира Гаќина – Директорка на Музеј на современа уметност
9. Тина Иванова – Директорка на Филхармонија
10. Валентина Поцевска – претставник на СКРМ/ конзерваторка – советник во Национален конзерваторски центар
11. Мирко Попов – Директор на ПМГ Рекордингс
12. Билјана Димитрова – Колектив Ветерница
13. Искра Гешоска – Претседателка на Контрапункт
14. Јасмина Билаловиќ – Директорка на КСП ЈАДРО
15. Оливер Белопета – Директор на Скопски џез фестивал
16. Рисима Рисимкин – Директорка на "Интерарт" / Скопје танцов театар
17. Катерина Колозова – Професорка, директорка на Институтот за општествени и хуманистички науки
18. Слободан Велевски – Професор на Архитектонски факултет
19. Виолета Симјановска – Менаџерка во култура, професорка и раководителка на одделот за менаџмент во уметноста на Академијата Sibelius, UNIARTS, Финска
20. Кочо Андоновски – Програмски директор - ЛГБТИ центар
21. Славчо Димитров – Програмски координатор претставник на коалиција Маргини.
22. Кристина Леловац – Актерка, вонредна професорка по актерска игра на Факултетот за драмски уметности во Скопје
23. Лорета Георгиева Јаковлева - Професорка, претседател на здружение Центар за културни политики
24. Борјан Зафировски - филмски режисер
25. Иван Шопов, писател
26. Ненад Стевовиќ - издавачка куќа Или-Или
27. Никола Гелевски - издавачка куќа Темплум
28. Александар Велиновски - Паблик Рум
29. Небојша Гелевски, дизајн студио КОМА

11:30 - 11:50 - Дополнителни прашања од публика и/или учесници

11:50 -12:00 - Заклучок- Роберт Алаѓозовски

Заклучоци од Дебатата:

Временска рамка и флексибилност - Стратегијата треба да биде флексибилна и дека временската рамка од 10 години во време на кризата со пандемијата е голем и неизвесен временски период. Во таа насока се предложи преиспитување на целите на секои 3 год. но, да се има во предвид дека може ова да се злоупотреби со одредени промени. Се предложи дека овие ризици може да се елаборираат во самата стратегија.

Центар за истражување во културата – Се предложи дека е неопходно да се направи центар за истражување на културните политики во градот со цел подобар увид на терен за културните прилики и нивно подобрување со имплементација на културни актуелни политики, со фокус на вредносните принципи и столбови на стратегијата.

Справување со минатото – Справувањето со проектот Скопје 2014 се покажа како важно прашање во насока на реализација на вредносните принципи на стратегијата, како залагање за слободен јавен простор, надоврзување на Скопје како град на солидарноста наспроти град на кичот и сл.

ЕПК - Еден од заклучоците беше дека ЕПК не треба да биде столб во рамки на стратегијата, него повеќе греда или трансферзала(ако зборуваме метафорично) која ќе поврзе различни активности поврзани со европската агенда.

Потребата да се има уште еден столб кој ќе ја рефлектира европската димензија на стратегијата, се предложи да биде поопшт и да се однесува на интернационализација, и во него да биде ЕПК, но и други проекти - соработки, размени, резиденции, мрежи, збратимени градови итн.

Дебата на Тема: За Наше Скопје - Култура, Граѓани, Креативност, Развој, Европа

Градење заедно на АКЦИОНИОТ ПЛАН за ИДНАТА СТРАТЕГИЈА ЗА КУЛТУРА НА ГРАД СКОПЈЕ 2021-2030

Датум: 10.08.2021 (вторник) / Време: 10:00 - 12:00 часот / Место: Зум платформа

Целта на дебатата беше да се разговара околу Акциониот план за имплементација на Стратегијата со цел да се идентификуваат видот на мерките, проектите и активностите кои треба да овозможат развој на културата во Градот. Со оглед дека Стратегијата е за период од 10 години, и имајќи ги во предвид современите текови во стратешкиот менаџмент, Акциониот план се предлага да опфати период од 3 години, со што би се овозможило преземања на првите неопходни чекори кои би го поддржале процесот на развој на културата во Град Скопје.

Дебатата беше можност за конструктивен разговор со цел да се предложи Акционен план кој ќе значи поддршка на постојните и новите иницијативи, но и план кој ќе најави создавање на одржлива средина за развој на културата во градот Скопје и нејзина интегрираност во социјалниот, економскиот и урбаниот развој на градот.

Поканети учесници: Учесници на фокус групите и првата дебата

Заклучоци од Дебатата

Генералниот заклучок беше во насока на потребата од подобрување на планирањето (финансиско и на ниво на ресурси на луѓе) како и на мерките за финансирање, известувањето за реализираните проекти итн.

Тоа од друга страна пак, го повлекува прашањето за човечки капацитети кои може ад хок да одговорат на овие правила. Генерална забелешка беше дека административните барања од градот не се еквивалентни на реалните проблеми/капацитети на институциите. Институциите се доведени до ситуација да се реализираат проекти кои не се во нивен план. Ад хок планирањето создава несигурност и помала ефективност на реализација на програмите од страна на институциите.

Генералниот заклучок од оваа дебата беше дека во иднина стратегијата во соработка со град Скопје треба да ги следи и надолнува реалните капацитети на јавните институции од културата.

ПРИЛОГ 6 – Расходи култура

	Назив на програма	Основен буџет		Буџет на самофин.		Буџет на дотации		Буџет на донации		Буџет на кредити		ВКУПНИ РАСХОДИ		% на реализација	% на учество во Вкупните расходи	
		План	Реализација	План	Реализација	План	Реализација	План	Реализација	План	Реализација	План	Реализација	Реализација	План	Реализација
К 2018	<u>Култура 2018</u>	132.495	101.628	109.000	62.406	129.000	120.097	21.500	8.957	0	0	391.995	293.088	74,8%	6,6%	6,9%
Буџет 2018	Вкупни Расходи 2018	3.884.000	2.584.564	289.000	137.618	1.641.500	1.490.722	98.200	31.369	2.500	2.225	5.915.200	4.246.499	71,8%		
К 2019	<u>Култура 2019</u>	199.646	138.581	138.955	134.081	127.330	71.403	37.000	9.889	0	0	502.931	353.954	70,4%	7,7%	6,6%
Буџет 2019	Вкупни Расходи 2019	4.397.000	3.557.383	307.330	153.590	1.702.000	1.587.157	144.650	49.544	0	0	6.550.980	5.347.673	81,6%		
К 2020	<u>Култура 2020</u>	204.082	120.999	147.862	41.598	162.903	155.967	43.470	8.661	0	0	558.317	327.225	58,6%	7,1%	5,5%
Буџет 2020	Вкупни Расходи 2020	4.790.000	3.634.134	325.862	108.406	1.921.780	1.656.561	142.000	46.559	705.000	457.205	7.884.642	5.902.865	74,9%		
К 2021	<u>Култура 2021</u>	239.148	0	154.248	0	178.884	0	47.489	0	0	0	619.769	0	0,0%	8,6%	#DIV/0!
Буџет 2021	Вкупни Расходи 2021	4.330.000	0	329.248	0	1.973.931	0	154.311	0	420.000	0	7.207.490	0	0,0%		

ПРИЛОГ 7 - Регистар на Ризици

Регистар на ризици

Табела 1 - Методологија/ табела за проценка на ризикот

Влијание/Веројатност	Малку штетно (1)	Штетно (2)	Многу штетно (3)
Скоро невозможно (1)	Незначителен ризик (1)	Прифатлив ризик (2)	Умерен ризик (3)
Маку веројатно (2)	Прифатлив ризик (2)	Умерен ризик (4)	Значителен ризик (6)
Веројатно (3)	Умерен ризик (3)	Значителен ризик (6)	Неприфатлив ризик (9)

Табела 2- Евалуација и третман на ризикот

Проценка на ризик	Објаснување	Стратегија
Незначителен ризик	Многу мала веројатност за настанување на ризикот; Заанемарливо влијание доколку се случи.	Не е потребна акција
Прифатлив ризик	Мала веројатност за настанување на ризикот; Мало влијание доколку се случи.	Реактивен/корективен пристап - Да се преземат активности за намалување на ризикот во планиран временски период.
Умерен ризик	Реална можност за настанување на ризикот; Умерени последици од појава на ризикот.	Реактивен/корективен пристап - Прифаќање и следење на ризикот, доколку се случи ќе се преземат соодветни мерки
Значителен ризик	Голема веројатност за настанување на ризикот; Значителни последици од негово настанување	Проактивен/превентивен пристап - Во краток временски рок се преземаат мерки за отстранување на ризикот.
Неприфатлив ризик	Многу голема веројатност/сигурност за настанување на ризикот; Фатални последици од настанување на ризикот	Проактивен/превентивен пристап - Ризикот не смее да се прифати. Не смее да се започне ниту да се продолжи со работа. Потребна е итна акција за отстранување на ризикот.

ПРИЛОГ 8 Листа на тековни европски проекти

MATCHUP

MATCHUP е проект за „паметен град“ (Smart City), кој вклучува три водечки градови Валенсија (Шпанија), Дрезден (Германија) и Анталија (Турција) и четири градови-следбеници Остенд (Белгија), Герција (Израел), Скопје и Керава (Финска).

Social Car - Проект на Град Скопје

SocialCar е истражувачки и иновациски проект кој има за цел да го вклучи системот за споделување возила (carpooling) во постоечките системи за јавен превоз со помош на моќни софтвери за планирање и интеграција на базите на податоци од јавниот превоз, заедничките патувања и активирањето на граѓаните преку друштвените мрежи (crowdsourcing).

ROCK

Проектот ROCK се фокусира на историските центри во градовите кој ќе ги користи како “теренски лаборатории” на културното наследство и да покаже како тоа може да биде уникатен и моќен двигател на возобновување, одржлив развој и економски раст за целиот град.

Create

Град Скопје е учесник во проектот CREATE или „Congestion Reduction in Europe – Achieving Transport Efficiency“ што во превод значи намалување на сообраќајниот метеж во Европа – постигнување на транспортна ефикасност. CREATE е 36 месечен (2015 – 2018) истражувачки проект финансиран од страна на Европската комисија со програмата за истражување и иновации „Horizon 2020“.

Проект EPICURO NT

Во насока на прилагодување на локалните заедници кон настанатите климатски промени и подготовка на соодветни сценарија за справување со очекуваните ефекти, Европа засилено работи на подобрување на способноста за одговор на последиците настанати од климатските промени.

Проект ЕПИКУРО

(Европско партнерство за иновативни градови во поглед на урбаната еластичност и отпорност) од програмата на Европската комисија за цивилна заштита и хуманитарна акција. Во проектот, покрај Градот Скопје учествуваат уште четири европски градови и пет европски организации од седум различни држави (Италија, Кипар, Данска, Романија, Латвија и Велика Британија).

EU.CA.NET - European Agencies Network for citizenship, inclusion involvement and empowerment of communities through the urban transformation process

Проектот EUCANET е фокусиран на одржливо активно граѓанство, зголемување на вклучувањето на граѓаните во процесот на донесување на одлуки. Поттикнат од Пактот на Амстердам што се однесува на европската урбана агенда.

SINERGI – (Social Integration through Urban Growth Strategies) Социјална интеграција преку стратегии за урбан раст

Предизвиците на современите градски општества го надминаа својот економски аспект и се одразуваат како структурна, социјална, еколошка и просторна криза со разурнувачки ефект врз транзициските општества. Ова беше проследено со остри нееднаквости и економски пад, кои имаа силно влијание врз трансформација на урбаната средина.

BIN2GRID

Промоција на одделно собирање на отпадоци од храна од специфични и различни производители на отпад (храна и пијалок, угостителство/кетеринг, граѓаните), со цел да се произведува биогориво (биометан) и да се користи преку локалните мрежи на бензински станици.

STREETLIGHT - EPC

Улично осветлување-EPC: Поттикнување на пазарот за примена на договори за енергетско ефикасна изведба преку проекти за обновување на уличното осветлување Во рамки на проектот “Улично осветлување-EPC: Поттикнување на пазарот за примена на договори за енергетско ефикасна изведба преку проекти за обновување на уличното осветлување” ќе се реализираат следниве три цели.

ACHELOUS

Серијата поплави во текот на 2010 и 2012 година ја наметнаа потребата за усвојување заеднички процедури за подобрување на ефикасноста при управувањето со вонредни состојби од хидрогеолошка и од хидраулична природа со помош на подобра организација на локално ниво.

Ele.C.Tra

Проектот "Ele.C.Tra - Електричен градски превоз" со помош на пилот активности и подготовка на модел за промоција на електричен транспорт (споделување на електрични скутери во 3 големи градови во Европа - Ценова, Фиренца и Барселона) и преносливост на моделот во други 7 градови (меѓу кои и Град Скопје).

CASCADE

Проектот CASCADE (2011-2014), “Размена на искуства и добри практики помеѓу градовите за енергетска ефикасност“ е финансиран од Европската програма ЦИП – Европска програма за интелегентна енергија и се однесува на остварување на Европските стратешки цели поврзани со енергетска ефикасност на јавни објекти, енергетско ефикасен транспорт и обновливи извори на енергија.

FUPOL

Проектот "Интелигентни алатки за креирање на политики“ е финансиран од страна на Европската Унија, во рамките на ФП7 Програмата и има за цел да овозможи целосно нов пристап кон водење на традиционалните политики.

NICHES+

NICHES+ е проект на Европската Унија финансиран од Седмата рамковна програма на Европската Комисија. Во него учествуваат 6 (шест) градови и тоа: Trondheim (Норвешка), Artois-Gohelle

(Франција), Cork (Ирска), Worcestershire (Велика Британија), Daventry (Велика Британија) и Burgos (Шпанија).

RENAISSANCE

RENAISSANCE е проект на Европската Унија, финансиран од седмата рамковна програма на генералната дирекција за истражување на Европската Комисија . Проектот има за цел да развие валидни, соодветни и интегрирани пакети на мерки за достап и мобилност на граѓаните.

SEENET I и II

SEENET преставува децентрализирана иницијатива за соработка покрената од регионот Тоскана и Италијанското министерство за надворешни работи, кое работи во Југоисточна Европа и поттикнува локалните власти да преставуваат вистински катализатор и движечки фактор на локалниот развој.

PAMLED

Цел на проектот е зацврстување на можностите на 3 медитерански и 5 европски општини (вклучувајќи ја и Југоисточна Европа) во менаџирање на локалниот развој како и во имплементација на иновативни иницијативи за економска промоција во две полиња на активност и тоа: Планирање и менаџмент во градовите и Маркетинг на градовите.

SWEB

Град Скопје е партнер во ЕУ проект SWEB Безбедносни, меѓународни м-услуги што придонесуваат за создавање доверлива Европска соработка со земјите од Западен Балкан.

TRANSPower

Проектот TRANSPower е проект за воведување на нови концепти за одржлив урбан транспорт, подржан од ЕУ, Шеста рамковна програма. Овој проект спаѓа во проекти со кој се прави истражување и развој на концепти кои ќе придонесат во утврдување и имплементација на нови методи и концепти во областа на урбаниот транспорт.